ION I. NEDELESCU

CODUL ONOAREI
ŞI
REGULILE DUELULUI

cu o prefaţă de d-l
general GH. CANTACUZINO

Doctrină - Lege - Jurisprudenţă - Indrumări practice - Militarii faţă de Codul Onoarei.

După:
Contele Chatauvilliard, Bruneau de Laborie, Horia Rosetti, du Verger St. Thomas, Tavernier, Dubois, Principele Bibescu & Ducele d'Esclands etc.

Lucrare aprobată de Ministerul de Răsboiu (Marele Stat Major).

Copyright, 1928 by ION I. NEDELESCU

www.dacoromanica.ro

CODUL ONOAREI

și

REGULILE DUELULUI

www.dacoromanica.ro

ION I. NEDELESCU

CODUL ONOAREI
ŞI
REGULILE DUELULUI

cu o prefaţă de d-l
general GH. CANTACUZINO

Doctrină - Lege - Jurisprudenţă - Indrumări practice - Militarii faţă de Codul Onoarei.

După :
Contele Chatauvillard, Bruneau de Laborie, Horia Rosetti, du Verger St. Thomas, Tavernier, Dubois, Principele Bibescu & Ducele d'Esclands etc

IMPRIMERIA FUNDAŢIEI CULTURALE „PRINCIPELE CAROL"

Copyright, 1926 by ION I. NEDELESCU

www.dacoromanica.ro

Voi primi cu dragă inimă observaţiunile şi documentările pe cari cititorii acestei lucrări vor binevoi să mi le adreseze, — şi voi ţine, cu multă mulţumire, seama de ele într'un probabil nou tiraj, ca să nu-i zic „ediţie nouă“,

ION I. NEDELESCU
AVOCAT
Str. Aurel Vlaicu, 21
BUCUREŞTI

www.dacoromanica.ro

PREFAȚĂ

In vremurile actuale, când morala și onoarea au ajuns un subiect de precupeție, cartea d-lui avocat I. Nedelescu: **Codul Onoarei** *și* **regulile duelului** *este cât se poate de bine venită.*

Fără a ieși din prescripțiunile lui Chatauvillard, etern inatacabile, d-sa dă, după o privire generală a legislațiilor și autorilor streini, legislația și autorii noștri, români, pentru a dovedi și celor mai îndărădnici că chestiunile de onoare, aci la noi ca și în Occident, trebuiesc tratate la fel.

Este prima lucrare de acest gen și este foarte importantă, pentru că arată odată pentru totdeauna partea oficioasă, dacă nu oficială, a codului de onoare cu urmarea lui, în extremis, duelul.

Până la duel, care trebuie, pe cât se poate, evitat, jocul fericit al martorilor poate rezolva chestiuni intime și într'un cerc cât de restrâns, pentru ca, pe deoparte, să nu fie nevoie de indiscreția inevitabilă și desbaterile publice ale legilor ordinare și pe de alta, persoanele geloase de bunul lor renume în poziția lor socială să rămână în perfectă regulă față de codul ce ne place unora să-l intitulăm Codul de Onoare.

Farmecul acestei titulaturi face pe mulți s'o adopte — și aci rezidă binefacerile acestui cod ce onorează pe slujitorii lui. El netezește asperitățile eventualei rele creșteri, oprește violențele inutile, și, bine aplicat, rezolvă definitiv litigiul cu aprobarea părților și nu cum rezolvă codul comun, unde mai totdeauna rămâne un mulțumit și un nemulțumit.

www.dacoromanica.ro

Nimeni nu e silit să urmeze aceste precepte. Facultativitatea însă a acestor procepte, face să fie căutate şi, fără ca omul cum se cade, care nu le admite, să fie dezonorat, dacă nu le primeşte, este pus alături şi în afară de codul onoarei. Pentru a nu fi dat afară din această frumoasă asociaţie pentru a nu fi descalificat în materie de onoare; orgoliul personal, o podoabă a omului, (pentru cel care nu exagerează) biciuind în mod fericit susceptibilitatea, fac, ca vrând nevrând, codul de onoare şi în extremis duelul, să fie acceptat, tolerat în societate; şi mai fac că ideia de a se stârpi prin legi cu sancţiuni severe ceiace credem că este un rău necesar, într'o societate normal constituită, este vânturată de prisos, pentru că de aproape cinci sute de ani au fost încercări serioase dar au rămas toate infructuoase.

Ori cine însă din societate, are datoria prin buna şi corecta sa purtare în lume, ca martor, ca adversar, ca autor, etc. să caute să împuţineze cauzele de conflicte, deci conflictele chiar, şi mai cu seamă întâlnirile pe teren. Spre acest sfârşit a legifera, a codifica, a comenta, a cunoaşte rezolvarea chestiunilor de onoare, sunt puncte bine dobândite.

D-l avocat Nedelescu, cu cartea d-sale, aduce un aport frumos cauzei.

Ca martor, am să primesc pe viitor eventuala propunere a colegilor de a ne referi în caz de divirgenţă la lucrarea „Nedelescu".

Opera d-sale se recomandă singură; dar în special o supun atenţiei d-lui Ministru de Răsboiu; care, la rândul d-sale, bine ar face s'o recomande oficial corpurilor de trupă, pentru că îmi cer camarazii cu insistenţă o lucrare de îndrumare şi d-l avocat I. Nedelescu mă dispensează de această sarcină umplând cu cartea d-sale golul atât de simţit.

General Cantacuzino

Bucureşti, 20 Mai 1926.

www.dacoromanica.ro

Scrisoarea D-lui Victor Bilciurescu, vechiu duelist, redactor al ziarului „Universul".

Iubite amice,

Dai la iveală un cod al duelului.

Bine faci, fiindcă în româneşte un asemenea cod nu există; singurul, al regretatului meu amic Horia Rosetti, *nu se mai găseşte.*

Să ştii însă că multă lume n'o să te aprobe; lumea pentru care „această practică medievală şi fără rost în zilele noastre, fiind legalmente inexistentă, nici un cod al ei n'are raţiune de a fi".

D-ta însă nu te impresiona şi dacă ai putinţa unei a doua ediţii, fă-o să apară şi pe aceia fără nici o rezervă, fiindcă duelişti vor fi cât va fi lumea, puţini, este drept, dar vor fi, şi acestora le trebuie un cod dupa care să se dueleze.

Şi sa ştii că puţinii *aceştia nu argumentează prea mult când e vorba de onoarea lor: pentru ei o ofensă se simte nu se filosofează; pe aceştia ofensa nu-i doare la fel ca pe toată lumea, fiindcă nu toată pielea se impresionează la fel; aceştia sunt crescuţi în ideea că tribunalul nu spală ofensa pe care o spală câmpul de întâlnire, fiindcă, cred ei, sunt ofense contra cărora justiţia n'are burete; într'un cuvânt, puţinii aceştia primesc duelul nu pentrucă aşa le dictează raţiunea, ci pentru că simt că e o datorie să-l*

www.dacoromanica.ro

primească; e, cu alte cuvinte, chestie de pituiteră și d-ta știi bine că pituiteră aceasta nu e la fel la toată lumea.

In numele acestor puțini te felicit că ne-ai dat acest cod.

Cu toată prietenia, al d-tale,

Victor Bilciurescu

București, 15 Ianuarie 1926

---

www.dacoromanica.ro

Dragă prietene,

Imi ceri câteva rânduri pentru un cod al duelului.

Ce te face să mi te adresezi?

Că sunt un „om de onoare“, o cred și eu; dar încolo, — nu-i specialitatea... casei!

Probabil ca știindu-mă ruda cu Horia Rosetti *ți-ai închipuit că am frequentat cu el sălile de arme, sau ai crezut ca mă pricep în materie fiindcă am pledat în procesul* Maican.

In ce privește prima presumpție, sunt mai chinez decât Feng-Yuh-Stang; *iar în cazul* Maican-Zamfirescu *am stăruit numai asupra chestiei de drept, lăsând greul colegului meu mai bătrân,* Mihail Pherichide, *un mânuitor de spadă temut.*

Eu m'am mărginit sa spun că atâta timp cât onoarea militară ordonă unui ofițer provocat să se bata, — sub sancțiunea reformei, dacă refuză — *Maican,* care era capitan de rezervă, nu putea să nu primească lupta; și am adăugat că, întrucât articolul 258 din codul penal, care pedepsește pe oricine se bate în duel *(indiferent dacă omoară, rănește sau trage în vânt)* e căzut în desuetudine, deoarece, de când există, nimeni n'a fost dat în judecată pe acest motiv, — nu se poate vorbi de o infracțiune la lege.

Dacă această lămurire poate fi de folos cărții tale sub presă, fă uz de ea, la locul pe care îl vei crede de cuviință, și contează și pe viitor pe amiciția confratelui tău.

Radu D. Rosetti

București, 25 Martie 1926

www.dacoromanica.ro

Dragă Nedelescule, părerea mea despre „duel" şi despre cartea ta e următoarea:

Dacă conflictele de onoare sunt cele mai delicate, justiţia lor trebuie să fie cea mai dreaptă.

O justiţie în care victoria e sigură pentru vinovatul îndemânatec şi înfrângerea sigură pentru nevinovatul neîndemânatec, nu e justiţie.

Argumentul floretei şi concluzia pistolului, cu explicabilă valută forte în vremea dominaţiunei inegalităţilor, n'o mai pot avea în vremea democraţiei, prin definiţie egalitară în mijloacele de luptă.

Cei cari nu vor să încredinţeze publicităţei şi temporizărei tribunalelor, litigiile de onoare, le pot supune consiliilor de onoare, cu dreptul pentru ele de a examina şi decide, cu obligaţia pentru ei de a se pleca şi executa.

Cu aceste convingeri am condamnat duelul în 1907, în conferinţa dela „Ateneul Român" *din Bucureşti: „Duelul în agonie" — şi am votat contra lui în 1911, la congresul internaţional al pressei, dela Roma, unde regele Victor Emanuel, — căruia nu i se poate imputa temerea în faţa eventualelor provocări —, prezida legea contra duelului.*

Mihail Mora
avocat
fost secretar general al Ministerului de Justiţie

8 Februarie 1926

www.dacoromanica.ro

CATEVA CUVINTE DESPRE DUEL

(O părere „izolată“, dar care e, desigur, a foarte multora... exprimată cu prilejul morței, în duel, a lui Lascăr D. Zamfirescu și repetată cu bunul prilej al apariției lucrării prietenului Nedelescu, „Codul Onoarei“).

de **Mihail Negru.**

Constat, de asta dată cu o satisfacțiune pe care nu văd de ce aş ascunde-o, că, din nou se scrie o simplă „literă moartă“ pe hârtie.

Guvernul a anunțat în Parlament, — răspunzând îngrijorării nejustificate a unui deputat, — că „cele mai severe măsuri vor fi luate împotriva duelului“, lasând sa se înțeleagă că aceste întâlniri a doui oameni de onoare cari se salută cu curtoazie înainte de a se lovi cu arme egale şi anume alese, de față cu martorii lor, — nu vor mai fi cu putința în viitor, în țara noastra.

Ziarele au fost obligate, în ultimele zile, față de o nenorocire recent petrecută, să se ocupe din nou de instituțiunea duelului.

Am citit tot ce s'a scris în aceaştă împrejurare, care negreşit este o tristă împrejurare.

S'a strigat: „barbarie“, „anachronism“, „stupiditate“, „ruginitură medievală“, ş. a. O definitivă osândă a fost rostită, într'o ploaie de calificative, cari nu înțeleg de ce au fost mult mai multe decât ar fi trebuit.

Doamne! cum să încep să arăt ceeace gândesc, în ce cuvinte să-mi îmbrac părerea, pe care, ca să vă fac plăcere, mă grăbesc s'o numesc „strict personală“, dar care părere am deplina certitudine (care e şi o adâncă satisfacțiune) că nu este numai a mea?...

www.dacoromanica.ro

Modest, cum se cuvine unui glas singuratic ce încearca răzleţ şi unic să razbeasca într'o larmă de obştească osândire, voiesc să fac cuvenită operă de dreptate faţă de cavalereasca şi — din vina nimanui — *necesara* instituţiune a întâlnirii pe teren.

Aş putea să mă restrâng — şi ocupându-mă în mod special de măsura anunţată de guvern, — s'o declar şi s'o denunţ ca pe o inconsecvenţă chiar din partea celor cari o statornicesc azi.

In ce constă „inconsecvenţa?"

Imi pare rău că o asemenea întrebare, fireasca, face să ma gândesc la duelurile pe cari le-au avut, personal, unii din miniştrii actuali, — ale căror nume atâţia cari le ştiu, le pot cita, — precum şi la duelurile pe cari mulţi dintre deputaţii şi senatorii ce vor vota legea le-au avut, erau să le aibă şi — neîndoios — le vor avea în viitor.

Prin urmare, aş putea foarte uşor sa stărui asupra acestei evidente inconsecvenţe, — care într'o ordine de idei mai largă este o auto-desaprobare, pentru trecut, prezent şi viitor, ceea ce fireşte nu e de loc fara importanţă.

Dar n'o fac.

Şi trec direct la această „medievala ramaşiţă" discutata de curând numai în calificative şi în prea puţine idei; la această luptă despre care mulţi vor afla cu surprindere că *e o instituţiune direct creştină.*

Păgânii nu cunoşteau duelul în concepţiunea noastră şi a generaţiunilor apropiate de noi.

Cei dintâi cavaleri ce încrucişară spadele, şi mulţi cari veniră după ei, n'au văzut în duel decât manifestarea omniştienţei, a justiţiei şi a puterii dumnezeeşti, care nu putea să părăsească braţul celui ce avea dreptatea cu el.

Inainte de luptă, cavalerul sosit pe teren, rostea scurta şi impresionanta formulă:

„Iată-mă, gata, cu Evanghelia într'o mâna şi cu spada în cealaltă".

Papi, cardinali, episcopi, şi clerici mai mărunţi, nu nu-

www.dacoromanica.ro

mai ca încuviinţara duelul, dar ieşira şi pe teren, — ca Vivence, care în 971 zicea: Ecce me paratum cum Evangelio et scuto et juste"; — ca papa Martin IV, care rostea pentru subordonaţii lui pedeapsa excomunicării în cazul unui refuz de a ieşi pe teren; — sau, în fine, ca Petru, Episcop de Novarra, căruia în 1028 împaratul Conrad îi acorda privilegiul „patentei de câmp", adică al încuviinţării ieşirii pe teren.

Şi după ce Nicolae I, numi duelul „o luptă legitima", papa Eugeniu III, prin 1146, numi aceiaşi instituţiune: „ultimini consuetudine vestra". (Vezi „Nouveau code du duel" de Contele du Verger Saint-Thomas).

Ştim toţi că azi situaţiunea este alta.

Dar elementele de mai sus nu pierd, prin aceasta, nimic din caracteristica lor valoare documentară, raportate la acel trecut ale cărui noţiuni morale erau, necontestat, mult mai înalte ca ale noastre.

*

De multă vreme autorităţile civile şi bisericeşti prohibesc duelul, punându-l în rândul crimelor.

Codul penal are cunoscutele paragrafe speciale, asupra lui, amintind direct pe cele privitoare la asasinat, pentru cazul când unul dintre adversari e lovit mortal.

Legislaţia modernă a mai îndulcit pedepsele pentru duelanţi, pedepse extrem de riguroase în trecut, fără însă să le fi desfiinţat.

Şi, cu toate acestea, împotriva tuturor dispoziţiilor prohibitive, — mereu reînoite şi prevazând uneori până şi pedeapsa cu moartea şi confiscarea averilor, cu toată apriga luptă dusa împotriva lui, — duelul a străbătut veacurile, şi-l avem şi noi şi alţii, şi-l practicam şi azi, chiar atunci când unul din noi se întâmplă să fie generalul Averescu — chemat mai târziu la demnitatea de prim-ministru, — sau d. C. Argetoianu, — ministru de interne — care vor semna fireşte cu inima liniştită jur-

www.dacoromanica.ro

nalul consiliului de miniştri interzicând riguros duelul[1]).

In virtutea unei evoluţiuni a stratelor sociale suprapuse, cari pururea se împing şi se înlocuiesc în curgerea vremii, „oamenii de onoare“ se bat azi, fără a avea în mod obligatoriu blazonul ce se cerea în trecut. Căci odinioara, doar regii, prinţii şi nobilii recunoscuţi aveau privilegiul şi îndatorirea de a cere reparaţiune în domeniul onoarei, noţiune aşa de confuză şi de vag existentă pentru celelalte păturil!

Un om te insulta, în faţa altora în o forma ce nu e prevăzută de muta, incompleta şi rigida lege scrisă, (şi sunt sute de astfel de forme) sau, atingând o delicateţă a ta, pe care n'o pot pleda avocaţii, — terfelind o afectuoasă simţire a ta, pe care tu insuţi ai terfeli-o şi mai sângeros dacă ai aduce-o în discuţie publică, într'un loc unde se judecă şi pungaşii de buzunare şi tâlharii de drumul mare şi spărgătorii cu sau fără chei potrivite...

O curte cu juri, sau o altă Curte, de orice fel, — demne toate de respectul ce li se cuvine — n'au ce căta când e vorba doar de adâncul sufletului tău pălmuit, de inima ta, pe care n'ai dece s'o expui în public, sub protecţia codului penal.

Atunci chemi pe vinovat la răspundere să-şi recunoască vina, în cazul când o asemenea reparaţiune e posibilă; şi ea nu e posibilă în toate cazurile!

Reguli stabilite cer negreşit ca omul cu care vei încrucişa arma să fie un om demn, să fie un egal al tău; cu nedemni nu se iese pe teren!

Iată deci, dela început o condiţiune serioasă, care e o selecţiune, care orândueşte o destul de simţită deosebire între om şi om.

Şi tu şi el, cu arme perechi şi la fel, puşi amândoi în condiţiuni de totală şi deplină egalitate, staţi faţă în faţă. Dacă îi scapă adversarului arma din mână, îl aştepţi,

1) N. A. — E bine să lămurim aci că temerea — justificată a d-lui Negru, nu s'a realizat. Guvernul a renunţat la legiferarea ameninţării lui.

www.dacoromanica.ro

cavalereşte, până se înarmează din nou, şi stă drept în faţa ta, pregătit să te lovească atâta cât e pregătit să se şi apere...

Ştiu, ştim toţi că nu o singură dată agresorul — vinovatul — e sau mai meşter sau mai norocos, şi te răneşte, te ucide pe tine, nevinovat.

Dar puteai tu să taci şi să-i îngădui să te îngenunchie cum te-a îngenunchiat, fără dreptate? puteai să nu-i ceri socoteala pe această singură cale ce-ţi rămâne pentru mişelia lui pe care nici o instanţă n'are chip să i-o surprindă şi pe care dacă n'o relevezi e ca şi cum ai recunoaşte în faţa lumii întregi, că ţi se cuvine?

Nu încape îndoială, aci e vorba şi de temperamentul omului blesat...

Şi dacă eşti, — precum eşti, în adevăr, — în afară de lege, a cui e vina dacă nu a legii?

*

Iată de ce, sute de ani încă se vor adăoga la sutele în cari duelul a fiinţat, ca o adâncă trebuinţă, străbătând imperios vremurile, şi nu din pricina mea sau a ta, ci din vibrarea celei mai bune şi mai nobile părţi din noi, care e respectul şi demnitatea cuvenită nouă înşine, şi răzvrătirea simţului nostru de bărbăţie şi de dreptate!

Te aperi pe tine cum eşti înclinat să aperi pe o femee singură care e lovită, sau pe un om care e atacat pe nedrept.

Aparenta lipsă de logică pe care cineva o poate descoperi, dacă voeşte, în duel, nu e mai mare decât aceea care prezidează la deslănţuirea războaielor, justificate şi cântate de naţii întregi ca glorioase fapte pentru cari se cuvin lauri şi cinstiri de tot felul, — şi după cari adversarii îşi întind mâna lăsând, chiar în cursul luptei, dreptul de a-şi purta sabia, pentru cei prinşi, ca viteji,

*

www.dacoromanica.ro

Nu cunosc precis condiţiunile în cari s'a întâmplat mişcatoarea nenorocire ce a costat viaţa unui tânar foarte distins şi de viitor.

S'ar prea putea ca cineva să fie vinovat acolo, tocmai de nerespectarea regulilor duelului, în care s'a spus că „nu săbiile omoara pe adversari, şi nici gloanţele, *ci martorii*".

Ideea de a face atmosfera favorabila duelului este departe de mine; de altfel nici nu e nevoie de aşa ceva! Instituţiunea se va menţine cu toată noua literă moarta care se scrie azi pe hârtie, de aceasta n'am nici o îndoială.

Aştept, doar, cu o destul de mare nerăbdare, şi cu egala curiozitate, să văd care dintre legiuitori va călca, cel dintâi, propria sa lege.

Şi închei, arătând aci gândul meu precis: Nu mi aş fi iertat niciodată ca, în împrejurarea în care duelul a fost din nou degradat, să nu fi spus adevăratele cuvinte pe cari le-am spus mai sus.

Mihail Negru

www.dacoromanica.ro

Câteva lămuriri prealabile despre:

CODUL ONOAREI ŞI REGULILE DUELULUI

Operile ce s'au scris pâna acum cu privire la legile onoarei şi ale duelului, au o caracteristică: autorii lor s'au preocupat (şi încă în capitole ce cuprind sute de pagine) în primul rând de istoria şi evoluţia duelului, şi de concepţia societăţilor omeneşti despre el.

În modesta-mi lucrare de faţa n'am găsit nici util, nici interesant, să-mi întreţin cititorii cu relaţiunile — greu de controlat, şi încă şi mai greu de crezut pe necontrolate — ce ni le-au furnizat copios numeroasele „istorii" tipărite până acum, despre duel.

De altfel, rostul imprimărei acestui cod al onoarei n'a fost, în gândul meu, decât acela de a înlesni tuturora posibilitatea cunoaşterii complete şi amănunţite a principiilor şi regulilor sub scutul şi disciplina cărora trebuiesc să se desfăşoare afacerile de onoare.

Aceste principii şi reguli practice sunt, în general, bine cunoscute celor iniţiaţi ca să nu li zic... specialişti; limpede statornicite în opere cu autoritate şi reputaţie universal admisă; şi consfinţite prin obşteasca recunoaştere şi aplicare a lor de-alungul vremurilor.

N'am avut deci de făcut aci altceva decât — să le contopesc, unde am crezut de cuviinţă, în interesul preciziunei şi formulărei regulilor, — sa le reproduc aidoma, acolo unde am socotit că textul autorilor utilizaţi este

www.dacoromanica.ro

suficient de clar şi categoric, — şi, peste tot, să le dau o traducţiune cât mai explicită şi românească.

Nu ştiu dacă am reuşit.

Cititorii mei vor binevoi, cred, să-mi spuie.

La rândul meu le fac făgăduinţa că voi primi — *cu recunoştinţă şi mulţumire* — orice observaţiuni mi se vor adresa, pe cari le voi cerceta cu toată grija şi atenţiunea, şi le voi avea în seamă când, şi dacă, voi tipări o a doua ediţie.

*

Acum, înainte de a intra în cadrul lucrarei mele însăşi, voiesc să desluşesc câteva chestiuni de nomenclatură, concepţie şi atitudine spre a înlesni cititorului folosirea „*Codului*" în rostul şi înţelesul în cari am crezut eu că *trebuiesc* să fie fixate dintru început normele şi regulile edictate în dispoziţiunile lui.

Ce este duelul?

Duelul este lupta de bună voie angajată, pe cale de provocaţiune şi acceptare a provocaţiunei *între două persoane*, de onorabilitate indiscutabilă şi neîndoielnică, *pentru satisfacerea unui interes* personal sau intim, *ce se pretinde că a fost lezat printr'o ofensă;* şi se tranşează după reguli în prealabil statornicite sau fixate de tradiţiunea luptelor de onoare.

In notele succinte ale d-lui general Gh. Cantacuzino, am mai găsit câteva definiţii interesante şi demne de citat:

„Duelul e o convenţie. Dece?

„Pentru că se convine, de toate părţile şi se admite de toată lumea că, odată ieşire pe teren şi ranire, onoarea e satisfăcută!

„O înţelegere, fără duel, între patru martori, — înţelegere aprobată de adversari — este mult mai bine decât o ieşire pe teren. Şi dece?

www.dacoromanica.ro

„Pentrucă unul care a ofensat şi îşi recunoaşte greşala, dă câştig complet adversarului său. Pe când ieşind pe teren, ofensătorul îşi păstrează părerea, dar îşi plăteşte datoria „riscându-şi pieleo“.

Ce este ofensa?

Ofensa este cuvântul rostit sau scris, — desemnul, gestul sau lovitura — *săvârşite sau încercate, adresate cuiva, în prezenţa sau în absenţa sa, — cu voinţă şi cu intenţie de a-i rani amorul propriu sau onoarea-i personală.*

Ce este onoarea?

Onoarea este sentimentul şi conştiinţa ce ne îndeamnă să procedăm astfel în viaţă, încât să ne păstrăm în tot momentul despre noi înşi-ne un neclintit fond de stimă.

Ce este „reparaţiunea de onoare"?

Reparaţiunea de onoare este ispaşirea, în conformitate cu regulile duelului oferit şi acceptat, *a ofensei* făcute, dacă s'a ajuns la o ieşire pe teren; *sau, recunoaşterea greşealei ofensătoare şi formularea unor scuze* sincere, complete şi făcute *în condiţiuni identice de publicitate* cu acelea în cari s'a produs ofensa, *de faţă cu plenul martorilor,* — în orice stadiu s'ar găsi desfăşurarea formalităţilor duelului şi chiar pe teren, acolo, unde şi atunci când codul nu prevede o oprelişte categorică şi expresa.

www.dacoromanica.ro

O lege contra duelului nu va avea nici puterea să oprească curajul, nici privilegiul de a înobila frica.

Această lege n'ar produce decât un singur efect: va încuraja duelul clandestin, în locul celuia care astăzi, cu toleranța actuală, este public; și astfel îl va priva de garanțiile regularității și echității ce sunt legate de actele îndeplinite sub controlul atențiunei generale.

Legea n'ar restrânge câtuși de puțin săvârșirea duelului ci l'ar îndemna la dosire; în chipul acesta i-ar agrava consecințele.

LEGEA ŞI DUELUL

Am crezut interesant și util sa reproduc aci, mai întâi, textele câtorva coduri penale straine privitoare la *duel*, spre a înlesni cititorilor putința de a'și da seama de spiritul în care este considerat și pedepsit *duelul* în legiuirile penale de aiurea și în cele dela noi.

Pretutindenea — observația se impune dela început codul penal prescrie pedepse, mai mult sau mai puțin grele, pentru aceia cari spre a-și rezolva afacerile lor de onoare, ajung la *duel*. Cu osebire au fost și sunt grele, penalitățile prevăzute în legislațiunile penale ce s'au desvoltat după revoluția franceza, — sub influiența principiilor înviate de revoluția franceza — și în general, în codurile penale cari au adoptat ideile de drept și de libertate omenească cuprinse în instituțiunile juridice cari au fost produse de revoluția franceză.

Totuși, cu foarte puține excepții, textele mai jos reproduse prevăd și pedepsesc *duelul* ca pe un delict (sau crimă) sui-generis, și îl scot din categoria delictelor (sau a crimelor) ordinare. Și din aceasta se constată că există un curent — manifest de altfel în știința dreptului — care pornind dela formularea caracterului specific al

www.dacoromanica.ro

duelului, — în raport cu legile represive —, cată să preconizeze reprimarea lui prin legi speciale clădite, fără îndoială, pe principii constante de dreptate şi „răzbunare“ socială, aceleaşi din dreptul comun, dar, bizuite şi pe elementele de drept specific ale duelului, trase din tradiţia, cutumele, normele şi codificările de până acum ale regulilor „luptei pentru onoare“.

In ultimii trei secoli regimul administrat *duelului* de către puterea cârmuitoare a statelor a păşit într'o vizibil sporită severitate. Şi aceasta, mai cu seamă şi tocmai în Franţa şi Germania, adică în ţările cari au oferit cea mai prielnică atmosferă şi cea mai constanta tradiţie de onoare, acestei instituţiuni străvechi şi eminamente aristocratice, *duelul.*

Cu toate acestea, se poate uşor constata — şi încă cu surprindere pentru cel nepregatit — ca represiunea justiţiei arareori şi-a vădit asprimea contra duelistilor, deşi duelurile nu sunt şi n'au fost niciodată, mai puţin numeroase după înăsprirea penalităţilor, decât în preajma acestor schimbări — în mai severe — a legilor de reprimare a duelului.

Cauza?

Poate faptul că jurisprudenţa — adică angrenarea dispozitivului rigid şi teoretic al legilor la mecanismul mobil şi viu al societăţilor — a restrâns răspunderea duelurilor şi a urmărilor lor, în alte cadre decât acelea în cari 'şi le închipuiseră legiuitorii.

In orice caz, în acest fenomen caracteristic social — zădărnicia şi inutilitatea străduinţelor legislaţiunilor moderne de a stăvili prin represiunea cea mai aprigă exerciţiul dreptului consacrat de veacuri al insului, de a'şi apăra prin el însuşi numele şi cinstea ameninţate —, jurisprudenţile instanţelor supreme de Casaţie şi Justiţie au îndeplinit un rol foarte însemnat şi interesant: au oferit legilor noui, — ţâşnite din preocupaţii de viitor desprins de instituţiile şi fundamentele morale

www.dacoromanica.ro

din trecut —, „tamponul", menit să atenuieze brutalitatea cu care opreliştea prezentului izbea în tradiţionala, individuala şi aristocratica libertate a duelului, statornicită de veacuri şi ilustrată cu cele mai luminoase fapte şi personalităţi ce au înobilat lumea.

*

E bine ca acum, aci ajunşi, cei cari au gândit cu mine pagină cu pagină, să se întrebe: Cine va triumfa cândva, *legea?*

Ori, îi va întoarce jurisprudenţa cursul?

Sau, în sfârşit, fi-va condamnat duelul să perpetuieze acest inadmisibil, sub toate raporturile, compromis, între oprelişte categorică a legilor, supleţa înţelegătoare a jurisprudenţei şi toleranţa explicabilă în fel şi chipuri a autorităţilor?

Viitorul va despica, mai curând sau mai târziu, problema şi va hotărî.

Până atunci, fapt e — şi stăruie de atâta vreme — ca, împotriva tuturor prigoanelor şi edictelor, împotriva tuturor legilor şi osândelor, *duelul* s'a menţinut, s'a afirmat şi s'a înălţat ca instituţie supremă şi incontestabilă, pentru satisfacerea acestei superioare ficţiuni şi insesizabile impulsiuni morale, *onoarea,* ce însufleţeşte, călăuzeşte în viaţă, îl face să se zbată curagios în vălmăşagul nevoilor de fietece zi în lume şi să piutească pe apele primenite pe la funduri ale societăţii *pe omul întreg,* fără să se cufunde în ele.

Tocmai de aceea, legile din totdeauna şi de pretutindenea, nu i-au ştirbit rosturile, ci i le-au întregit; nu i-au slăbit câtuş de puţin temeinicia, ci i-au afirmat-o: nu i-au suprimat, ci din contră i-au lăsat neatinsă şi neschimbată integritatea sensului şi rosturilor lui.

Ba, mai mult încă, i-au împrumutat rigoarea pedepsei publice pentru contravenienţii la normele lui spe-

www.dacoromanica.ro

ciale şi absolvirea oricarei responsabilitaţi, în anumite cazuri, pentru victorioşii sorţilor lui, precum şi pentru martorii acestora.

FRANŢA

Codul penal francez dela 1810 — care este şi astazi în vigoare, — ca şi codurile revoluţiei din 3 Brumarie anul IV şi din 1891 — nu conţin nici o dispoziţiune specială cu privire la calificarea şi pedepsirea duelului.

Această lacună a prilejuit eternizarea controversei asupra legalitaţii şi impunităţii duelului, născuta din ziua abrogarei tuturor edictelor şi ordonanţelor regeşti cu cari se cârmuise ţara până la 1789. Controversa stăruie de altfel şi azi. Şi izvorăşte din două opiniuni deopotrivă de desbatute, după cari:

I. Codul penal neprevăzând prin texte exprese şi categorice pedepsirea duelului săvârşit cu respectul regulilor lui usuale şi convenţionale, a scos afacerile de onoare de sub sancţiunea dispoziţiunilor lui represive. Ba, mai mult, legiuitorii dela 1791 şi 1810, suprimând chiar cele câteva articole speciale cari pedepseau duelul, precum şi caracterul lui de crimă de lèse-majésté pe care i-l imprimase vechile legi, edicte şi ordonanţe, şi-a exprimat pe deplin hotărîrea de a scoate duelul dintre crime şi delicte, şi de a-l absolvi de orice pedeapsă; şi

II. Codul penal neprevăzând prin texte exprese şi categorice pedepsirea duelului săvârşit cu respectul regulilor lui usuale şi convenţionale, a înţeles să-i suprime caracterul de crimă sau delict, specific, şi să-I supuie penalităţilor coprinse în dispoziţiunile lui generale privitoare la răniri şi omoruri voluntare.

Prima opiniune este cristalizată atât de doctrinarii şi teoreticienii scriitori ai duelului, cât şi de hotărîrile justiţiei franceze date în această materie până în anul 1837. Căci până aci, atât Camera Criminală cât şi Camerile Unite ale Inaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie adoptaseră,

www.dacoromanica.ro

în mod invariabil, principiul ca legea penala fiind muta cu privire la duel nu poate fi aplicabilă nici rănirilor şi nici omorurilor rezultate din el. Aceasta interpretare şi-a dobândit supremă ratificare la 31 Ianuarie 1818, în Camera Pairilor Franţei, când şi unde s'a judecat şi s'a respins pe acest temei, plângerea Doamnei de *Saint-Morys* în contra unui pair care îi ucisese soţul în duel.

Inalta instanţă de casare franceză şi-a schimbat punctul de vedere în privinţa duelului tocmai în 1837 (22 Iunie), când adoptând vederile celebrului procuror general *Dupin*, a statornicit o nouă jurisprudenţă asupra duelului, după care faptul se pedepseşte potrivit regulilor dreptului comun, şi a cristalizat astfel a doua opiniune.

Aplicând dispoziţiunile codului penal în lumina acestor două principii, instanţele de judecata franceze au pronunţat în generalitatea cazurilor pedepse de drept comun infractorilor din duel (pentru ucideri sau răniri serioase), au hotărît numeroase achitări şi absolviri de orice penalitate, şi mai ales au mlădiat severitatea penalităţilor prescrise de cod prin interpretarea chestiunilor de drept ridicate, scăpând de sub tăişul legii până la 90% din cazurile ce li s'au supus.

Casaţia a menţinut constantă jurisprudenţa trasă din a doua opiniune; cele mai multe procese ieşite din dueluri s'au rezolvat însă la instanţele de fond.

In deobşte, sistemul adoptat în legislaţiunea penală franceză face să fie considerat duelul printre crimele şi delictele contra persoanelor şi să fie supus regimului crimelor şi delictelor de asemenea natură.

Convenţiunile părţilor nu sunt luate în seama nici de legiuitor, nici de judecător; şi nu constituiesc deci nici un fel de circumstanţă uşurătoare.

Se afirmă însă în ştiinţa dreptului francez un curent puternic — purces dela *Chauvau* şi *Helie* (v. op. cit p. 481 şi urm. T. III) —, spre a se făuri o legiuire specială pentru reprimarea duelului pe consideraţiunea că rostu-

www.dacoromanica.ro

rile lui şi condiţiunile în cari se săvârşeşte îl distinge categoric de crimele şi delictele ordinare (de drept comun).

Ca încheiere citez:

„Nu e vorba aci să incriminam duelul ca atare şi independent de urmările lui; legile l'au pedepsit şi în trecut, şi îl pot urmări şi acum ca act pedepsibil. Nu e vorba de asemenea de actele de nelealitate şi de perfidie ce se pot comite sub aparenţa duelului; daca unul din adversari se aruncă prin surprindere asupra celuilalt şi-l loveşte pe nepregătite; dacă sunt violate condiţiunile în cari s'a convenit lupta; dacă garanţiile luptei nu sunt reciproce şi dacă şansele nu sunt egale; atunci, fără îndoială e, că nu mai poate fi vorba de luptă şi deci nici de duel; convenţiunea nu e decât o cursă, duelul un asasinat; iar legea penală care pedepseşte omorul şi rănirea poate să fie pe drept temei aplicată. Ci, e vorba de a se şti dacă omorul sau rănirea ce rezultă dintr'un duel „legal" (adică dintr'un duel în cari au fost respectate uzurile şi convenţiunile adoptate) pot fi sau nu coprinse în dispoziţiunile codului penal ce pedepsesc atât omorurile cât şi rănirile voluntare?"

Autorul face apoi o documentată expunere a împrejurărilor istorice în care s'a obişnuit în lume duelul şi a diverselor sisteme de reprimare sau de îngrădire a duelului pe cari le-au luat cârmuitorii statelor Europei, — după care trage concluzia (v. pag. 346 ibid.):

„Rezultă din această scurtă expunere a legiuirilor străine că raţiunea şi experienţa popoarelor, au recunoscut şi proclamat, caracterele particulare ale duelului. — şi că n'au încercat să i le reprime decât îngrădindu-l cu legi speciale şi combătându-l într'un chip absolut specific".

Iar la pag. 347:

„Am arătat până aci că duelul exclude cu desăvârşire intenţia criminală: dolul, ce formează elementul esenţial al omorului şi al asasinatului; că el constituie astfel prin

www.dacoromanica.ro

circumstanțele în cari se încadrează un fapt hotărît distinct de aceste crime; am pus apoi în lumină numeroasele legislațiuni ce au intervenit după promulgarea codului (penal francez N. A.) cari au dovedit statornica opiniune că duelul nu este cuprins în dispozițiunile codului și că deci pedepsele acestui cod nu-i pot fi aplicabile".

Ceeace duce pe autor la încheierea formulată cu mult înainte de nu mai puțin celebrul jurist *Merlin,* că:

„Homicidul săvârșit în duel nu este nici omor nici asasinat, ci este un fapt deosebit, care întrunește caractere speciale și care deci tocmai pentru aceasta nu poate fi pedepsit decât prin legi speciale".

ANGLIA

Țara legilor pline de înțelepciune dar nescrise; țara celei mai puternice tradiții juridice izvorîtă din păstrarea cutumelor — în ce privește interpretarea drepturilor și sancționarea datoriilor — și din suveranitatea magistraților în administrarea justiției — ca disciplină de norme și reguli de aplicat —, Anglia, n'are o legiuire specială a duelului.

Are în schimb o severă codificare de măsuri contra duelului aplicabilă militarilor în genere.

Orice militar englez se face vinovat de faptul că a trimis, că a primit sau că nu a împedecat un duel despre care a avut cunoștință la vreme; că a reproșat cuiva faptul că a refuzat sau că n'a cerut provocarea la duel: că a respins sau că a îndemnat să se respingă aranjamente de onoare propuse, — este deferit Curții Marțiale spre a fi judecat și pedepsit, după gravitatea cazului sau a urmărilor lui.

Totuși, și pe acolo ca și în alte țări, opreliștea militarilor de a se bate e... complectată cu o serie de sancțiuni contradictorii și bizare cari vădesc că chestiunea legalității sau ilegalității duelului nu poate fi pusă și tran-

www.dacoromanica.ro

şata numai din cabinete de jurişti, adica departe de locul, timpul şi împrejurările în cari s'au ciocnit cele doua individualităţi, onorabilităţi şi susceptibilitaţi, sau mai exact în care s'a produs incidentul de onoare.

Intr'adevar, şi acolo ca şi pe aiurea de altfel, ofiţerii cari au refuzat sa se bată au fost condamnaţi cu unanimitate de voturi de catre Curţile Marţiale sa-şi piarda epoletul. Ba mai mult, în Anglia se aplică înca masura de a se suprima dreptul la pensie văduvei ofiţerului si nucigaş... sau căzut în duel.

Revenind la regimul statornicit în justiţia engleza pentru îngrădirea duelului, extragem mai jos observaţiunile pline de interes ale autorului „Noului cod al duelului" contele *Du Verger Saint Thomas* (v. op. cit. pag. 46, cap. II).

Fazele duelului n'au urmat în Anglia aceiaşi evoluţie ca în Franţa. Lupta judiciară şi duelul au existat şi dăinuit vreme îndelungată alăturea în imperiul insular, cea dintâi ca instituţiune regulată, cea de a doua ca procedeu ilicit. Deşi căzută în desuetudine, mai cu seama în materie civilă, lupta judiciară a stăruit în Anglia până în secolul al XIX-lea. Pe când duelul deşi stingherit de numeroasele judecaţi al căror obiect a fost, a persistat şi persistă încă să funcţioneze ca suprema instanţa de judecata în afaceri de onoare.

Vechea legislaţie care permitea celui acuzat de omor sa-şi dovedească nevinovaţia printr'o lupta pe viaţa şi pe moarte cu un adversar hotărât de Capetenia statului, a fost invocata pentru ultima oara în 1817, în procesul Thornton, *care facu atâta zgomot pe vremuri. Lupta nu se dădu însă fiindca adversarul nefiind sigur de puterea lui menita sa hotarasca de dreptatea cauzei, se retrase de pe teren.*

Aceasta încercare de a se trezi o legiuire cu totul uitată, a prilejuit bill-ul de abrogare hotărît de Parlamentul englez în 1819.

Cât despre duelul propriu zis, se înţelege uşor că nici în secolii anteriori şi nici acuma în vremurile noastre el n'a avut urmările pe care le-a avut în Franţa. Explicaţia

www.dacoromanica.ro

acestui fapt sta în diferența caracterelor celor doua țări. Nici încape macar comparație între spiritul flegmatic englez și cel violent și impresionabil francez!

Trebuie să mai observăm însă aci încă un lucru, anume ca cel ofensat este perfect sigur în Anglia că va dobândi pe cai legale reparația deplină a insultei primite.

In aceasta privința, *M. Fourgeroux* (în „Histoire du duel" T. II, pag. 162 Paris), mai adaugă:

Acolo — în Anglia — se poate pleda în orice materie, fără nici o teamă nici de capricioasa indiferență a judecătorilor, nici de răutățile diverselor păreri".

Blackstone, în comentariul sau despre legile engleze (T. V, pag. 545), vorbind despre dueliști, aproba legea penala care pe dreptate îi declara culpabili de omor și pedepsibili ca atare, dimpreună cu martorii lor".

Duelul urmat de moartea unuia din adversari este pedepsit deci în Anglia ca orice crimă de omor. Iar daca n'a avut de urmare moartea unuia dintre luptatori, e pedepsit ca orice delict de bataie sau lovire, cu circumstanța agravantă a premeditarei.

Cartelul însuși e considerat ca ofensa pedepsibila de lege pentru că este un fapt ce duce la savârșirea unei crime. *(Blackstone,* t. VI, pag. 28; *Chauchy,* t. II, pag. 126).

Du Verger continuă astfel la pag. 50 în op. cit.:

Și totuși duelurile au stăruit să se produca, pentru că legea este în desacord cu opinia publică în aceasta privința, și mai ales pentru ca jurații au refuzat și refuză să confunde duelul cu omorul și asasinatul.

GERMANIA

Autorii — destul de numeroși — cari au scris despre duel și originile lui, au fost în marea majoritate a cazurilor de acord spre a găsi originea istorică a duelului în luptele judiciare născocite de popoarele germanice.

S'ar părea deci paradoxal, ca față de afirmarea carac

www.dacoromanica.ro

terului germanic al duelului, să semnalăm dintru început că tocmai în Germania legea penală îl pedepseşte cu o străşnicie de text unică; şi să adăugăm însă, repede: ceeace nu a împedecat niciodată şi nu împedecă fenomenul îndeajuns de cunoscut că în Germania, cu osebire, duelurile sunt de o frequenţă extraordinară iar represiunea de o promptitudine exact invers proporţională!

In oraşele universitare, mai cu seamă, se înregistrează aprope zilnic ieşiri pe teren şi intervenţiuni chirurgicale consecinte, — dar în toată Germania nu se află 30 de urmăriri în justiţie contra acelora cari şi-au pus viaţa în vârful spadelor sau în cătarea pistoalelor!

Iată ce dispune codul penal al Germaniei cu privire la duel:

Provocaţiunea cu arme ucigătoare, ca şi primirea unei asemenea provocaţiuni, sunt pedepsite cu detenţiunea până la şase luni într'o închisoare de fortăreaţă. (Art. 201). Provocaţiunea la un duel anume ales astfel ca adversarul să-şi piarză viaţa în luptă, se pedepseşte dela 2 luni la 2 ani (art. 202). Cei cari se însărcinează să ducă provocaţiunea şi îşi îndeplinesc această sarcină, se pedepsesc cu închisoare de fortăreaţă până la 6 luni (art. 203). Duelul săvârşit e pedepsit cu detenţiunea într'o închisoare de fortăreaţă dela 3 luni la 5 ani (art. 205). Cel care şi-a ucis adversarul în duel e condamnat la 2 ani închisoare de fortăreaţă iar dacă uciderea s'a comis *cu violarea voită a regulilor stabilite sau convenite prin cutumă,* vinovatul e pedepsit potrivit regulilor generale privitoare la omor şi răniri (art. 206 şi 207).

In Germania se aplică în general dispoziţiunile codului penal votat la 15 Mai 1871 şi pus în vigoare la 1 Ianuarie 1872. Articolele relative la duel se găsesc în partea a doua, capitolul XV.

In cazul când lupta s'a dat fără martori, combatantul care a rănit grav sau a ucis, va fi pedepsit cu închisoare până la 15 ani (art. 208). *Purtătorii cartelului cari s'au străiduit să împedece duelul, secundanţii ca şi martorii chemaţi să asiste la duel, medicii şi chirurgii, nu sunt pedepsiţi* (art. 209).

www.dacoromanica.ro

Militarii[1]) sunt supuşi din momentul punerii în aplicare a codului lor special unui anume regim, prescris în faimosul art. 112 care a prilejuit atâtea tapajuri odinioară.

„Acela care, cu ocazia unor afaceri de serviciu, provoacă la duel pe superiorul său sau pe un alt ofiţer care ocupă un rang mai înalt, va fi pedepsit cu închisoarea de fortăreaţă dela 1 an în sus; pedeapsa va fi dela trei ani în sus dacă duelul a avut loc. Pe deasupra, vinovatul va fi îndepărtat din serviciu. Aceiaşi pedeapsă se aplică şi superiorului care a primit sau a îndeplinit duelul“.

Frequenţa crescândă a afacerilor de onoare în oştire şi fireasca insuficienţă a legilor, a impus căpeteniilor armatei germane să avizeze la alte căi pentru curmarea acestei stări de lucruri şi pentru satisfacerea conflictelor de onoare isbucnite.

Tradiţia militarismului german voieşte să atribuie împăratului inspiraţia din care şi-a tras fiinţa reforma dela 1843.

Prin ordonanţa imperială dela 20 Iulie 1843 au fost instituite pentru întâia oară în Germania Curţile de onoare, cu scopul definit de *Du Verger: de a veghia la păstrarea disciplinei în armată şi de a menţine neştirbită onoarea individuală a ofiţerilor şi onoarea colectivă a corpurilor căror aparţin.*

Rolul acestor tribunale de onoare era deci acela de a feri cinstea ofiţerilor de bănueli sau zvonuri nefundate al căror obiect ar fi putut fi, şi de a cerceta pe ofiţerii a căror purtare nu răspundea în totul sentimentului de onoare şi de demnitate al corpului ofiţeresc.

Competenţa Curţilor de onoare era cu multă minuţiozitate stabilită spre a nu se încălca domenii de judecată ale altor instituţii. Jurisdicţiei lor erau supuşi toţi ofi-

1) Codul justiţiei militare germane a fost pus în aplicare la 1 Octombrie 1872, iar art. 112 se găseşte în partea a doua, a capit. VI.

www.dacoromanica.ro

ţeri în activitate de serviciu, toţi ofiţerii în disponibilitate (rezerva şi landwehr-ul), ofiţerii din jandarmerie precum şi ofiţerii în retragere cu pensiune etc.

Pe lângă fiecare tribunal de onoare era organizat un consiliu de onoare, ce îndeplinea rostul de „cabinet de instrucţie" adică de a cerceta şi opina în preparatoriu, asupra cazurilor ce i se trimiteau spre instruire.

Toate hotărîrile acestor Curţi de onoare trebuiau să fie supuse ratificărei supreme a împaratului care odata cu apostila imperială putea să mai acorde celui judecat încă o cale de atac contra deciziunei Curţii.

Precum se vede din reproducerea normelor de funcţionare a acestor Curţi de onoare, duelul nu era nici prohibit categoric dar nici declarat ca admisibil. In cazuri numeroase însă, chiar Curţile găsind că o ieşire pe teren se impunea ca singură soluţie în vreo afacere, nu pregetau să o sancţioneze. In aceste cazuri lupta se dădea cu fast deosebit şi cu căutată publicitate.

*

(Sistemul Curţilor şi Consiliilor de onoare a dăinuit în Germania până în preajma războiului; precât m'am putut informa, am dobândit ştiri ce mă autoriză să scriu că numeroase corpuri de armată au menţinut instituţia şi după război; dintr'un scrupul de precizare am ţinut însă sa amintesc despre această inovaţie, foarte bine inspirata şi înfăptuită, ca de una ce ar aparţine trecutului).

*

Cele mai multe dintre statele Germaniei se cârmuiesc de asemenea dupa legislaţii penale proprii, cari nedeosebindu-se ca spirit şi penalitate de vechiul cod dela 1872 fac inutilă pomenirea textelor lor aci.

Nu voi semnala decât dispoziţiile represive cuprinse în codul penal al *Prusiei* în ce priveşte duelul căci din-

www.dacoromanica.ro

tr'acesta s'a inspirat şi legiuitorul român, care a copiat însă numai art. 170—171 (rom. 260).

Art. 164. — Provocarea la duel cu arme ucigatoare precum şi acceptarea unei asemenea provocari, se pedepseşte cu închisoarea până la 6 luni.

Art. 165. — Se aplică închisoarea dela 2 luni până la 2 ani dacă provocarea este astfel îndreptată ca una din părţi să-şi piardă viaţa, sau dacă această intenţiune reiese din modul ales în care se va desfăşura lupta.

Art. 166. — Aceia cari primesc şi îndeplinesc sarcina transmiterei unei provocări (purtătorii de cartel) se pedepsesc cu închisoarea până la 6 luni.

Art. 167. — Pedeapsa provocărei şi primirii duelului precum şi pedeapsa purtătorilor unui cartel, cade, dacă părţile au renunţat la duel din proprie iniţiativă înainte de începerea lui.

Art. 168. — Duelul se pedepseşte cu închisoarea dela 3 luni până la 5 ani. Dacă unul din combatanţi a fost ucis se aplică închisoarea dela 2 la 12 ani.

Art. 169. — Acela care ucide pe adversarul său într'un duel, care trebuia să aducă moartea uneia dintre părţi, se pedepseşte cu închisoare dela 3 până la 20 ani.

Prusian	***Român***
Art. 170. Dacă duelul are loc fără secundanţi (martori), pedeapsa se poate mări cu jumătate, însa niciodată peste 20 de ani. *Art. 171.* Dacă s'a produs moartea sau vătămarea corporală din cauza depăşirei intenţionate a regulilor admise pentru duel, culpabilul se va pedepsi prescripţiunile generale asupra crimei de omor, sau supra lovirii, afară dacă nu este caz de aplicat o pedeapsă şi mai aspră după prescripţiunite de mai sus.	*Art. 260.* Dacă luptătorii se vor bate în duel fără secondanţi sau martori, sau dacă regulile hotărâte de martori sau de secondanţi nu se vor fi observat, şi dacă din acest duel a rezultat moartea sau rănirea unuia, — culpabilul se va pedepsi după dispoziţiunile generale cuprinse în această lege asupra omorului sau altor răniri.

www.dacoromanica.ro

Art. 172. — Secundanţii precum şi persoanele faţa la duel, doctorii şi chirurgii nu se vor pedepsi; ceva mai mult, aceste persoane nu sunt obligate să denunţe autorităţilor duelul proiectat sau săvârşit, afară numai dacă autorităţile nu le-o vor cere categoric.

Art. 173. — Purtătorii de cartel rămân nepedepsiţi dacă şi-au dat osteneală în mod serios de a opri duelul.

Art. 174. — Acela care aţâţă intenţionat pe altul, în special prin manifestare sau ameninţare de dispreţ, se pedepseşte cu închisoarea dela 3 luni la 2 ani dacă duelul a avut loc.

Ca ultimă menţiune pentru Prusia, în special, ţin sa semnalez că doctrina regatului prusian a considerat în mod constant de complici chiar pe martorii deveniţi membrii ai unui juriu de onoare, care a declarat că este caz de ieşire pe teren, când lupta a fost decisă uzându-se de mijloace dolosive. Jurisprudenţa este în acelaş sens (v. dec. Curţii imperiale de justiţie din 29 Octombrie 1888, ca jurisprudenţă şi *Geyer,* Grundriss, t. II, pag. 16, ca doctrină).

AUSTRIA

In legiuirea penală austriacă duelul este pedepsit până la un an închisoare dacă din luptă n'a rezultat nici o rănire; pedeapsa este sporită însă la 5 ani închisoare în caz de rănirea unuia dintre adversari; şi până la 10 ani închisoare dacă din cauza rănirei în duel se pricinuieşte combatantului atins incapacitate de muncă; însfârşit, în cazul când din duel a rezultat moartea imediata a uneia din părţi, celalt e pedepsit până la 20 ani închisoare cu regim excepţional (închisoare aspră, aşa zisă).

In toate cazurile,—şi particularitatea este remarcabilă—, judecata are în vedere actele dresate în duel spre a aplica o pedeapsă mai severă, cu circumstanţe agravante, culpabilului care a fost şi provocătorul luptei (agresorul).

Martorii sunt pedepsiţi deaşijderea, indiferent de gravitatea consecinţelor duelului, cu o pedeapsă corecţională

www.dacoromanica.ro

(dela 6 luni la un an) fixată după un criteriu caracteristic câtorva legislaţii numai. In adevăr, dispoziţiunile codului penal austriac prevăd că pedeapsa de aplicat martorilor să fie în raport cu gradul de influenţă ce au exercitat aceştia asupra respectivilor combatanţi. Pune astfel la îndemâna suveranei aprecieri a magistraţilor judecători ai fondului o scară de pedepse ce poate fi ridicată până la 5 ani închisoare.

In fine, caşi în celelalte coduri străine pe cari le-am citat, şi codul austriac a prevăzut text special pentru reprimarea acelora cari, mai mult sau mai puţin străini de rostul moral ce-l cuprinde încrâncenarea raporturilor dintre doui oameni de onoare, se amestecă în cearta lor şi îi provoacă prin diverse chipuri la inevitabilă ieşire pe teren.

Iată ce s'a stabilit în Art. 163:

„Aceia cari îndeamnă cu stăruinţă pe una din părţi la provocare sau la ieşire pe teren, sau cari contribuie cu intenţiune de a înlesni această întâlnire, sau rosteşte cuvinte ameninţătoare ori dispreţuitoare contra celui care caută să înlăture provocarea, — va fi pedepsit cu închisoarea dela 6 luni la 1 an; iar dacă influienţa lui a fost hotărîtoare şi din duel a urmat moartea sau rănirea unuia dintre luptători, pedeapsa aţâţătorului va fi până la cinci ani închisoare“.

BELGIA

Cel mai scurt şi mai cuprinzător cod penal în ce priveşte pedepsirea duelului este însă cel belgian, atât prin supleţa formulelor în cari au fost cuprinse măsurile represive puse la îndemâna judecătorilor faţă de fiecare caz în parte, cât şi pentru superioara înţelegere a însuşirilor multiple şi complexe ce formează delictul duelului.

Voi reproduce deci numai textul, fără nici un comentar:

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL III (codul dela 1867)

Art. 423. — Provocarea la duel se va pedepsi cu închisoarea dela 15 zile la 3 luni şi cu amendă dela 100 la 500 franci.

Art. 424. — Aceia cari vor bârfi sau ocărî pe cineva pentrucă a refuzat a se bate în duel, se vor pedepsi cu aceleaşi pedepse ca la art. 423.

Art. 425. — Acela care prin o insultă a dat loc la provocare, se va pedepsi cu închisoare dela o lună la 6 luni şi cu amendă dela 100 la 1000 franci.

Art. 426. — Acela care se va folosi de arme în duel contra adversarului său fără a fi rezultat din luptă nici rănire nici omor, se va pedepsi cu închisoarea dela o lună la 6 luni, şi cu amendă dela 200 la o mie fr. Iar cel care nu se va folosi de armele sale se va pedepsi numai conf. art. 423.

Art. 427. — Cel care va răni în duel pe adversarul său se va pedepsi cu închisoarea dela o lună la un an şi cu amendă dela 300 la 1500 fr.

Art. 428. — Dacă rănile au cauzat boală sau incapacitate de a lucra, culpabilul se va pedepsi cu închisoare dela 3 luni la 2 ani şi cu amendă dela 500 la 2000 fr.

Art. 429. — Iar dacă rănile au cauzat boală ce pare a fi incurabilă, incapacitate permanentă de a munci, pierderea folosinţei complete a vreunui organ sau mutilaţie gravă, — pedeapsa va fi dela 6 luni la 3 ani şi amenda dela 1000 la 3000 fr.

Art. 430. — Cel care într'un duel îşi va ucide adversarul se va pedepsi cu închisoarea dela un an la 5 ani, şi amendă dela 2000 la 10.000 fr.

Art. 431. — Cei cari vor fi aţâţat în vreun fel duelul, se vor pedepsi cu aceleaşi pedepse ca şi autorii.

Art. 432. — In cazurile prevăzute de art. 427, 428, 429 şi 430, martorii vor fi pedepsiţi cu închisoare dela 1 luna la un an şi cu amendă dela 100 la 1000 fr.

Art. 433. — Dueliştii condamnaţi odată în virtutea art. 423 şi urm., dacă vor comite noui delicte de aceiaşi natură (în termen de 5 ani dela prima condamnare sau dela prescrierea acesteia), se vor condamna la maximul închisorii şi amenzilor prevăzute în acest cod iar aceste pedepse însuşi vor putea fi ridicate la îndoitul lor.

www.dacoromanica.ro

SUEDIA, NORVEGIA, DANEMARCA

Tustrele, trebuie sa fim de acord că sunt ţările celor mai austere şi de înaltă moralitate socială moravuri ce pot fi întâlnite în statele lumii. Şi totuşi legislaţiile penale respective, în textele lor privitoare la duel, cuprind cele mai favorabile dispoziţiuni sensului însuşi al legilor onoarei. Legiuitorul scandinav, cu osebire, pare că s'a preocupat mai cu seamă de sancţionarea abaterilor dela convenţiunile părţilor în duel şi dela prescripţiunile codurilor onoarei.

Aşa bunăoară, străvechea lege penala a Suediei, prevede în § 1 al ei: că dacă combatanţii vor fi luptat în mod neleal, şi când din această cauză s'a urmat moartea unuia dintre ei, „victoriosul" va fi pedepsit ca vinovat de asasinat (după legea de drept comun). Dacă din nelealitatea unuia dintre luptători au fost cauzate grave răni celuilalt, culpabilul se va pedepsi cu munca silnică dela 6 ani până la 10 ani. Şi în sfârşit, dacă au rezultat numai uşoare răniri, sau nici o vătămare corporală, pedeapsa este închisoarea dela 6 luni la 2 ani.

Codul penal norvegian adaugă dispoziţiunea că pedeapsa cu munca silnică (aplicabilă omorului săvârşit în duel) se va înfliga şi în cazul când luptătorii au decis duel până la moartea unuia din ei, indiferent de rezultatul luptei.

In aceste legiuiri rănirile uşoare nu se pedepsesc.

OLANDA

Codul penal olandez considera duelul printre delictele făptuite în contra liniştei publice.

Dispoziţiunile lui represive contra duelului pot fi grupate în trei capitole:

1. Faţă de luptele leale:

Art. 154 pedepseşte duelul, neurmat de vreo rănire, cu închisoarea până la 6 luni; rănirile din duel, cu închi-

www.dacoromanica.ro

soarea pâna la un an; şi omorul din duel până la 6 ani închisoare (iar dacă se stipulase prin convenţia părţilor că lupta va dura până la moartea unuia din adversari, omorul în aceste condiţii comis, va fi pedepsit până la 12 ani închisoare).

2. Faţă de luptele neleale:

Art. 156 aplică dispoziţiunile relative la crima de omor şi violenţe faptei aceluia care omoară în duel pe adversarul său, sau îi face oarecari leziuni corporale în următoarele circumstanţe: când condiţiunile luptei nu au fost de mai 'nainte regulate; dacă duelul n'a avut loc în faţa martorilor celor doi combatanţi; şi dacă culpabilul va săvârşi vreo fraudă cu intenţiune şi în detrimentul adversarului său.

3. Faţă de martori:

Martorii şi medicii nu sunt niciodată pedepsiţi daca lupta s'a desfăşurat în condiţiunile normale statornicite de regulile ei speciale.

Martorii sunt însă supuşi pedepsei penale în următoarele cazuri: 1) când condiţiunile luptei n'au fost de mai 'nainte regulate şi când au aţâţat pe adversari să continuie lupta; 2) dacă cu intenţiune şi în detrimentul uneia din părţi, comit sau permit fraude din partea combatanţilor sau tolerează din partea acestora îndepărtarea dela regulile luptei. In primul caz culpabilii sunt pedepsiţi până la 2 ani închisoare iar în al doilea caz până la 3 ani închisoare.

Se cuvine însă să adaug că statistica judiciară a Olandei a înregistrat în anii din urmă un număr foarte puţin însemnat de dueluri şi numai două sau trei condamnări, cu largi circumstanţe uşurătoare.

SPANIA

Fără îndoială că dintre toate legislaţiile penale cea mai minuţios atentă faţă de duelurile ce se produc, este cea spaniolă.

Codul penal spaniol a edictat două feluri de măsuri: unele preventive şi altele represive, ambele deopotrivă de severe. Străşnicia pedepselor n'a împedecat câtuş de pu-

www.dacoromanica.ro

ţin frequenţa duelurilor, poate şi din pricina faptului ca ştirea, locul şi ceasul luptelor n'a ajuns până la autorităţile poliţieneşti spre a le preveni — dar, de altfel, chiar cele ajunse până în pretoriile justiţiei au întâmpinat alături de o lege categorică şi aspră, o doctrină şi o concepţie judecătorească cu privire la duel atât de mladioasă şi de larg înţelegătoare încât foarte puţine (şi îndeosebi încadrate în circumstanţe îngreunătoare şi vinovate) sunt duelurile în cari justiţia a adus vreo sentinţă de condamnare a dueliştilor.

Precum spusei însă mai sus, legea penală spaniola în dispoziţiile ei privitoare la duel, este foarte interesanta prin îndoita atitudine ce a ştiut să edicteze:

Art. 439 a statornicit îndatorirea — pentru autorităţile poliţieneşti cari vor avea cunoştinţă despre un duel proiectat — de a proceda imediat la arestarea provocatorului (celui care a trimis cartelul); la arestarea adversarului, dacă acesta a primit cartelul (provocaţiunea); chiar la arestarea amândurora, dacă schimbul provocarei s'a săvârşit. Arestaţii nu sunt puşi în libertate decât dacă îşi dau cuvântul de onoare că au renunţat la proiectul lor

Iar dacă, după ce au fost liberaţi pe temeiul acestei obligaţii date pe cuvânt de onoare, se vor provoca din nou (vor repeta cartelul), provocătorul se va pedepsi cu interdicţiunea temporară a exerciţiului tuturor drepturilor şi funcţiunilor publice şi chiar cu isgonirea din ţara iar provocatul, dacă primeşte provocarea, se va pedepsi cu exilul pe timp limitat sau pentru totdeauna.

Dacă duelul s'a săvârşit:

Art. 440 prevede că se va pedepsi cu recluziunea ucigaşul adversarului său; cu închisoarea corecţională pentru rănire; şi cu detenţiune, *pentru ambii combatanţi*, dacă din luptă n'a rezultat nici moarte, nici rănire.

Preocupat de ideia reprimării, mai ales a împrejurărilor imorale şi inechitabile ce pot determina sau cuprinde

www.dacoromanica.ro

un duel, legiuitorul spaniol a prevazut şi pedepsit şi cazurile în cari provocarea sau prilejuirea unei provocari ar fi izvorît din vreun interes pecuniar sau din vreun scop imoral şi cazul în care vreunul dintre luptători „comite laşitatea de a se abate dela condiţiunile stabilite de martori“ (art. 447) şi a pedepsit pe culpabili, să sufere osebit de pedepsele codului penal ce le sunt aplicabile şi interdicţiunea tuturor funcţiunilor publice pe timp mărginit.

Caracterul până aci evidenţiat de noi, al legii iberice, se face vizibil în special în textele articolelor referitoare la răspunderile martorilor.

Le citez numai:

Art. 445 al. 2 prevede că: „Martorii se vor pedepsi cu reclusiunea şi cu amenda dela 250 la 2500 pesetas, dacă n'au făcut tot ce le-a stat în puteri spre a împăca pe adversari şi dacă n'au stabilit condiţiunile duelului în chipul cel mai puţin periculos pentru viaţa combatanţilor“.

Iar art. 445, ultimul, dispune că martorii într'un duel, vor fi aspru pedepsiţi ca *complici* ai omorului (sau rănirei) rezultate din luptă, dacă au convenit sau au admis „duel pe moarte“, adică duel până la uciderea unuia dintre adversari, sau dacă au tolerat lupta cu toate că cunoşteau situaţiunea şi condiţiunile de inferioritate sau de avantaj pe care le-ar fi avut unul din luptători faţa de celalt.

PORTUGALIA

Fără să se deosebească prin vreo dispoziţie mai însemnată de codul spaniol, codul penal portughez prezinta un deosebit interes pentru aceia cari se interesează de legislaţiile contra duelului prin sistemul de aplicarea amenzilor împotriva culpabililor.

Art. 381 prevede că provocarea la duel se va pedepsi cu închisoarea dela o lună la 3 luni şi „cu *amendă* de o

www.dacoromanica.ro

lună". Amenzi asemuitoare se aplică în cazul când duelistii se bat fără a-și face vreun rău corporal și când martorii își dau adesiunea la ieșirea pe teren și la urmările ei funeste.

Ce este amenda?

Amenda din legislațiunea portugheză este pedeapsa baneasca la care poate condamna justiția pe infractori (osebit de pedepsele cu închisoare, cumulative) și se fixeaza în raport cu venitul anual al condamnatului. Astfel că amenda de o lună la care se referă și textul art. 381 este echivalentul sumei ce reprezintă a 12-a parte din veniturile culpabilului.

In vremea din urmă, îmi fac o datorie să remarc, justiția portugheza vădește în hotărîrile ce le-a dat o înăsprire a regimului duelului. Nu e locul și nici rosturile acestei lucrări să studiem cauzele și concepția doctrinală din care s'a tras această stare de lucruri, fapt e numai ca sentințele de condamnarea dueliștilor au început să abunde.

*

Inainte de a trage încheierea finală, trec repede peste celelalte legislațiuni penale ale Europei privitoare la reprimarea duelului.

*

Starea de lucruri și dificultatea ușor de înțeles de a dobândi știri și documentări statistice din *Rusia,* mă scutesc de a mă ocupa despre regimul duelului în republica Sovietelor. Țiu numai să amintesc că vechiul cod al imperiului, spre a împuțina duelurile cari își luaseră un extraordinar avânt, edictase un capitol întreg de aspre măsuri contra dueliștilor și mai ales contra acelora cari din afară sau ca martori îmboldiau pe adversari să ajungă pe teren. Acest cod a fost suspendat însă în aplicația lui și nu își mai are decât o vagă și discutabilă a-

www.dacoromanica.ro

plicare în Basarabia până ce unificarea legilor române va fi o realitate şi în ţara soră de peste Prut.

*

Republica confederativa a *Elveţiei* n'are o legislaţie penală unică şi unitară: fiecare canton îşi are legile lui. Dar toate legile statelor unite ale Elveţiei sunt de acord spre a prevede pedepsirea — cu oarecare severitate chiar — a duelului, pe care îl consideră drept un delict contra păcei publice.

Cel mai îngăduitor dintre codurile cantoanelor elveţiene, faţă de duel, este acela al statului *Friburg*. Regimul ce l'a edictat legiuitorul aci e cristalizat în dispoziţiunea art. 376 şi anume:

„Provocarea la duel cu arme ucigătoare precum şi acceptarea unei asemenea provocări, se vor pedepsi cu închisoarea dela 15 zile la două luni şi cu amendă până la 600 franci. Daca provocarea dispune ca lupta sa nu înceteze decât cu moartea unuia dintre combatanţi, sau dacă această intenţiune rezultă din felul de luptă adoptat, pedeapsa va fi de patru luni închisoare".

Cantoanele *Saint Gall*, *Schafhausen*, *Zürich*, *Bâle Ville*, *Bâle Campagne*, *Berna*, *Turgovia*, *Grisons*, *Lucerna*, *Neuchatel*, *Zug*, *Argovia*, *Valais*, *etc.*, aplică pedepse ceva mai aspre dar pornite din aceiaşi concepţie represivă a duelului considerat ca delict special.

*

Marele ducat de *Luxemburg* nu se deosebeşte, în ce priveşte pedepsirea duelului, de legislaţia penală a Franţei. Vechiul cod penal al ducatului (din 1879), prevede în art. 423 că provocarea la duel şi acceptarea provocărei vor fi egal pedepsite cu închisoare dela 15 zile până la 3 luni şi cu amendă dela 100 la 500 franci. Totuşi, această legiuire e îndeosebi interesantă prin asprimea pedepse-

www.dacoromanica.ro

lor prevăzute pentru aceia cari prin ațâțari și manifestații de dispreț sau presiuni, față de adversari, îi determină să iasă pe teren, chiar și în cazurile când îndemnurile și ațâțările lor ramân absolut fără nici un efect. Martorii nu intra sub această prescripție decât daca prin manopere și abateri dela regulile luptelor prilejuiesc rezultate sângeroase.

*

Fară sa stăruim asupra explicațiunilor faptului, remarcam numai, că vremelnic aplicatul cod penal al statului *Bosnia* și *Herzegovina* cuprindea dispozițiuni în această materie, încă din 1880, aproape identice cu ale legiuitorilor Europei Occidentale și mai cu seamă cu ale ducatului de *Luxemburg*.

*

In sfârșit, codul penal *italian*, faurit sub influența curentelor de doctrină și legislație penala imprimate întregei cugetări juridice mondiale spre sfârșitul veacului trecut de către celebrii penaliști italieni, a edictat represiuni foarte severe contra duelului, pe considerațiunea constant vădită în hotărîrile judecătorești chiar, nu numai în arătările propuitorilor legii, că „duelul este o categorică și antisocială nesocotire a legilor țărei".

Astfel: oricine provoacă pe altul la duel este pedepsit cu amenda grea chiar dacă provocarea nu e primită; iar dacă provocatorul a fost cauza nedreaptă și determinantă a faptului din care s'a produs provocațiunea, acesta este pedepsit până la 2 luni detențiune. In toate cazurile când alegerea armelor sau lupta însăși s'au săvârșit cu călcarea regulilor statornicite de uz sau de părți, vinovații ca și autorii oricărei consecințe (omor sau rănire) sunt pedepsiți după regulile dreptului comun privitoare la omucidere sau rănire. Aceiași pedeapsă se

www.dacoromanica.ro

aplică şi martorilor daca cu ştiinţa lor (ori tocmai cu complicitâtea lor) s'a putut comite abaterea de mai sus.

Se cuvine însă să adăugăm că severitatea legiuitorului şi a concepţiilor doctrinale din care şi-a tras fiinţa codul penal italian, n'au putut stinge cealaltă influienţă, aceea a tradiţiei cavalereşti, romane, războinice, graţie careia dispoziţiunile din cod privitoare la pedepsirea duelului făcut cu călcarea normelor de luptă au fost asociate dispoziţiunilor, deopotrivă de exprese şi categorice, prin care duelişti cari s'au bătut leal — precum şi martorii cari i-au asistat — sunt absolviţi de orice pedeapsă, ori li se prescrie un regim special de toleranţă a legii.

Voi reproduce, la întâmplare, numai câteva dispoziţiuni concludente din menţionata regiune. Iată textul art 239:

„Luptătorul e pedepsit cu detenţiunea: 1) dela 6 luni până la 5 ani, dacă a ucis, dacă a rănit de moarte pe adversarul său; 2) dela o lună la 2 ani dacă şi-a rănit adversarul producându-i mutilaţie sau incapacitate de a lucra; şi 3) până la patru luni dacă i a produs orice fel de alte răniri.

Dacă — însă — culpabilul a fost cauza nedreapta şi determinantă a duelului, detenţiunea va fi sporita dela 2 la 7 ani, în primul caz, — dela 3 luni la 3 ani în al doilea caz, — şi dela o lună la 6 luni, în al treilea caz. Iar — dacă culpabilul a fost determinat la luptă prin vreo insultă gravă sau prin vreun ultraj suferit dela agresorul (victimă în duel) —, pedepsele stabilite în primele două articole, din categoria întâia, se vor reduce cu o şesime până la o treime.

Clar e şi art. 237 care dispune că este scutit de pedeapsă cel care a fost mânat la provocare de vreo insultă sau ultraj grav, — în ipoteza când din duel nu se produce fapt penal.

In fine, art. 241, referitor la martori, dispune că martorii „se vor pedepsi, ca şi secundanţii, cu 100 până la 1000 lire, dacă din luptă n'a rezultat vărsare de sânge;

www.dacoromanica.ro

dar dacă din procesul-verbal al duelului se face dovada că martorii sau secundanţii au făcut tot ceeace le era în puteri spre a împăca pe adversari or dacă prin silinţele lor duelul n'a avut rezultat atât de grav pe cât l'ar fi putut avea, sunt scutiţi de orice penalitate".

*

Inainte de a încheia şi aceasta parte a legislaţiei contra duelului, anume înainte de a arăta care este atitudinea legii şi justiţiei române faţa de instituţia duelului, voiesc sa stărui puţin asupra codului penal ungar care îşi are încă aplicaţie în ţările surori de peste Carpaţi până ce ne vom învrednici să posedăm o legiuire penală unică şi unificătoare în toată ţara.

Dispoziţiunile codului penal ungar sunt cristalizate în opera de adnotare a codului penal român făcută de distinşii jurişti d-nii *Pastion* şi *Papadopol* (pag. 454 op. cit.). Imi fac o plăcere să primesc colaborarea d-lor voïtă la modesta mea lucrare, reproducând contribuţia d-lor, cu privire la legislaţia ungară contra duelului, aci.

„Codul penal ungar care se aplică actualmente în Transilvania tratează materia duelului într'un capitol (XIX).

„Art. 293 pedepseşte cu detenţiunea până la 6 luni provocarea unei persoane la duel precum şi răspunsul acesteia la provocare. Art. 294 aplică aceiaşi pedeapsă martorilor precum şi acelora care împedecă împăcarea. Art. 295 pedepseşte cu detenţiunea până la un an pe acela care excită direct pe cineva la duel sau îl ameninţă cu dispreţ pentru că nu provoacă pe altul la duel sau pentrucă nu răspunde la provocare.

„Prin art. 296 codul penal ungar pedepseşte cu detenţiunea până la un an pe acela care se prezintă înarmat pentru a începe duelul. Art. 297 scuteşte de pedeapsă pe combatanţi dacă ei au renunţat la duel. Art. 298 pedepseşte cu detenţiunea până la 2 ani pe acela care în duel răneşte pe adversarul său; iar dacă acesta a pierdut un membru sau vreun simţ, sau dacă prin rănire a dobândit o leziune incurabilă, pedeapsa celui culpabil va fi detenţiunea până la 3 ani. Cel ce ucide pe altul în duel.

www.dacoromanica.ro

chiar dacă moartea nu a intervenit îndată, se va pedepsi cu detenţiunea până la 5 ani. Art. 299 prevede ca duelistul care calcă regulile obişnuite ale duelului sau pe cele stabilite de comun acord şi ca urmare a acestei călcări a ucis pe adversarul său, se va pedepsi cu pedeapsa prescrisa pentru omor, iar daca l'a rănit se va pedepsi ca pentru crima de leziuni corporale din art. 302. In toate cazurile acestea martorii se vor pedepsi ca complici. Art. 300 scuteşte de pedeapsă pe martorii, medicii precum şi cu excepţia cazurilor prevăzute de art. 299, pe martorii asistenţi cari au cautat să împedece duelul".

*

Şi acum, să vedem care este legislaţiunea, doctrina şi jurisprudenţa română cu privire la duel.

ROMÂNIA

Atitudinea legilor ţărei faţa de duel şi faţa de urmările lui se găseşte fixată în dispoziţiunile art. 258—261 din codul penal român.

N'au nevoe de nici un comentar şi nici de alta adaugire — afară de jurisprudenţele mai jos menţionate, date de Inalta Curte de Casaţie şi Justiţie în cele trei cazuri, singurele ce mi-au fost aduse la cunoştinţă petrecute în România... Mică.

In ce priveşte originele şi istoria duelului la noi, s'ar putea scrie o întreagă literatura din care n'ar lipsi nici capitolul: „Duelul judiciar în principatele române" şi în care vitejeasca faptă de arme a lui Preda Buzescu ar fi o podoabă mai mult de citaţiune şi ilustraţiune.

Socotesc însă că legea duelului şi instituţia însaşi a duelului, în evoluţiunea lor la noi, n'au urmat o desvoltare mecanică în raport cu societatea românească, cu moravurile ei şi cu concepţiile ei despre onoare, — aşa cum a fost pretutindenea, aiurea, — ci, duelurile, în deosebi interesante şi caracteristice, desbătute în România, aparţin vremurilor şi mentalităţei specifice civilizaţiei

www.dacoromanica.ro

noui naţionale, daca pot numi astfel epoca ce se întinde dela finele secolului XIX încoace.

Iată dece, nu stăruiesc asupra acestei parţi; de altfel exemplele ce vor urma fac chiar inutilă orice staruinţă, căci edifică singure pe cititor.

Ce dispune codul penal român despre duel şi contra dueliştilor?

Despre duel

Secţiunea VI.

Art. 258. — Acela care într'un duel, servindu-se cu arme, nu a ocazionat nici omor, nici ranire, se va pedepsi cu închisoare dela 15 zile până la 6 luni şi cu a mendă dela 200 până la 1000 lei.

Art. 259. — Când dintr'un duel, ar fi rezultat moarte sau răniri, pedeapsa luptătorilor va fi închisoarea dela 15 zile până la 4 ani.

Art. 260. — Dacă luptătorii se vor bate la duel fără secundanţi ori martori, sau dacă regulile hotărâte de martori ori de secundanţi nu se vor fi respectat şi dacă din acest duel a rezultat moartea sau rănirea unuia, culpabilul se va pedepsi după dispoziţiunile generale cuprinse în această lege asupra omorului sau alte răniri corporale (c. p. art. 234, 238—240).

Art. 261. — Când un militar se va bate în duel cu un individ care nu este militar se va supune jurisdicţiunei ordinare a tribunalelor civile.

*

Primul caz, care a prilejuit aplicarea textelor de lege privitoare la pedepsirea duelului precum şi interpretarea înţelesului acestor texte în ce privea pe martorii luptei, s'a petrecut la Botoşani, în 1893.

Faptul:

Alexandru Medvay, profitând de încrederea amicului său *Eugen Brodschi,* (ambii din Galiţia) şi de lipsa lui dela căminul conjugal, îl adimeneşte soţia, cu care era de multă vreme în relaţiuni, şi pleacă cu ea în Ungaria, spre a reveni după câtva timp iarăşi la locul de baştină. La prima întâlnire cu *Med-*

www.dacoromanica.ro

vay, însă, e pălmuit și provocat la duel. Cartelul e primit; condițiunile luptei sunt în amănunțime stabilite, părțile fiind de acord că ieșirea pe teren este inevitabilă; luptătorii, martorii și medicii lor trec peste frontieră în țara românească, pe moșia unui prieten al celor doi adversari (moșia Burdujeni jud. Botoșani), și aci, după ce schimbă câte trei focuri, la al treilea cade, mort, tocmai *Medvay*, soțul ultragiat. Cazul e adus înaintea justiției, care. găsind că omorâtorului îi sunt aplicabile dispozițiunile speciale — privitoare la omuciderea din duel — îl condamnă la la doi ani închisoare corecțională, iar pe martori și medici îi achită de orice penalitate. Această sentință a fost întărită atât de Curtea de apel din Iași, cât și de Inalta Curte de Casație din București.

Considerațiunile tribunalului:

Trib. Botoșani s. 1 (în completul *M. Ciuley*, prim președinte și *G. E. Rangly* judecător) a achitat pe martorii duelului *Medvay-Brodschi* pe temeiul că legea penală tace cu totul asupra chestiunei responsabilității martorilor de urmările duelului la care și-au dat concursul în limitele regulilor luptei și a convențiunilor părților.

Considerațiunile Curții de apel:

Curtea de apel din Iași (în completul d-lor *D. G. Rosetti*, prim prezident, *M. Grigoriu*, *Matei B. Cantacuzino* și *Al. G. Hinna*, consilieri), judecând apelul făcut de primul procuror al trib. Botoșani contra sentinței de achitare a martorilor duelului dintre *Medvay* și *Brodschi*, l'a respins ca nefondat. Temeiul principal pe care se bizuie deciziunea a fost acela că: „Martorii unui duel nu pot fi pedepsiți ca complici ai unui delict căci ei nu au intențiunea culpabilă de a înlesni duelul ci de a face ca lupta să fie legală și leală". Precum se vede, completul de judecată a decis cu patru voci din cinci, — adică cu o opinie separată, aceea a consilierului *G. Dimache*. Acesta a fost de părerea că și martorii trebuiesc condamnați întrucât faptul participărei lor la săvârșirea unui delict (duelul), chiar dacă s'au comportat leal și legal în înțelesul pretinselor lor norme de conduită, nu încetează deloc a fi o complicitate neîndoelnică la acel delict, și trebuie să fie pedepsită ca atare.

Și împotriva acestei hotărîri achitătoare pentru martorii acelui duel, ministerul public a făcut recurs în casa-

www.dacoromanica.ro

ţie, călăuzit de gândul de a cere jurisprudenţa Inaltei Curţi pentru edificarea instanţelor de fond asupra chestiunei, destul de gingaşe, ce se punea pentru întâia oară.

Hotărîrea Casaţiei:

Recursul s'a judecat la 15 Februarie 1894, la s. II-a Casaţii sub preşidenţia lui *P. Orbescu* (consilier raportor fiind, *N. Mandrea*), şi a fost respins ca neîntemeiat.

Cu acest prilej, înalta curte a ţinut să precizeze o serie de circumstanţe hotărîte în cari s'ar putea discuta vinovăţia martorilor şi să emită câteva consideraţiuni de drept pentru interpretarea acestor circumstanţe.

Spicuiesc:

„(Martorii) sunt urmăriţi numai atunci când se va dovedi că ei au provocat, au aţâţat pe luptători, sau i-au asistat în condiţiunile stabilite de art. 50 din codul penal. Nefăcând aceasta, martorii nu vor putea fi urmăriţi, căci faptul martorilor cari asistă în diferitele faze ale duelului pe combatanţi, departe de a fi un fapt oprit de legiuitorul penal, e un fapt util, şi această utilitate a lor o recunoaşte chiar legiuitorul prin art. 260 cod penal".

Adnotare:

D. G. Negulescu, comentând deciziune a Inaltei Curţi, în revista juridică „Dreptul" (a d-lui *C. Dissescu)* nr. 24/1894 pag. 160, adaugă şi o contribuţie preţioasă pentru mine amintind că sub domnia lui *Mihail Sturdza* s'a făcut la noi cea dintâi legiuire contra duelului. Legea a trecut chiar prin obşteasca adunare şi a fost întărită prin ofis domnesc la 16 Martie 1842 — şi prevedea (în art. 1) că „duelul e o faptă nelegiuită şi că dregătoriele sunt îndatorate a lua cele mai aspre măsuri sau pentru a-l preîntâmpina sau pentru a aresta pe făptuitori". In textele următoare se edictau pedepse — egal de aspre — pentru duelişti ca şi pentru martori.

*

Această primă jurisprudenţă s'a menţinut şi cu prilejul judecărei celui de al doilea fapt pus în judecată

4

www.dacoromanica.ro

instanţelor represive române, până la Inalta Curte de Casaţie, cu prilejul duelului dintre *N. Filipescu* şi *Em. Lahovary.*

Semnalez numai consideraţiunile Inaltei Curţi (Buletin. citat pag. 214):

Martorii cari au dat concursul lor la un duel, oricare a fost stadiul în care şi-au dat concursul, nu pot fi consideraţi ca complici şi nu pot fi pedepsiţi pentru fapta lor, întru cât nu există o anume dispoziţiune în codul penal.

Pe acest temei principal, a carei argumentare o voi da mai jos, Inalta Curte a respins — în urma unei divergenţe a completului de judecată — recursul făcut de procurorul general al Curţii de apel din Bucureşti, precum şi cel facut de d-na *Maria Em. Lahovary,* ca parte civilă, în contra deciziei Curţii de Apel din Bucureşti (Nr. 509/1898) s. II, care adoptase aceiaşi atitudine în ce priveşte impunitatea faptului martorilor într'un duel oarecare, ca şi în duelul *Filipescu-Lahovary.*

E bine să amintesc aci ca: — parchetul general nici nu şi-a mai susţinut recursul contra deciziunei Curţii de apel care achitase pe martori şi acţiunea i s'a respins ca atare; — procuror general al Curţii de Casaţie pe atunci era savantul fost profesor universitar la facultatea de drept din Iaşi decedat de curând, *Dem. Alexandresco,* care a pus concluziuni de o eruditie şi impresionantă căldura „pentru respingerea recursului"; — avocaţii părţei civile, cari susţineau responsabilitatea penală a martorilor duelului, au fost *Petre Gradişteanu* şi d. *Vasile Missir;* — şi, în sfârşit, avocaţii martorilor pârâţi erau *Barbu Delavrancea* şi *Mihail Körne.*

Unul dintre cele mai interesante motive de drept invocate de recurenţi a fost cel de al 2-lea — *respins* însă şi acesta —; iată-l:

www.dacoromanica.ro

„Curtea de Apel afirmând ca nu exista în materie de duel reguli cari să determine datoriile şi raspunderea martorilor, violează spiritul legii şi comite o gravă eroare de drept şi de fapt.

„Prima datorie a martorilor era să examineze dacă duelul era necesar; şi dacă hotarau în mod afirmativ, sa decida cui aparţinea alegerea armelor, ofensa fiind reciproca.

„Curtea afirmând că duelul era inevitabil, ca (întrucât) *Lahovary* îl dorea, comite o grava eroare de fapt ce poate constitui un exces de putere. Hotarîrea Curţii e nemotivată şi în ce priveşte a doua parte a datoriilor martorilor, — caci nu se poate considera ca motiv serios procesul verbal al martorilor ca totul s'a petrecut în regula, deoarece Curtea era chemata să controleze tocmai acest fapt.

„Am afirmat înaintea Curţei ca martorul *Victor Ionescu* a venit cu hotărîrea preconcepută de a duce părţile pe teren, refuzând orice altă soluţie afară de sânge sau duel; că el avusese cu *Lahovary* o altercaţie despre care n'a spus nimic martorilor acestuia: că a fost atât de pasionat şi violent că a întrebuinţat cuvinte ofensatoare chiar la adresa unuia din martorii lui *Lahovary* şi a impus condiţiunea ca lupta să continuie până ce una din părţi nu va mai putea lupta.

„Curtea comite o omisiune esenţială nepronunţându-se asupra acestor împrejurări cari puteau determina răspunderea martorilor.

„Am imputat martorilor *Victor Ionescu* şi *Saulescu* că au condus pe combatanţi într'un loc închis, prea mic, cunoscut fiind sistemul de apărare al lui *Lahovary* de a rumpe într'o sală de scrimă unde pe pardoseală se află sacâz, aşa că *Filipescu* netemându-se de a aluneca s'a putut fanda à fond, ceeace a cauzat moartea lui *Lahovary*, într'o sală cunoscută lui *Filipescu* şi necunoscută lui *Lahovary;* în fine, în contra regulilor, *Victor Ionescu* a fost ales director al luptei şi n'a dat comanda uzitată *„Garde en arrière“* —, şi că aceste împrejurări fac pe aceşti martori răspunzători de rezultatul nenorocit al duelului.

„Curtea nu se sfieşte a comite cea mai îndrăzneaţă violare a legei, atât în spiritul cât şi în litera ei, făcând a-

www.dacoromanica.ro

pologia duelului, înobilând ceeace legea veştejeşte şi pedepseşte ca delict".

Fara îndoială ca spre a ajunge la deciziunea cunoscută, Curtea de Casaţie s'a bizuit şi pe rechizitorul procurorului general, *Dem. Alexandresco,* şi pe temeiurile de drept şi de fapt desvoltate în pledoariile jurisconsulţilor angajaţi de cele două părţi din proces, — considerentele deciziunei pronunţate după câteva zile de laborioasă deliberare vădesc însă că problema deosebit de gingaşă şi complicată ce s'a pus, a fost fructul şi al unor adânci şi vizibile preocupări ale magistraţilor de a statornici noua jurisprudenţă în această materie sub scutul celei mai temeinice conştiinţe de dreptate, echitate şi tradiţie juridică.

Iată câteva din aceste considerente:

„...martorii... nu pot fi urmăriţi nici ca complici, conform art. 50 cod. penal pentru că martorii nu sunt deliquenţi şi pentru că legiuitorul n'a voit a-i pedepsi.

„Afară de aceasta, martorii în specie nu puteau fi urmăriţi conform codului penal întrucât nu se dovedeşte din partea lor rea credinţă — condiţiê indispensabilă la complicitate —, şi nici că au uneltit duelul, caci n'au împins pe adversari la luptă şi nu şi-au ieşit din rolul lor de martori.

„Având în vedere că, în urma, Curtea de Apel mai declară că neregularităţile cari ar fi urmat sunt incorectitudini, nu sunt fapte cari să fie urmărite de codul penal, şi că prin depoziţii, instrucţie şi dezbateri se atestă că totul s'a petrecut conform uzului duelului.

„Considerând că duelul, precum se urmează, este contrariu ordinei publice, contrariu dreptăţei pentrucă efectele lui pot fi altele decât dreptatea ce reclamă, şi nu dovedeşte nici curagiul nici onestitatea ambilor sau fiecărui luptător, — *totuşi, fiind privit de societate ca un mijloc de reparaţie a onoarei presupuse sau într'adevăr atinse, este considerat de legiuitorul nostru* prin dispoziţiunile ce conţine codul penal în art. 258—261, *ca un delict special,* întrucât pedepsele pronunţate în caz de moarte sau

www.dacoromanica.ro

raniri, sunt altele decât cele prescrise prin art. 239 şi urm. din codul penal.

„...iar lipsa oricărei dispoziţiuni (care să dispună altfel) dovedeşte voinţa legiuitorului de a asigura impunitatea martorilor, ţinând seamă de rolul şi de caracterul binefăcător al lor, în aceste afaceri de onoare.

„Considerând deci pentru acestea că martorii într'un duel, în principiu, n'au a fi pedepsiţi, nu este nici o utilitate de a cerceta neregularităţile ce ei vor fi săvârşit şi a insista asupra lor, pentru că ar fi vorba de omestitate şi de aptitudini în privinţa observărei regulilor duelului care — ori cât de grave ar fi —, în lipsa unor dispoziţiuni ale codului penal nu pot servi totuşi la declararea martorilor ca pedepsibili" etc.

*

Cel mai recent duel, — care a aprins o vreme cele mai vii preocupaţii ale opiniei publice româneşti —, a fost acela dintre *Lascar D. Zamfirescu* (fiul scriitorului şi emeritului politician, *Duiliu Zamfirescu)* şi *D. D. Maican.*

S'au schimbat câte trei focuri de pistol pentru o ofensă ignorată până şi de intimii combatanţilor în ce priveşte împrejurările în cari s'a produs, — din cari, *Lascar Zamfirescu* s'a ales cu o rana aparent gravă, la cap, şi a murit la cinci zile după aceasta cu toate îngrijirile ce i s'au dat într'un sanatoriu din Capitală.

Deşi condiţiunile luptei fuseseră statornicite, în toata amănunţimea lor, chiar de luptători — perfecţi oameni de onoare şi cunoscători ai regulilor duelului, ambii — totuşi, tribunalul local şi apoi Curtea de Apel din Bucureşti l'a condamnat pe *D. D. Maican* să sufere 2 luni închisoare corecţională potrivit dispoziţiunei art. 259 din codul penal.

Afacerea a venit până în faţa Inaltei Curţi de Casaţie pe o chestiune de drept formalistic mai mult, decât pe o chestiune strict legată de firea duelului ca instituţiune.

Maican a făcut recurs în Casaţie spre a stabili anume

www.dacoromanica.ro

că art. 82 din legea judecătoriilor de ocoale[1]), care este aplicabil în cazurile de răniri prevăzute în art. 238 cod. penal[2]), ar fi aplicabil şi în cazurile prevăzute şi pedepsite de art. 259 cod. penal[3]).

Recurentul făcuse dovada ca părintele defunctului, *Duiliu Zamfirescu*, renunţase la orice pretenţiuni şi declarase expresa lui voinţă de împăcare cu fostul adversar al fiului său, — pe baza acestei constatări *D. Maican* ceruse justiţiei, încă dela fond, să declare stinsă acţiunea publică, conform art. 82 din legea judecătoriilor de ocol, prin faptul împăcărei părţilor.

Recursul s'a judecat la Curtea de Casaţie s. II — în completul d-lor: *Oscar Niculescu*, Preşedinte, *C. Niculescu, C. G. Ratescu, A. Procopiu, Batei Balş, St. Urlaţianu, Al. Radian, I. Ionescu Dolj*, consilieri şi *Al. Nicolau*, procuror de secţie —, în ziua de 31 Ianuarie 1922, şi a fost respins ca neîntemeiat.

Cu acest prilej s'a amintit judecăţei că deşi *D. Dr. Minovici* — cel care făcuse expertiza medico-legală cu privire la cauzele morţii — constatase că moartea a provenit din proiectil („abces cerebral cu meningo encefalită generalizată"), totuşi, *D. Maican* a adus instanţei de fond actul de expertiză chirurgicală al altui specialist

---

1) Părţile pot prin împăcare să stingă acţiunea publică pentru faptele prevăzute de art. 238, 239, 243, 248, 299 alin. 1 şi 100 din codul penal.

2) Faptul de a lovi sau răni cu voinţă o persoană sau ai cauza orice alte leziuni corporale, se pedepseşte după împrejurări, ca crimă, ca delict sau ca contravenţiune. Rănirile şi lovirile cari n'au cauzat nici o boală, nici vre-o incapacitate de lucru, şi cari s'au urmat din certe prin cârciumi, bâlciuri, oboruri şi târguri, se pedepsesc ca contravenţiuni. Celelalte răniri şi loviri simple se pedepsesc cu închisoare dela 15 zile până la 1 an Iar dacă au fost cu precugetare sau cu pândire, pedeapsa va fi închisoare dela 2 luni până la 1 an şi jumătate, şi cu amendă până la 2000 lei.

3) Când dintr'un duel ar fi rezultat moarte sau rănire, pedeapsa luptătorilor va fi închisoarea dela 15 zile până la 4 ani.

www.dacoromanica.ro

constatator că moartea a provenit, nu din glonte ci... dintr'o infecţiune post-operatorie!

Recursul fiind însă respins, pedeapsa a rămas definitivă, a fost pe de-a'ntregul ispăşită, şi la ieşirea din penitenciar *Maican* şi-a pus capăt zilelor în împrejurări cunoscute ce fac un tragic corolar acestei dureroase afaceri de onoare, în care părinţii adversarilor au jucat rolurile cele mai penibile.

Spre a fi şi în acest caz statornic sistemului ce am adoptat în înfăptuirea „Codului" meu, precizez mai jos explicaţia juridică a deciziei Inaltei Curţi împrumutând lămuririle date în „Jurisprudenţa Română" (an. IX, pag. 112) de sub direcţia d-lui *G. T. Ionescu,* consilier la Curtea de Apel din Bucureşti.

Dispoziţia art. 82 din legea judecătoriilor de ocol, după care părţile prin împăcare pot să stingă acţiunea publică, nu poate fi aplicată delictului de duel, care diferă de delictul ordinar de rănire prevăzut de art. 238 cod. pen. şi prin cauza care îl provoacă şi prin condiţiunile în cari se perpetrează, ceea ce a şi făcut pe legiuitor să-l trateze într'o secţie aparte, considerându-l spre deosebire de legiuitorul francez, ca delict special.

Art. 259 cod. penal, nu face nici o deosebire între cazul când din duel rezultă moartea adversarului sau între cazul când rezultă numai rănirea; aceiaşi penalitate fiind în ambele cazuri. Prin urmare nu e nici un interes a se cerceta pe cale de înscriere în fals, în contra unui act medico-legal, de expertiză, sau prin altă dovadă, că moartea survenită ulterior n'ar fi pricinuită de rănile produse în duel.

Dispoziţia art. 82 se referă la fapte de competenţa judecătoriilor de ocol şi nu la art. 259 care este de competenţa tribunalului; deci nu poate fi asimilat cu rănirea ordinară în ce priveşte dreptul părţilor de a stinge prin împăcare, acţiunea publică.

Mai sunt de pomenit aci câteva hotărîri judecătoreşti, date de instanţele de fond din Capitală, cari—laolaltă—lămuresc complet toate chestiunile de culpă şi responsa-

www.dacoromanica.ro

bilitate ce s'ar pune în ce priveşte pe combatanţii şi martorii unui duel, şi epuizează toată seria de interpretări de drept şi soluţii judecătoreşti ce au fost chemate să dea până acum, la noi, instanţele de represiune publică.

Iata-le:

1. Duelul fiind un delict prevazut de codul penal urmeaza a fi pedepsit oridecâteori este urmărit de ministerul public. Duelul dă loc nu numai la acţiunea publică, dar şi la o acţiune de despăgubiri. (Trib. Ilfov s. III, sent. Nr. 297/1898; *Dreptul*, Nr. 201/1898).

2. Dreptul de a porni acţiune civila, de despăgubiri, alaturi de acţiunea penala revine chiar şi succesorilor colaterali ca şi celor rezervatari (id.).

3. Legea penala româna considera duelul ca un delict special, anume definit şi condiţionat, aratând imputabilitatea deliquenţilor pe care îi găseşte ca agenţi în acest fapt şi pe care îi pedepseşte, facând o deosebire între duel şi celelalte delicte ordinare. Aşa, în ce priveşte pe martorii secundanţi în duel, legea română nu numai cá nu îi consideră ca complici, dar din contră, ca o măsură de înaltă prevedere, pentru a preîntâmpina duelurile, le da un rol foarte important, făcându-i chiar judecători ai luptei. De aci consecinţa, că după codul penal român, martorii secundanţi într'un duel nu se pedepsesc. (Trib. Ilfov s. III, *Curier Judiciar* pag. 92, an. 1898; şi decizia Nr. 509/1898 a Curţii de Apel, s. II, din Bucureşti).

4. Martorii cari asistă pe combatanţi, într'un duel, având de la lege rolul de arbitrii ai luptei, nu pot fi consideraţi ca complici la comiterea delictului — şi, după legislaţia noastră, sunt apăraţi de orice penalitate, chiar în cazul când duelul a avut de rezultat moartea unuia din combatanţi. (*Dreptul*, pag. 201, anul 1898).

www.dacoromanica.ro

PARTEA II

CODUL ONOAREI

şi

REGULILE DUELULUI

www.dacoromanica.ro

„Codul duelurilor a împedicat cu mult mai multe dueluri decât a provocat".

ALEXANDRE DUMAS

CODUL DUELULUI

— După „Essai sur le duel" de contele de Chatauvillard[1]) —

CAPITOLUL I[2])

DESPRE OFENSĂ

Art. 1. — **Intr'o ceartă provenită dintr'o discuţie dacă se ajunge la injurie, cel injurat este ofensatul; iar dacă injuria e urmată de lovire cel lovit este ofensatul.**

Cine atinge, loveşte.

Aşa dar să nu facem deosebiri: a răspunde cu lovitură la lovitură (s'au chiar cu rănire), n'ar face ca cel care a primit replica să fie ofensat, ci tot cel care a fost mai întâi atins e considerat „ofensat".

§ 1

Prima deslușire ce trebuie sa o dăm în adnotarea art. I este următoarea:

a.— Nu oricine poate provoca şi a se bate în duel; precum, nu oricine poate servi de martor într'un duel. Le-

---

1) Am adoptat traducţiunea lui Horia *Rosetti* stilizându-i textul şi precizând înţelesul ideilor acolo unde am găsit lacune.

2) Am păstrat peste tot, în coprinsul codului lui *Chatauvillard*, ordinea şi numerotarea „articolelor şi capitolelor după original; spre a înlesui însă „trimiterile" am crezut nimerit să dau şi o numerotare generală. N. A.

www.dacoromanica.ro

gile duelului şi codul onoarei nu sunt aplicabile decât acelora cari faţa de insuficienţa legilor ordinare de a le oferi satisfacţie deplina pentru ofensele suferite dela se menii lor, fiind nevoiţi a recurge la justiţia spadei—, întrunesc condiţiunea primordiala de a fi „oameni de onoare" în cea mai înalta accepţiune a cuvântului, Cei cari nu au aceasta calitate sau au pierdut-o, nu se pot pune sub scutul codului de faţa.

Dela început deci facem o distincţie între cei cari sunt justiţiabili de codul onoarei şi cei cari nu sunt. Şi nu sunt justiţabili incapabili şi nedemnii.

§ 2

Femeile („nu sunt admise nici ca adversari nici-ca martori in afaceri de onoare", v. du *Verger*, op. cit. 165).
b.— Sunt consideraţi *incapabili* de a se bate;
c.— Minorii, persoanele în vârstă sub 21 ani, nu pot fi de asemenea nici adversari nici martori.
D. general Cantacuzino opineaza ca dela vârsta de 18 ani se fixeaza majoratul în raport cu legile onoarei fiindca dela aceasta vârsta tânarul poate intra în oastea patriei lui. („Un minor este inexistent din punct de vedere al onoarei şi în raport cu duelul, atâta vreme cât legea nu-i permite sa tragă spada în apararea ţarei lui. Legislaţia franceza a fixat această vârstă la 18 ani", v. *Laborie* op. cit. 105).
d.— *Rudele* până la gradul al treilea nu se pot bate în duel nici servi ca martori unele contra altora. Tot astfel nu se pot bate între ei nici servi de martori în aceleaşi condiţiuni — *cumnaţii, verii primari, unchii cu nepoţii, bătrânii mai în vârsta de 60 ani, demenţii, infirmii.*
e.— *Datornicii* nu pot provoca pe creditorii lor la duel decât daca şi-au regulat mai întâi datoria astfel ca contingenţele de interese baneşti dintre ei să fie cu totul excluse (v. *Du Verger* art. 21). Creditorii pot însă provoca pe debitorii lor.
f Nu se pot bate şi nici servi de martori *cei cari şi-au dat concurs* cu prilejul desfaşurarii incidentului în favoarea unuia sau în contra celuilalt dintre adversari.

*

Uzanţele, în cursul veacurilor, au statornicit următoarele *excepţiuni* la paragraful incapacităţilor:

www.dacoromanica.ro

g.— In orice caz, duelul nu poate fi pus niciodata în slujba unor interese materiale, statornicește, d. general Cantacuzino, interpretând pe d. Laborie.
h. Studenții universitari, tinerii cari s'au căsătorit înainte de majorat, cei cari și-au îndeplinit serviciul militar (pe calea voluntariatului), în general acei tineri cari trăiesc prin puterea muncii lor având astfel în fața vieții un majorat de fapt: se vor considera majori în fața legilor onoarei și beneficia de scutul lor chiar de nu vor fi atins majoratul legal. Vor fi însă îndatorați să își constitue martori cu o deosebită seriozitate și „greutate" (v. Horia *Rosetti,* op. cit.).
i.— Orice militar minor este considerat major sub raportul legilor duelului. (v. *Laborie* ibid. 108).

N. B. Incapacitatea trasa din maximul vârstei, de 60 ani este relativa,—au fost unanimi a recunoaște mai toți autorii în frunte cu *Chatauvillard*. Martorii întruniți vor avea suverana apreciere și vor putea să încuviințeze duelul chiar și cu persoane mai în vârstă de 60 ani, dacă adversarii vor fi în plinatatea rezistenței, puterii și robusteții lor și mai ales dacă adversarii vor voi cu categorica hotarîre ieșirea pe teren.

§ 3

Sunt considerați nedemni de a se bate:
și sunt considerați nedemni de a servi ca martori în afacere de onoare:
j.— condamnații în orice cauze penale cari ating onoarea (Crime de înaltă tradare, titlul I cod. penal, — crime și delicte contra intereselor publice, titlul III cod penal, — crime și delicte contra persoanelor, titlul IV cod penal, art. 225—249, 262—380).
k.— Aceia cari au fost descalificați cândva pentru refuz de a se bate, sau de a da satisfacție într'o afacere similara sau au suferit o sentința a unui juriu de onoare.
l.— Aceia cari, ca martori sau ca combatanți, au comis abateri grave dela regulile duelului (chiar daca n'au fost desavuați pentru aceasta).
m.— Aceia cari sunt cunoscuți și tratați în societate ca imorali, perverși, întreținuți etc. precum și aceia cari vor fi fost excluși cu formele obișnuite — din vr'un Club

www.dacoromanica.ro

sau asociație reputata, pentru acte ce ating moralitatea și onoarea.

*

Du Verger (op. cit. art. 243) prevede o lamurire foarte interesanta anume că o condamnare judecatoreasca nu poate atrage întotdeauna indemnitatea. Aceasta depinzând și de aprecierea motivului condemnațiunei luat din punct de vedere al onoarei. Din contra, achitarea pronunțată „din lipsa de dovezi" nu scapă în mod constant de indemnitate pe inculpat. Aceasta depinzând și de verdictul opiniei publice asupra împrejurărilor în cari s'a săvârșit fapta și probelor rezultate din desbateri.

§ 4

Note:

Chestiunile de incapacitate și indemnitate sunt foarte delicate și aparțin martorilor sa le soluționeze, cu toată grija de susceptibilitațile omenești dar și de înțelesul superior al regulilor coprinse în acest cod de onoare.

n.— In orice caz, consecința unei asemenea împrejurari este invocarea unei *„fine de neprimire"* și dresarea unui proces verbal de constatare, la care iau parte martorii ambelor parți daca au fost constituiți, sau numai ai celui caruia i s'a opus excepțiunea daca adversarul sau n'apucase să-și constituie martori.

o.— Iar în cazuri de incapacitați sau indemnitați invocate cu privire la *martori,* se procede la înlocuirea celor dovediți ca atare.

p. *In cazuri dubioase,* în ce privește onorabilitatea combatanților, Horia *Rosetti* crede că, onorabilitatea reputată a martorilor acoperă pe aceea îndoielnică a clienților lor, fie ofensator, fie ofensat.

q.— Pentru *strainii* de curând stabiliți și deci fară o notorietate a onorabilitații lor se pot cere referințe la legațiunea respectiva. Daca însa strainul și-a constituit martori cu o onorabilitate notorie, referințele legațiunei devin inutile, evident, și chiar nepoliticoase.

r. Nu există, și nu este admisibil să existe, drept pentru cel care a ofensat, de a trimite, tot el, martori celui pe care l'a ofensat; ci acestuia îi revine dreptul de a cere reparația ofensei pe calea armelor sau a justiției, dupa cum va crede de cuviința. (Vezi *Dubois,* op. cit.).

www.dacoromanica.ro

s.— Ofensa este strict personala şi în afara de substituţiunile excepţionale prevazute de acest cod *nimeni decât acela care a primit-o, nu o poate releva.*
t.— Pentru aceiaşi ofensa nu se datoreşte decât o singură satisfacţiune. De aci aplicaţiunea adagiului latin: *Ellecta una via...* sau, în înţelesul codului onoarei acela care, spre a razbuna o ofensa primita, a încercat macar sa dobândeasca reparaţiuni dela vre-o autoritate constituită—, şi mai „abitir" când încercarea a avut efect, adaugă d. general Cantacuzino pierde dreptul de a apela la legile onoarei".

Exemplu:

Cu prilejul desbaterilor parlamentare din anul acesta, şi anume la Camera Deputaţilor, în loja pressei, între d-nii: *I. Rothe*, redactor al „Revue Petroliphère şi *E. Ciuceanu*, redactor la „Universul", s'a petrecut un incident pentru curmarea şi satisfacerea caruia cel dintâiu a înţeles să se adreseze în primul rând chesturei Camerii. Şi apoi, după ce această autoritate fusese sesizata, a trimis cartel d-lui *Ciuceanu* (prin d. *Vally*, ziarist, şi încă un martor al cărui nume îmi scapa) spre a cere satisfacţie şi pe calea armelor pentru ofensa ce pretindea că i se făcuse.
Martorii „agresorului"— d-nii Bartolomeu *Cecropide* şi Mihail *Negru*, prim secretar de redacţie primul şi prim redator secundul al ziarului „Universul"—şi martorii ofensatului, de comun acord şi dela cea dintâiu întâlnire, au gasit că d. *Rothe* a pierdut dreptul de a invoca codul duelului din moment ce şi-a manifestat voinţa de a recurge la alte cai (în speţa, chestura Camerei), indiferent dacă abandonase între timp cea dintâi reclamaţie sau şi-o retrasese ulterior.
In consecinţă, s'a opus un fine de neprimire cartelului trimis de d. *Rothe*, pe temeiul principiului „Ellecta una via..." şi s'a statornicit astfel o adevărata jurisprudenţă în materie.

Art. 2. — **Insulta constitue cu suficienţă ofensa. Chiar dacă s'a răspuns cu altă insultă, tot cel care a fost mai întâiu insultat se consideră „ofensat".**

www.dacoromanica.ro

Art. 3. — **Dacă la o impoliteţă se răspunde cu o insultă şi când ambele părţi se pretind ofensate, toate condiţiunile întâlnirei ce ar fi să rezulte din desbateri se rânduesc prin tragerea sorţilor.**

Schimbul de ocări ordinare nu constitue, după *Dubois*, un conflict de onoare; sunt de aceiaşi părere adăugând ca în astfel de cazuri martorii sunt în drept să restitue clientului respectiv mandatele lor cu cuvinte de declinare de circumstanţă şi fără a mai da vre-o atenţie afacerii.

Art. 4. — **Dacă nu s'a rostit nici o insultă, dar dacă totuşi în urma unei discuţiuni — în care s'au respectat toate regulile politeţei şi cuviinţei — unul dintre antagonişti cere satisfacţie, cel care o cere nu ia prin aceasta rol de agresor şi nici cel care o acordă nu ia prin aceasta rol de ofensat. Ci, dacă martorii admit duelul, toate condiţiunile luptei vor fi supuse sorţilor.**

Art. 5. — **Dacă se trimite un cartel insuficient motivat, cel care îl trimite este agresorul; în aceste cazuri martorii sunt datori să ceară motive suficiente înainte de a permite lupta.**

a.— *Du Verger* e de aceiaşi parere (v. ibid art. 20), adaugă numai ca e de datoria martorilor sa nu permită lupta decât daca sunt pe deplin încredinţaţi de seriozitatea motivelor cartelului.

b.— *Explicaţia* acestui text stă în faptul că se produc uneori incidente de onoare pe temeiuri de o deosebită discreţiune şi intimitate. *Suntem contra* textului pe consideraţiunea că martorii, cari sunt legaţi în faţa justiţiei şi a oamenilor de consecinţele luptei pe care o autoriză şi-i dau concursul lor, nu pot fi ţinuţi în necunoştinţa cauzelor cari determină duelul — oricari ar fi ele — pentru că lor le aparţine dreptul suveran de a aprecia asupra seriozităţei pretinsei ofense precum şi asupra oportunităţei şi faptului însuşi a ieşirei pe teren.

Art. 6. — **Fiul poate lua apărarea tatălui său atunci când acesta este prea slab ca să poată**

www.dacoromanica.ro

răspunde chiar el unei ofense. Trebuie însă ca adversarul să fie de o vârstă mai apropiată celei a fiului decât a tatălui — şi ca tatăl să aibă cel puţin 60 ani.

Fiul nu se poate amesteca în afacerea de onoare a tatălui său când acesta este agresorul.

§ 1

a.— Contele de *Chatauvillard* a pus aci problema *„substituţiunilor legale"*; s'a oprit însă numai la ipoteza cazurilor în cari tatăl este cel ofensat. Uzanţele duelului şi „jurisprudenţele" stabilite în cursul vremurilor în această materie au extins interpretarea art. 6 şi au statornicit şi alte substituţiuni

b.— *Du Verger* a stabilit (în art. 23, op. cit.) *dreptul de substituţiune al nepotului în locul unchiului* (atunci când acesta n'are fiii în vârstă virilă);

c.— iar în art. 24 — următor — *dreptul de substituţiune al fratelui major în locul fratelui minor*, atunci când agresorul a fost major. In ce priveşte însă dreptul de substituţiune al fraţilor este controversă: *Chatauvillard* fiind contra, iar *Du Verger, Rosetti* şi *Bibescu* fiind pentru.

d.— *Tavernier*, op. cit. art. 233—235, prevede că: „Minorul, grav ofensat şi recuzat din cauza vârstei, poate fi acoperit de ascendenţii săi (sau de fratele său major), cari i se pot substitui, evident însă că numai în cazul când minorul ofensat nu preferă să-şi aştepte majoratul spre a ridica el însuşi ofensa primită.

e.— *Nepotul de fiu sau de fiică, poate lua locul bunicului ofensat; Horia Rosetti* crede că *şi „vice-versa"*, suntem de aceiaşi părere.

f.— Calitatea de *logodnic* poate fi invocată în ridicarea unei provocări sau substituţiuni,—zice *Labarie* — ca rudă de prim rang, dar numai dacă se făcuseră obişnuitele publicaţiuni; altfel, pretexte neserioase şi arogări necontrolabile ar falsifica rostul şi caracterul reparaţiunilor de onoare. (v. op. cit. § 103).

g.— Alte feluri de substituţiuni nu sunt admisibile fiindcă caracterul ofensei fiind strict personală, personală cată a fi şi satisfacerea punctului de onoare lezat.

www.dacoromanica.ro

§ 2

h.— *Femeea nu se poate substitui;* acest principiu e tras nu numai din teoria incapacităţei femeei dar şi din opinia cavalerismului social şi monden care interpretează că ofensa adresată unei femei trece pe deasupra ei fără a o atinge şi se opreşte în acela care este protectorul ei în societate: tată, frate, soţ, însoţitor etc.

i.— *A ofensa pe cineva în casa altuia înseamnă a ofensa chiar pe gazdă.* Trebuie să se distingă însă; dacă străinul a venit anume spre a adresa această ofensă invitatului (în care caz injuria adusă casei dă gazdei prioritate), — sau dacă ofensa este rezultatul neaşteptat al unui întâmplător schimb de cuvinte (în care caz rigoarea acestei reguli se mlădiază după atitudinea ce ia gazda însuşi).

j.— Teza categorică a art. 6 este aceea ca cel care a fost substituit (înlocuit) să fi fost cel ofensat. Agresorul nu se poate substitui.

Art. 7. — **Se pot produce ofense grave cari cer imediată satisfacţie.**

In general însă trebuesc evitate aceste afaceri de onoare în cari numai violenţa ne poate atrage.

Nu e nevoie de bătaie ca să se ajungă la duel; dar e fără îndoială că lovirea adversarului impune o ieşire pe teren.

Art. 8. — **Ofensele sunt clasificate în trei grade (sau categorii); I. — ofensă simplă; II. — ofensă gravă, sau ofensă cu insulte sau calomnii; III. — ofensă cu lovire, sau cu rănire.**

In aceste trei cazuri ofensatul nu are aceleaşi privilegii.

a.— Autorii consultaţi precum şi generalitatea celor cunoscuţi, sunt unanimi să considere ofensele numai sub aceste trei aspecte. *Primele două se săvârşesc prin fapte, cuvinte, scrieri, desemnuri sau omisiuni intenţionate; cel de al 3-lea prin lovire.* Ofensa simplă nu atinge onoarea ci numai sentimentul de delicateţă, educaţia, amorul pro-

www.dacoromanica.ro

priu, demnitatea, consideraţiunea ce şi-o atribuie sau i se recunoaşte în societate celui ofensat; este deci în riguros raport cu cel care o proferă şi cel care o primeşte, de vârsta persoanelor, de locul unde s'a produs incidentul şi de împrejurările ce l'au determinat, de relaţiunile anterioare dintre părţi etc.

b. Martorii vor fi îndatoraţi să cunoască şi să cerceteze amănunţit şi din vreme aceste condiţiuni şi elemente, pe temeiul cărora numai se va putea procede mai departe în rezolvarea litigiului de onoare.

c.— Ofensa gravă sau ofensa calomnioasă trece peste gravitatea celei dintâi prin expresiunile proferate şi prin împrejurările în cari s'a produs. Ea poate atinge chiar onoarea ofensatului. Iar ofensa cu răniri sau numai cu lovire e aceea pe care o defineşte numireai.

d.— *Cine este ofensatul?* Cel care a primit cel dintâi ofensa, chiar de va fi răspuns cu o altă ofensă din o categorie inferioară sau din o categorie egală.

e.— Dar dacă *„replica"* aparţine unei categorii de ofense superioară categoriei cărei aparţine ofensa primită? Ofensatul care a replicat astfel devine agresor.

f.— *In caz de neînţelegere* între martori cu privire la stabilirea calităţei de agresor şi de insultat, atunci când s'au schimbat ofense de diverse ranguri, decid toate condiţiunile luptei ce ar urma — *arbitrii.*

Art. 9. — **Ofensatul din prima categorie are dreptul să aleagă armele luptei, cari devin şi ale agresorului.**

a.— Călcarea unui angajament de onoare este asimilat cu ofensa de primul rang. Iar dacă cu prilejul unei certe iscate pe temeiul acestei călcări de cuvânt, se vor fi produs ofense de aceiaşi categorie, cel care întruneşte şi circumstanţa agravatoare a călcărei cuvântului dat este considerat ca agresor.

b.— E bine să adăugăm aci că angajamentele de discreţiune şi seriozitate ce iau între ei — cu ocaziunea tranşărei unei afaceri de onoare — adversarii, martori, directorul luptei, arbitrii etc., constituesc angajamente de onoare, chiar dacă aceasta nu s'a specificat nicăierea, nu s'a convenit expres şi nici n'a făcut obiectul vreunei înţelegeri.

www.dacoromanica.ro

Art. 10. — **Ofensatul din a doua categorie are dreptul să aleagă duelul şi armele luptei.**

a.— *Du Verger,* admiţând genul de provocaţiune cunoscut în deobşte sub formula: „Domnule. consideră-te palmuit" îl clasifică nu printre ofensele cu loviri din a treia categorie ci printre ofensele din a doua categorie.

Art. 11. — **Ofensatul din a treia categorie are dreptul să aleagă armele, duelul şi distanţele; el mai poate pretinde ca adversarul să nu servească de arme proprii, în acest caz nici el nu se mai poate servi de ale sale.**

a. *Dubois* crede că onoarea nu este deloc atinsă atunci când adversarii — dintr'un comun şi simultan avânt de revoltă sau de enervare, — se aruncă unul asupra celuilalt sau, aşa cum autorul zice: recurg la căi de fapt. In aceste cazuri, un proces verbal bine redactat poate pune capăt incidentului oferind totodată deplină satisfacţie adversarilor şi făcând posibilă o reluare de relaţii în viitor.
b.— Soţul înşelat în raport cu amantul soţiei sale — în cazuri de indiscutabilă certitudine şi notorietate — este considerat ca ofensat din categoria III-a.
c.— Cel care a fost pălmuit pentru că a insultat pe mama, sora, sau soţia agresorului, pierde calitatea de ofensat şi toate condiţiunile duelului ce ar rezulta se vor statornici de martori.
d.— *Tavernier* a stabilit regula că: un maestru de arme nu se poate folosi de armele sale profesionale decât dacă a fost grav ofensat (categoria III-a).

Art. 12. — **Alegerea duelului nu se va putea face decât dintre duelurile legale. Duelurile excepţionale pot fi refuzate chiar de agresor, indiferent de gravitatea ofensei. Dacă adversarii vor stărui să recurgă la asemenea dueluri, se va dresa proces-verbal despre convenţiunile făcute în această privinţă iar martorii vor împărtăşi cu clienţii lor toată răspunderea rezultatelor luptei.**

www.dacoromanica.ro

Două idei sunt de ţinut în seamă:

a.— Duelul este o luptă consimţită în mod spontan de doi oameni cari înţeleg să reguleze cu arme legale şi cu egal pericol al vieţii lor un diferend survenit între ei pe o chestiune de onoare, de inimă sau — pur şi simplu — de interes, preferind această soluţiune celeia pe care i-ar oferi-o legile ţărei.

b.— Rolul duelului este acela de a pune capăt unei certe în care este în joc onoarea personală, atunci când orice aranjament pe bună înţelegere este cu totul exclus.

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL II

DESPRE FELUL ARMELOR

Art. 13. — **Armele legale sunt: Spada, pistolul şi sabia.**

Orice altă armă este de convenţiunea reciprocă a părţilor. Iar sabia poate fi refuzată chiar de agresor dacă este ofiţer în retragere sau dacă nu se crede apt să se servească de ea — şi întodeauna daca e civil.

a.— *Floreta* este armă de exerciţiu şi nu de luptă. Totuşi, în „consiliile pentru dueluri" date de Prinţul *Bibescu* şi ducele *Fery d'Esclands* floreta este admisă şi recomandată chiar printre armele de duel şi anume pentru împunsături.

b.— *Floreta* e compusă din: Lamă de oţel, flexibilă, de formă patrunghiulară, în lungime de 0.87 m., prevăzută cu un buton la capătul ei de atac şi cu o gardă (în chip de ochelari) la capătul ei de mânuit.

Art. 14. — **Armele trebuesc să fie în perfectă stare de întrebuinţare.**

In orice duel — cu spade (art. 52), cu pistol sau cu sabie (art. 78)—, martorii sunt îndatoraţi sa constate dacă armele întrunesc calitatea prevăzută de art. 14 şi pot amâna lupta dacă nu se conving de aceasta. Orice abatere dela prescripţiunile art. 14 şi corespunzătoarelor lui atrage răspunderea martorilor (ca şi a combatanţilor) atât faţă de legile onoarei — descalificarea — cât şi faţă de legile de drept comun — pedeapsa la complicitate pentru orice urmări nenorocite ar rezulta din luptă.

www.dacoromanica.ro

Duelul fiind afară din legi, ex lex, nici una din regulile lui nu poate avea caracter de lege şi legalitate, în accepţiunea obişnuită a cuvântului. Obişnuinţa, cutuma, consacrate şi acceptate de opiniunea publică, dealungul veacurilor şi societăţilor, au dat însă oarecare forţă de lege prescripţiunilor cuprinse în codurile de onoare, şi numai în acest sens, pur relativ şi foarte restrâns, cată a fi interpretate dispoziţiunile codului de faţă.

CAPITOLUL III

DESPRE DUEL ŞI DESPRE CHEMARE

Art. 15. — **Cel care trimite cartelul trebuie să-şi dea numele şi adresa; iar cel care primeşte cartelul trebuie să-şi dea la rândul său deasemenea, ca răspuns la această chemare, numele şi adresa sa.**

a.— Această prescripţie se recomandă numai în cazurile în cari adversarii nu se cunosc dinainte.

Dacă se cunoşteau însă personal înainte de producerea incidentului, *„schimbul carţilor de vizită"* nu numai că încetează de a fi necesar dar poate deveni şi prilej de încrâncenare a lucrurilor. In acest caz ofensatul n'are decât să îşi constituie martori şi să îşi trimită cartelul — în termen util — deeadreptul adversarului său.

b.— *Refuzul* de a schimba cărţile de vizită—în cazul sus menţionat — echivalează cu refuzul de a se bate. Cel pus în această situaţie îşi constitue, convoacă martorii şi le încredinţează sarcina de a redacta un proces verbal *de Carence.*

c.— Dacă cel ofensat a întârziat prin forţă majoră să manifesteze gândul cartelului, peste termenul prescris, — când cunoaşte pe adversarul său—, o poate face şi mai târziu. In acest caz însă e ţinut să-şi adreseze provocaţiunea prin scrisoare personală adresată ofensătorului prin

www.dacoromanica.ro

care îl vesteşte de deciziunea sa, de cauzele cari l'au împiedecat să procedeze potrivit regulilor la vreme şi numele martorilor ce şi-a constituit pentru vidarea afacerii lor de onoare. Scrisoarea va fi recomandată.

d.— Oricare ar fi cauza trimiterei martorilor precum şi răspunsul ce li se va da, cel care îi primeşte are datoria de onoare să le manifesteze cea mai perfectă deferenţă şi curtoasie şi—evitând orice discuţiune cu privire la incidentul de vidat — să răspundă pur şi simplu, numai cu desemnarea martorilor săi.

e.— In cazul când adversarul provocat refuză acceptarea cartelului, pe simpla presupunere că cel care îl provoacă ar fi un om descalificat, legile onoarei îl obligă să-şi constituie totuşi martori pentru ca aceştia împreună cu purtătorii cartelului (sau să o defere unui *Juriu de onoare)* să soluţioneze mai întâiu această chestiune primordială.

f.— In caz de negăsire acasă a adversarului provocat — şi după ce se va fi încercat să se ajungă la o întrevedere printr'o înştiinţare scrisă—cartelul va fi depus prin scrisoare recomandată cu aviz de primire, şi termenul va curge dela data semnării avizului.

§ 2

g.— In caz de găsirea adversarului se pot pune trei ipoteze: acesta *primeşte* provocaţiunea, îşi constituie martori şi afacerea de onoare îşi urmează cursul potrivit regulilor, provocatul *refuză* provocaţiunea, fără a da vre-o justificare valabilă faţă de legile duelului, în care caz martorii trebuie să adreseze o scrisoare de explicaţii clientului lor. care se chiamă „scrisoare de carence";
sau *respinge* cartelul opunându-i un „fine de neprimire", invocând temeiuri pentru descalificarea adversarului.

h.— In toate cazurile martorii cartelului se înfăţişează împreună adversarului clientului lor; sub nici un motiv nu le este îngăduit să aibe vre-o întrevedere particulară oricare ar fi chestiunea ce i-ar determina să treacă peste acest consemn.

i.— *Du Verger* este şi mai categoric. „Unul singur dintre martori nu poate avea nici un fel de întrevedere directă sau particulară cu adversarul celui pe care îl asistă până la lichidarea litigiului de onoare" (art. 3 § ult.).

www.dacoromanica.ro

§ 3

Procesul verbal de carence:

j.— este un act de constatare — şi nu un act de constrângere.

k.— *El va fi semnat de tus-patru martorii,* dacă refuzul de a se bate (sau împrejurarea ce-l impune) se va fi produs după constituirea acestora; va putea fi făcut însă, valabil, chiar de primii doi martori, purtătorii cartelului, dacă s'a produs cu prilejul aducerii provocaţiunei.

l.— Procesul verbal de *Carence se va semna la expirarea celor 48 ore* ce au urmat din momentul în care — notificându-se (direct, personal sau recomandat) cartelul de provocare — adversarul a fost bine încunoştiinţat şi în poziţiune de a-şi constitui martori.

m.— *Va cuprinde* precis şi fără comentarii următoarele elemente:

Locul şi data redactării, — cuprinsul succint al mandatului încredinţat martorilor, — modul şi dovada înştiinţărilor sau vestirei adversarului, — refuzul acestuia şi motivele afirmate sau aparente, — menţiunea că un duplicat după procesul verbal de *Carence* se va remite recomandat şi cu aviz de primire adversarului contra căruia s'a făcut.

n.— Dacă adversarul la primirea acestui duplicat — şi în cazul când nu avusese nici un schimb de vederi cu martorii cartelului, nefiind găsit — răspunde că acceptă provocaţiunea; şi dacă acest răspuns e datat în 24 ore dela primirea scrisorii de carence (duplicata), şi dovedeşte că numai printr'un caz de forţă majoră sau neştire întâmplătoare nu a ştiut din vreme de adresarea cartelului; — afacerea de onoare îşi reia cursul.

o.— Se recomăndă ca adresa pentru răspuns din scrisoarea duplicată de carence să fie la unul din martorii cartelului; aceasta spre a se înlesni pe deoparte posibilitatea ca martorii constituiţi ulterior de adversar să poată lua contact cu martorii celui care a trimis cartelul, — şi pe dealtăparte, spre a evita incidente de impulsivitate şi de explicaţii dela adversar la adversar ce pot lua forme mai mult sau mai puţin violente.

p— Refuzul nejustificat de a-şi constitui martori trage ur-

www.dacoromanica.ro

marea descalificărei de plin drept. Această fiind rezultată din o hotărîre unilaterală poate fi atacată cu apel la un juriu de onoare. Abia deciziunea juriului este definitivă.

§ 4

q.— *Laborie* îşi încheie opera cu câteva percepte pline de interes, pe cari adoptându-le şi ca rost şi ca spirit, îmi fac o datorie să le reproduc aci:

1.— E mai bine să răspunzi unei ofense cu o pereche de martori decât cu altă insultă ofensă mai gravă.

2.— Dacă adversarii se cunosc dinaintea incidentului e mai bine să-l încheie cu un proces verbal de împăcare decât cu unul de ieşire pe teren.

3.— Să nu se facă proceselor verbale de luptă o publicitate mai zgomotoasă decât celor de împăcare; şi să se suprime cu totul publicitatea ori de câte ori ofensa n'a avut caracter public.

4.— Să nu fie admişi spectatori pe teren niciodată şi sub nici un motiv.

Art. 16. — **Ambii adversari trebuie să'şi caute de îndată martori şi să'şi comunice adresele lor.**

a.—Toată lumea ştie că primul lucru ce ai de făcut când eşti pe punctul de a avea o afacere de onoare este acela de aţi alege o pereche de martori: ceeace se ştie însă mai puţin, e importanţa deosebită a alegerii lor. Căci se uită îndeobşte că martorii devin mandatarii noştrii pe mâinile cărora le vom încredinţa cinstea şi viaţa noastră. *(Tavernier).*

b.— Martorii nu trebuiesc să fie nici prea tineri dar nici prea bătrâni: tineri nu, fiindcă le-ar lipsi experienţa şi autoritatea,—dar nici bătrâni, fiindcă le-ar lipsi fermitatea şi energia.

c.— De altfel nu trebuie sa se piardă din vedere că vârsta martorilor trebuie să fie în raport, oarecum, cu vârsta adversarilor.

d.— In Franţa, usagiul ca şi unanimitatea autorilor consultaţi, statornicesc că *profesorii de scrimă nu pot fi aleşi ca martori.*

e.— Funcţiunea de medic şi rolul de martor nu pot fi asumate niciodată într'un duel de o aceiaşi persoană.

www.dacoromanica.ro

Art. 17. — **Dacă adversarii se întâlnesc singuri şi se înţeleg asupra armei, ei săvârşesc o grabă condamnabilă, ce nu poate schimbà cu nimic natura afacerei (decât spre a agravà pericolul unei asemenea întâlniri sau a o face de râs prin explicaţiuni tardive).**

In orice caz, martorii convocaţi spre a statua asupra incidentului de onoare al clienţilor lor, liberi sunt (ba chiar datori sunt), să nu ţie seamă de convenţiunea în afară de regulile onoarei făcută de adversari ci să statornicească ei înşişi, aşa cum natura incidentului ce sunt chemaţi a-l vida şi regulile acestui cod, impun.

Art. 18. — **Onoarea nu mai poate suferi nici o ştirbire dacă ofensătorul îşi recunoaşte greşeala; dacă cel care a făcut insulta oferă reparaţiuni îndestulătoare; dacă recunoaşterea greşalei sau reparaţiunea ofensei sunt de natura să anuleze orice vină, chiar după părerea martorilor agresorului; dacă cel care a calomniat adresează o foarte explicită scrisoare de scuze şi reparaţiuni.**

Când ofensatul respinge scuzele şi reparaţiunile de onoare astfel făcute, cel care le-a formulat pierde rangul de agresor ce l'a avut, iar armele se supun sorţilor.

La ofensele de categoria III (loviri şi răniri) nu există nici scuze, nici reparaţiuni de onoare şi nici modalităţi de împăcare.

a.— In cazurile când cuvântul ofensator sau calomnios a fost scris, prin presă, se poate considera drept valabilă reparaţiunea făcută prin simpla inserare a unei rectificări? sau se va cere publicarea unei desminţiri formale? Credem că în asemenea cazuri este de admis procedeul în deobşte statornicit ca cel ofensat să poată desminţi aserţiunea pretins-calomnioasă, în aceiaşi pagină şi loc al ziarului care a publicat-o; *pe socoteala gazetei* dacă

www.dacoromanica.ro

desminţirea nu e mai mare decât notiţa calomnioasă — şi pe socoteala celuì care desminte, diferenţa de text publicat în plus peste textul a cărui veridicitate se desminte.

b.— Procedura generală a duelului ca şi orice încheieri de retractare, desminţire sau reparaţiune, trebuiesc să aibe de scop de a închide definitiv şi irevocabil diferendelele în cari se aplică. Trebuie deci ca rezultatele la cari se ajunge să fie definitive — şi statornicite în condiţiuni de preciziune şi autoritate recunoscută de toate părţile.

c.— V. art. 193 din codul penal (modificat la 17 Februarie 1874):

„Se consideră ca un serviciu datorit legalmente şi se va pedepsi cu o amendă de 20 lei pentru fiecare zi de întârziere: 1. Girantul, sau în lipsa lui, editorul unei scrieri periodice care nu va publica răspunsul oricărei persoane citate direct sau indirect în acea publicaţiune, cel mai târziu în primul număr care va apărea după 60 ore din ora în care acel răspuns va fi fost depus la redacţie sau administraţie. Dacă răspunsul conţine un număr de litere mai mare decât de 2 ori numărul literelor din articolul provocator, autorul va trebui să plătească excedentul, de odată cu depunerea după preţul însemnat în publicaţiune pentru anunţuri. Depunerea răspunsului se probează prin chitanţă sau prin proces verbal dresat de un portărel; 2. Girantul sau în lipsă de girant editorul oricărei foi periodice care nu va publica în capul celui dintâi număr sentinţa prin care o persoană va fi fost condamnată pentru un delict de presă comis prin acea publicaţiune; 3. Girantul sau în lipsă de girant editorul oricărei foi periodice care nu va publica în capul primului număr comunicatele oficiale destinate a îndrepta faptele eronate produse de acea publicaţiune. Prin editori se înţelege tipograful sau litograful, când nu se află alt editor cunoscut. (Legea pressei, art. 37, 43, şi 55).

Art. 19. — **In cazul când, cu armele în mâini (pe teren), convine unuia dintre combatanţi să prezinte celuilalt scuze temeinice, pe cari martorii părţii adverse le primesc ca bune, incidentul de onoare se poate considera vidat şi blamul situaţiei nu poate cădea decât asupra celui care a făcut scuzele.**

www.dacoromanica.ro

a.— In principiu: explicaţiile, scuzele, recunoaşterile greşelii ofensătoare trebuiesc făcute cât mai repede posibil şi în cursul tratativelor martorilor, cel mai târziu.
b.— Făcute pe teren pot fi considerate ca tardive şi respinse ca atare.
c.— Recomandabil e totuşi ca martorii părţilor să înlesnească şi să nu împiedece niciodată ofertele de împăcare pe teren, afară de cazurile de opreliste categorică a regulilor duelului (ex: faţă de ofensele de categoria III).
d.— *Dubois* e şi mai drastic. El socoteşte că: a face scuze pe teren, afară de cazuri excepţionale pe seama martorilor să le aprecieze, atrage descalificarea, căci adversarul ce procedează astfel dă loc să se creadă că a cedat fricei de luptă şi de consecinţele ei.
e.— Dar în cazul invers: în loc să propună scuze şi împăcare unul dintre adversari refuză de a se mai bate? Regulile duelului sunt constante a recomanda ca în asemenea cazuri cei patru martori întruniţi să dreseze un proces verbal de carence concluzia căruia va fi evident — descalificarea celui care violând principiile legilor onoarei a lepadat arma luptei, pe teren.

Art. 20. — **In cazul când scuzele pe teren, le prezintă martorii combatantului pe care îl asistă şi în numele lui, blamul — dacă ar puteà fi — cade numai asupra lor, căci din clipa din care le-a confiat mandatul li datoreşte deferenţă deplină, ei fiind respunzători şi garanţi de onoarea lui.**

a.— In principiu: codul onoarii nu îngăduie adversarului ajuns până în acest stadiu al afacerii „angajate" şi nici martorilor lui să ajungă la discuţiuni de aranjamente desonorante. Toate aceste excepţii asupra căror stăruim din respect faţă de textele Contelui *Chatauvillard* sunt, pur şi simplu, excepţiuni extrem de rare.
b.— In cazul când adversarii sunt nemulţumiţi de modul cum martorii lor respectivi, şi-au îndeplinit mandatul au la îndemână calea descalificărei lor, sau aşa cum se numeşte exact în codul nostru: *Desavuarea.*
c.— Desavuarea atrage desfiinţarea procesului verbal din care un duelist n'o poate lua contra martorului său decât în două cazuri:

www.dacoromanica.ro

d.— 1) când aceştia i-au trădat încrederea în vre-o chestiune ce-i interesa onoarea — şi

e.— 2) când au săvârşit vre-o greşeala gravă şi evidentă contra intereselor lui sau îndatoririlor lor.

f. Desavuarea atrage desfiinţarea procesului verbal în orice stare ar fi cursul afacerii de onoare angajate.

g. Martorii desavuaţi pot apela actul descalificărei lor în faţa unui arbitraj sau juriu de onoare.

h.— Principiu este că: martorii nu pot fi desavuaţi pentru că şi dacă în îndeplinirea mandatului lor n'au făcut decât să aplice prescripţiunile legilor onoarei.

i.— Desavuarea se poate produce — contra unuia dintre martori sau contra amândoura — în orice stadiu al resolvărei afacerii de onoare.

Art. 21. — **Nici un cartel nu poate fi trimis în nume colectiv.**

Dacă un corp constituit: o asociaţiune, o grupare organică, sau numai un grup de inşi, a primit o insultă, — nu aparţine corpului, asociaţiunei, grupării sau grupului decât dreptul de a trimite pe unul din membrii săi spre a cere satisfacţie pentru ofensa suferită.

Un cartel în nume colectiv poate fi întotdeauna refuzat; însă acela căruia i se adresează poate alege dintre cei care-l reprezintă pe unul dintre dânşii (deadreptul sau prin tragere la sorţi), ca adversar „reprezentativ“.

§ 1.

a.— Când mai multe persoane comit deodata — concomitent — o ofensa, ofensatul are facultatea de a-şi alege singur adversarul cu care să desbata satisfacţia pe teren.

b.— *Du Verger* (§ 16), crede ca: dacă au fost trimise mai multe carteluri pentru o aceiaşi ofensa de către diverşii membrii ai unei familii ce se cred deopotrivă ofensaţi, „agresorul“ este în drept să opună tuturor provocaţiunilor un formal „fine de neprimire şi să aleagă numai unul dintre apelurile adresate.

Pe care anume?

www.dacoromanica.ro

c.— Tot *Du Verger* răspunde acestei chestiuni: pe cel care a fost mai întâi declarat; tradiția onoarei a lăsat însă la facultatea agresorului alternativa de a alege după recomandația lui *Du Verger* sau de a cere hotărîrea sorților.

§ 2

Ofense prin presă

d.— Regulile de mai sus residă pe un principiu invederat de drept comun *Non bis in idem*, aplicat și în codul de onoare în sensul că pentru aceiași ofensă nu poate exista decât o singură reparațiune.

e.— *Reparația* ofenselor prin presa se cere dela autorul cunoscut al publicațiunei ofensătoare sau dela inspiratorul — iarăș cunoscut — al insinuațiunei ofensătoare cuprinsă în articolul incriminat.

f.— Dar dacă autorul este necunoscut?

Autorii consultați de mine vădesc numeroase teorii:

g.— *Bibescu-d'Esclands* opinează că în materie de ofense prin presă, ofensatul are facultatea de a-și cere satisfacție fie dela autor, fie dela director. Fără îndoială că aceasta ar avea de urmare statornicirea principiului de răspundere și seriozitate al scrisului gazetăresc — dar e îndepartată ca posibilitate de înfaptuire într'un viitor abia bănuit.

h.— *Du Verger* recomandă următoarea ordine — în raport cu legile onoării — în care să se ceară satisfacție pentru ofensele prin presă: autor, director sau redactor șef. Și este categoric contra așa zisului gerant responsabil care în generalitatea cazurilor nu e decât un om de paie.

i.— Cel mai documentat și clar văzător în această chestiune este însă *Laborie* care enunță un adevărat sistem de tratare a problemei ofenselor făcute prin presă în legătură cu principiile codului onoarii, sistem cuprins în trei reguli:

1.— Când articolul ofensător e semnat, fie cu numele, fie cu pseudonimul ce corespunde unui personagiu cunoscut în presă, reparațiunea de onoare se va cere autorului și numai lui.

2.— Când dintr'un motiv oarecare — neputința identificărei autorului, infirmitate, vrâstă înaintată sau minoră, rudenie in grad nepermis, refuz de a se supune codului onoarei, etc.—autorul articolului se sustrage jurisdicțiunei

www.dacoromanica.ro

acestui cod, raspunderea revine şi substituţiunea se operează de-plin drept în persoana directorului publicaţiunei, care ia rang de agresor.

3. — Când articolul nu poartă nici o semnătură sau e semnat cu vr'un pseudonim neidentificabil, ofensatul are facultatea de a cere satisfăcţie pe calea armelor sau dela directorul foaiei sau dela cel care se pretinde drept autorul articolului.

4. — Când directorul unui ziar (publicaţiuni, în general), refuză să insereze rectificarea-răspuns la vre-o ofensă, şi sa arate — faţă de violenţa termenilor rectificărei — o toleranţă cel puţin egală celei arătate în favoarea ofensătorului, — cel ofensat are dreptul să ceară satisfacţie chiar directorului tipăriturii, după ce s'a adresat util sau inutil autorului ofensei. In acest din urmă caz, poate porni urmărire în justiţie în orice stadiu al afacerii contra directorului, fără a i se putea invoca nici de acesta, şi nici de autorul provocat finele de primire al „Ellecta una via...", şi nici excepţiunea trasă din principiul *Non bis in idem*".

g.— Părerea lui Horia *Rosetti* este că jurnaliştii nu pot beneficia de excepţiunea vârstei. Suntem de aceiaşi părere cu credinţa că în această materie nu chestiunea vârstei se pune, ci se pune chestiunea maturităţei şi conştiinţei profesionale, — or, dacă un gazetar se crede destul de serios şi conştient să profere aserţiuni calomnioase sau jignitoare pentru onoarea cuiva, e suficient de apt şi responsabil ca să stea şi pe teren spre a da cinstită reparaţiune celui ofensat prin scrisul său.

Art. 22. — **Ar fi să se înţeleagă foarte rău datoria de prieten sau de rudă (şi chiar de frate), dacă s'ar încercă răzbunare contra aceluia care, luptând şi apărându-şi viaţa cu onoare, va fi avut avantaj asupra prietenului sau rudei (chiar a fratelui).**

a.— Evident, este vorba aci de cazurile în cari prietenii sau rudele celui „învins" într'o afacere de onoare, voiesc a provoca la o nouă încercare pe cel „victorios".

b.— *Rosetti* a prevăzut aplicarea acestui text în trei ipoteze: 1. ruda sau prietenul celui „învins" trimite martori

www.dacoromanica.ro

„victoriosului" fără a-i adresa vre-o ofensă (în acest caz, se poate opune deadreptul un fine de neprimire tras din principiul că nu se poate da mai multe reparaţiuni pentru o aceiaşi ofensă — sau, dacă „victoriosul" provocat înţelege să accepte cartelul, i se acordă beneficiul prevăzut pentru martorii provocaţi în exerciţiul mandatului lor; (v. art. 147)); 2. ruda sau prietenul insultă pe „învingător" spre a prilejui ofensă care să determine provocaţiunea unui duel (în acest caz Rosetti crede că indiferent de gravitatea ofensei produse consiliul martorilor o va considera din o categorie cu un grad superioară celei comise — noi credem că invariabil cel ofensat în asemenea condiţiuni ia de plin drept calitatea martorului ofensat conf. art. 47 sus citat); şi 3. ruda sau prietenul pune pe „învingător" în poziţia de a-l ofensa (în acest caz învingătorul care n'a ştiut să îşi ţină cumpătul devine ofensător-agresor, — dar nefiind loial şi echitabil ca cel care a urmărit înfăptuirea unei răzbunări oprite de legile duelului să beneficieze de uneltirile lui, ofensa făcută, în aceste împrejurări, de învingător, prietenului sau rudei învinsului se va scădea cu un grad; iar de va fi din I-a categorie, se vor încredinţa voii sorţilor toate condiţiunile duelului pe care martorii l'ar găsi necesar în cauză.

c.— De recomandat, — în cazul când unei asemenea provocaţiuni i s'ar răspunde cu un fine de neprimire —, este ca refuzul acceptării cartelului trimis să nu-l opuie chiar cel provocat, ci martorii săi imediat convocaţi şi în cea dintâi consfătuire cu martorii celuilalt. Iar formalitatea conformă cu legile onoarei constă în dresarea unui proces verbal semnat de tus-patru martorii sau numai de aceia cari vor adera, întemeiat pe art. 22 şi bizuit pe o motivare judicioasă, graţie căreia incidentul şi cauzele lui să poată fi considerate definitiv stinse.

Art. 23. — **Orice duel trebuie să aibe loc în 48 de ore; afară de cazul vreunei convenţiuni contrarii şi expres stabilite, a martorilor.**

a.— Acesta este principiul; practica a stabilit însă câteva reguli cari dau o altă aplicare articolului 23.

In toate cazurile însă, sancţiunea întârzierii unui cartel este respingerea lui, printr'un fine de neprimire invocat fie de cel provocat fie de martorii lui (şi noi recoman-

www.dacoromanica.ro

dăm ca aceste afaceri de onoare să fie pururi rezolvate de martori şi nu de părţi), pe temeiul tardivităţii tras din art. 23.

b.— *Practica* regulilor onoarei a statornicit că trimiterea martorilor (prezentarea cartelului) să se facă cel mai târziu în douăzeci şi patru (24) de ore dela data ofensei (dela schimbarea cărţilor de vizită, în ipoteză când au fost schimbate) şi aceasta, sub sancţiunea decăderii. Iar răspunsul la provocare (prin convocarea şi trimiterea perechei de martori constituiţi) să se facă în cele 24 (douăzeci şi patru) de ore ce urmează.

c.— *Inţelesul* articolului 23 a fost fixat deci în sensul că primul contact al martorilor celor doui adversari, întruniţi spre a rezolvavv afacerea lor de onoare, trebuie să se facă cel mai târziu în 48 de ore din momentul întâmplării care a dat naştere la provocaţiune.

d.— *Rostul* celor două termene distincte a fost acela de a da timp şi putinţă de fapt, părţilor, de a-şi alege martorii ce-i vor asista.

e.— *Rămâne la aprecierea martorilor* (şi în caz de neînţelegere la aprecierea arbitrilor sau juriului de onoare) admiterea sau respingerea scuzelor sau motivelor prezentate pentru justificarea sau explicarea tardivităţii pricinuite din variatele împrejurări ce se pot ivi (deplasări, lipsă momentană din localitate, încunoştiinţări prin terţe persoane, etc.).

f.— In nici un caz duelul nu este admisibil înainte de a se fi scurs 48 de ore din momentul provocaţiunei.

g.— *Dubois* oferă cea mai nouă jurisprudenţă în această materie prin aceea că recomandă că: dacă unul dintre adversari pretinde aceasta, *ieşirea pe tren poate fi amânată pe timp de o lună* din ziua hotarîrii luate de martori în acest sens, oricare ar fi gravitatea conflictului, (v. pag. 23, op. cit.). Adaugă apoi, că, în aceste cazuri martorii părţilor sunt datori ca într'o supremă şedinţă — ce se va ţine cu 48 de ore înaintea datei definitiv stabilite pentru luptă — să încerce din nou şi cu toată stăruinţa de a evita duelul şi de a obţine pentru partea ofensată o satisfăcătoare reparaţie morală.

www.dacoromanica.ro

„Nici cartuşele pistolului, nici vârful spadelor — nu ucid; ci... martorii".

ALPHONSE KARR

CAPITOLUL IV

DESPRE MARTORI

Despre datoriile lor în general

Art. 24. — **Martorii trebuesc să fie în număr de doui pentru fiecare din adversari, în duelul cu sabia şi în cel cu pistolul.**

In duelul cu spada este deajuns însă un singur martor de fiecare combatant.

După noi, rolul martorilor nefiind numai acela de a supraveghia pe teren desfăşurarea luptei ci tocmai acela de a judeca şi aviza asupra diferendului iscat, cauzelor lui, gravităţei lui şi complexului de condiţiuni şi împrejurări în care se poate încadra, recomandăm cu toată stăruinţa să se evite întotdeauna sistemul martorului unic.

Art. 25. — **Martorii celui care trimite cartelul trebuesc să ia contact cu aceia ai adversarului spre a regula condiţiunile luptei.**

a.— Precum am lămurit mai sus provocarea se poate face, prin martori, verbal şi prin scris.

b.— Când cartelul e trimis prin martori în scris, provocarea scrisă trebuie să îmbrace forma şi stilul celei mai perfecte politeţe; martorii purtători de cartel o pot refuza şi pot cere modificarea-i atunci când întruneşte elemente de nepoliteţă şi necuviinţă necompatibile cu natura ei (a scrisoarei).

www.dacoromanica.ro

c.— Martorii cartelului, după ce au primit instrucţiuni precise dela clientul lor, merg la adversar sau la martorii acestuia dacă sunt valabil cunoscuţi, totdeauna *nearmaţi.* Aci dacă li se oferă ori dacă sunt provocaţi la vre-o discuţie cu adversarul, chiar privitor la incident, ei sunt datori să se retragă imediat respingând orice convorbire în acest sens. Căci, ei n'au altă *misiune* în faţa adversarului clientului lor decât pe aceea de a-i cere numele şi adresa martorilor lui, precum şi de a dresa proces verbal de carence în caz de refuz din parte-i de a-şi constitui martori.
d.— In cazul când martorii provocatului nu sunt găsiţi la prima vizită la adresa indicată, li se lasă un cuvânt scris şi bine închis: precizând că sunt trimişi în chestiunea X... şi că se vor înapoia la o oră anumită. Dacă nici la această oră nu găsesc pe martorii adversarului (şi nici nu li se dă vre-o indicaţiune de modul cum îşi pot îndeplini sarcina), ei pot să le scrie o scrisoare recomandată cu aviz de primire prin care le comunică locul şi ora la care sunt convocaţi pentru lichidarea chestiunei de onoare în care sunt angajaţi. *Dacă nici această scrisoare nu are răspuns* potrivit şi nici la convocare nu răspund martorii adversarului, cu toate că chitanţa de primirea scrisoarei atestă că ei au fost bine încunoştiinţaţi de aceasta,— martorii purtători de cartel sunt în drept să facă un proces verbal de carence, considerând procedeul martorilor adversari un categoric refuz de a se bate. Acest proces verbal va fi comunicat, prin scrisoare recomandată, şi părţilor învrăjmăşite.
e.— In toate cazurile când adversarii, ca şi martori, trăiesc împreună cu familiile lor, părinţi şi copii, toate relaţiunile în legătură cu duelul trebuiesc să se facă cu cea mai perfectă discreţiune, şi — de recomandat — —prin scrisori recomandate, în orice caz, prin corespondenţe închise.
f.— Nici un fel de consfătuire a martorilor nu poate avea loc în casa unuia dintre adversari, ci — fie la locuinţa unuia din martori, — fie în vre-o casă particulară.
g.— *Du Verger* face următoarele trei recomandaţiuni cu privire *la publicitatea desbatelor:* I) Martorii trebuiesc să se abţină dela orice fel de discuţiune şi mai ales polemică pe cale de presă cu privire la afacerea la care au asistat; 2. Martorii când recunosc necesitatea de a da satisfacţiune opiniei publice într'o afacere de onoare, se pot înţelege

www.dacoromanica.ro

şi conveni să dea publicităţei procesul-verbal final; 3. Dar este formal interzis martorilor de a porni vr'o polemică în legatură cu participarea lor la săvârşirea faptelor relatate in procesul verbal al duelului semnat de ei.
In ceeace îi priveşte, martorii n'au de dat nici un fel de socoteală — şi nimănui — despre actele şi credinţa lor, decât conştiinţei proprii şi justiţiei.

Art. 26. — **Martorii sunt judecătorii suverani ai afacerii de onoare ce li s'a încredinţat spre rezolvire; ei trebuesc însă să'şi împărtăşească părerea lor şi celui pe care îl reprezintă; numai cu această condiţiune îşi pot împlini mandatul satisfăcător.**

Prima lor îndatorire este aceea de a mijloci împăcarea părţilor, dacă afacerea de onoare angajată — prin natura ofensei produsă — poate fi aranjată.

In caz contrar, martorii trebuesc să discute şi să stabilească rangul combatanţilor, armele, distanţele, ora întâlnirei, locul, etc., şi să înştiinţeze despre toate acestea, fără întârziere, pe adversari.

Martorilor le revine sarcina de a prevede şi soluţionà încă din discuţiile preliminării toate chestiunile cari ar puteà ridicà vreo dificultate până la săvârşirea luptei sau chiar pe teren.

§ 1

a.— *Secretul* tuturor discuţiunilor şi hotărîrilor trebuie să fie pe deplin garantat; abaterile pot fi reprimate chiar cu descalificarea şi în toate cazurile cu desavuarea, dacă cel care a săvârşit indiscreţia e dintre martori.
b.— Martorii sunt datori ca înainte de a lua contact cu martorii adversarului să ceară şi să primească instrucţiuni lămurite şi categorice, în scris, dela clientul lor, atât în ce priveşte puterile lor tratare, cât şi în ce priveşte condiţiunile luptei ce vor putea să accepte.
c.— In cazul când unul din adversari refuză să primească

www.dacoromanica.ro

dispozițiunile cuprinse în procesul verbal al martorilor convocați pe motivul că martorii săi i-au depășit mandatul ce li-l încredințase, el este obligat: 1. să-și desavueze pe loc martorii; 2. să-și constitue alții; și 3. și să vestească de îndată pe adversar, deadreptul, despre aceasta.

d.— Martorii noui, sunt îndatorați să ia mai întâi contact cu martorii adversarului spre a relua desbaterile dela punctul la care s'a depășit mandatul predecesorilor.

e.— *Du Verger* fixează această regulă în termenii următori:

Adversarii își pot alege alți martori înaintea luptei și în orice stadiu al afacerii. In acest caz însă ei sunt obligați să notifice de îndată decisiunea lor atât adversarului cât și martorilor lui (sau numai acestora din urmă), precizând și motivele ce l-a determinat la aceasta. Martorii noui sunt datori să meargă mai întâi la martorii adversarului.

f.— In orice stadiu ar fi resolvarea unei afaceri de onoare, unul dintre martori (sau chiar amândoi) se pot retrage și depune mandatul de reprezentare cu care au fost însărcinați, dacă vor avea motive serioase, neașteptate și de forță majoră. Vor fi însă îndatorați să comunice din vreme clientului lor hotărîrea luată, spre a-i da vreme îndestulătoare ca să-și constituie alți martori.

g.— Dacă martorii uneia din părți se prezintă în puterea unui *mandat* dat *„condițional"*, nici o hotărîre nu se va putea lua valabil, chiar de o vor vota toți ceilalți martori, dacă nu va fi supusă aprobărei speciale și scrise a clientului care și-a rezervat acest drept. Aceste cazuri sunt însă extrem de rare.

h.— Deobiceiu martorii lucrează în puterea unui mandat — precis și categoric în înțelesul lui — dar care totuși ia caracterul unei mandări „ad libitum", cum e de exemplu cel următor: „Vă încredințez grija apărărei și satisfacerii cinstei mele atinse în împrejurările ce vă sunt cunoscute. Aveți puteri depline să stabiliți condițiunile cele mai potrivite intereselor onoarei mele pusă în joc. Tot ce veți face, e bine făcut".

i.— Vorbind despre raporturile dintre martor și adversarul pe care îl asistă, *Rosetti* dă câteva îndrumări și deslușiri foarte utile: Martorul este duhovnicul clientului său, — el trebuie să știe motivul adevărat al luptei, — el trebuie să cunoască toate preocupațiile, slăbiciunile și con-

www.dacoromanica.ro

tingențele trezite în conștiința clientului lui în raport cu afacerea de onoare în care a fost desemnat martor. Prima preocupație a lui e să-și fixeze în hotărîre dacă este admisibilă soluția împăcărei în cazul respectiv, și dacă împăcarea e admisibilă să facă totul spre a împăca pe adversari. *Ieșirea pe teren este soluțiunea extremă a unei afaceri de onoare.* Martorii trebuiesc să întrunească condițiunile principale de calm, politeță și culanță. Iar primul-martor, în deosebi, să fie o persoană în vârstă și cu experiență.

j.— Martorilor li se încredințează mai mult decât viața,— onoarea, clienților lor; și dacă martorii „buni" le pot scăpa curate pe amândouă, martorii „răi" le pot pierde pe amândouă".

Ce fac martorii la prima lor întâlnire?

I. își verifică reciproc împuternicirile și stabilesc împrejurările de fapt în cari s'a petrecut diferendul, —

II. Temeiurile cartelului, natura și valoarea ofensei în raport cu legile onoarei;

III. Se ia act de propunerile de aranjament posibil;

IV. Se decide: cui aparțin armele, cari vor fi distanțele, în ce condițiuni se va desbate pe teren și cine va conduce lupta.

Dacă între martori nu se va gasi unul mai indicat prin priceperea și închiderea tuturor, care să primească sarcina de conducător al luptei, se va recurge la un „conducător" din afară și în cel mai rău caz la un maestru de arme.

V. Și se fixează locul, data, ora precisă (de preferat ar fi orele 3—4 d. a. care, după *Tavernier*, e ora psihologică și fisiologică a duelului) a ieșirei pe teren.

§ 2

k.— Orice divergințe de pareri în cursul desbaterilor, dacă se produc cu privire la chestiuni de fapt, vor fi transate de arbitrii; iar dacă vor fi în legătură cu principii superioare de onoare, se vor soluționa de către juriul de onoare.

§ 3

§ 3. *Martorii pot avea într'o afacere de onoare trei soluțiuni:*

a) o declarație unanimă consemnată în proces verbal prin

www.dacoromanica.ro

care se stabileşte că, faţă de neînsemnătatea ofensei (chiar dacă ofensătorul nu-şi retrage cuvântul) *nu e locul la o ieşire pe teren;*
b) *Impăcarea părţilor,* fixată într'un proces verbal de conciliaţiune (al cărei rost nu-l văd deloc dar pe care totuş' uzanţele l'au menţinut întotdeauna:
c) *Ieşirea pe teren.*

§ 4

§ 4 *„Non Lieu"* sau decăderi sau excepţiuni, se numesc în general obiecţiunile trase din legea duelului pe temeiul cărora se poate cere în orice moment al desfăşurării unei afaceri de onoare anularea cartelului trimis sau îndepărtarea de sub scutul legilor onoarei a unuia dintre adversari. — (Ex. principiile de „ellecta una via" descoperirea faptului că adversarul a fost descalificat de legile onoarei sau pedepsit cu condemnaţiune infamantă de legile profane. etc.)

Note. § 5

l.— Când ieşirea pe teren este urmarea unui diferend survenit dela distanţă, cel care a ofensat este obligat să vie în localitatea unde locuieşte cel ofensat spre a-i da satisfacţiunea datorită.
m.— Când unul din martori refuză să semneze procesul verbal, hotărîrea luată e perfect valabilă, cu îndatorirea numai ca ceilalţi martori să menţioneze, să arate explicaţiunea refuzului acelei semnături şi sa semneze această menţiune cu toţii; se procede apoi la grabnica alegere a înlocuitorului.
n.— Martorii nu pot accepta sub nici un motiv ca duelul să urmeze până la moartea unuia dintre adversari. *Du Verger* crede însă că, în cazul vreunei ofense în deosebi grave, martorii pot permite duelul „à outrance" în înţelesul de duel până la scoaterea unuia dintre adversari din luptă.
o.— *După regulile acestui cod sunt admisibile şi duelurile mixte.*
E vorba de dreptul martorilor de a stabili — cu asentimentul clientului lor—că dacă primul duel (cu pistolul bunaoară) nu va da rezultat în numărul de focuri statornicit, se va relua lupta cu un alt duel (cu spada sau cu sabia. chiar).

www.dacoromanica.ro

p.— Dacă un duel e decis ca obligatoriu între persoane ce aparţin unui corp, cu ierarchie de grade, şi dacă acest duel nu poate avea loc decât după demisia din corp a unuia din adversari, — aparţine martorilor (şi în caz de nehotărîre, juriului de onoare) să hotărască — potrivit împrejurărilor în cari s'a produs cearta şi concesiunilor oferite de părţi — deslegarea acestei situaţiuni.

§ 6

Despre arbitraje şi despre jurii de onoare

q.— Rolul arbitragelor şi al Juriilor de onoare este acela de a împlini şi desăvârşi opera martorilor, şi de a pune capăt divergințelor ce s'ar ivi între ei în interpretarea şi aplicarea regulilor acestui cod.

r.— Cele mai precise desluşiri le-am găsit în cartea d-lui *Laborie,* şi tot aci am găsit şi cele mai categorice fixări a rosturilor şi procedurilor cu cari funcţionează aceste instanţe de onoare. De aceea le-am adoptat în modesta mea lucrare în cea mai mare parte a lor.

s.— Arbitrii de onoare au rolul şi competenţa de a soluţiona divergințele de păreri iscate între martorii unei afaceri de onoare asupra interpretării regulilor acestui cod în legătură cu vre-o chestiune de fapt.

t. Juriile de onoare au rolul şi competenţa de a soluţiona atât divergințele cât şi problemele dintr'un început supuse jurisdicţiei lor privitoare la onoarea personală a uneia din părţi.

Compunere şi procedură:

Art. I.— Dacă între martori se produce o stăruitoare divergință de păreri asupra unuia sau mai multor puncte necuprinse în codurile de duel, se va alege de îndată un arbitru sau un juriu de onoare, după caz, după cererea a doui dintre martori.

Hotărîrea arbitrului (în caz când nu s'a impus un supra arbitraj este definitivă, obligatorie pentru părţi şi executorie.

II. — Tot astfel se va proceda dacă martorii uneia din părţi vor pretinde să se decidă cu privire la vre-o excepţiune ridicată, atunci când această excepţiune e de natură să oprească ieşirea pe teren. In aceste cazuri competenţa şi rolul judecăţii o are juriul de onoare.

www.dacoromanica.ro

III. — Când o provocațiune (cartel) pare fără rost, fără interes, și premeditată, martorii celui interesat pot cere convocarea unui juriu de onoare care să judece cartelul și să avizeze dacă poate fi luată în discuțiunea martorilor acea provocațiune.

IV. — Dacă, în toate cazurile, martorii singuri nu se socotesc îndeajuns de experimentați, energici și siguri că vor putea să dea ei înșiși soluțiunea cea mai potrivită cazului, — este perfect în regulile duelului catus-patru, de comun acord să remită afacerea unui juriu de onoare.

V. — Arbitrajul îl face un singur arbitru, ales dintre specialiști (versați în mânuirea codurilor de onoare și a armelor de onoare). In cazuri extrem de grave, pot fi aleși câte un arbitru de fiecare parte, și acestor doi le revine să desemneze un supra arbitru care judecă singur și dă avizul său definitiv.

VI.— Juriile de onoare se alcătuiesc în același mod, dar din 3,5 sau 7 membrii, aleși în număr egal de părțile adverse și presidați de un membru nepereche ales de către membrii deja desemnați, dintre persoanele de superioară moralitate și onorabilitate din localitate.

u.— Refuzul uneia din părți sau a martorilor respectivi de a accepta sau de a-și constitui în termenul defipt reprezentanții săi în juriul de onoare, în cazurile de mai sus, face dovada deplină a dreptății susținerilor celui care a propus juriul de onoare.

v.— Arbitrul nu este avocat ci judecător.

§ 7

Cinci regule:

1.— *Obiectul* precis al arbitrajului ca și al juriului de onoare va fi determinat într'o chestiune (sau mai multe) scrise extrase din procesul verbal al ședinței în care au fost făcute discuțiile. Atât procesul verbal cât și extrasul vor fi semnate de tuspatru martorii părților. Răspunsul — soluție dat de arbitrii (ca și de juriul de onoare) va fi tot scris și în formulă de deciziune.

2. — *Arbitrii (ca și juriile de onoare)* pot face orice act de instrucțiune spre a se edifica pe deplin asupra chestiunei ce au de rezolvat.

3.— *Laborie* recomandă ca în nici o chestiune ce interesează onoarea, arbitrii și juriul, să nu fixeze o deciziune

www.dacoromanica.ro

până ce nu ascultă şi pe adversarul contra căruia se va îndrepta hotărîrea dată.

4.— *Nu pot fi membrii în juriile de onoare* (şi nici arbitrii): rudele, părţilor combatante şi martorilor, — cei certaţi sau în stare de ostilitate declarată contra unora din martori sau părţi,—cari trebuiesc singuri să se recuze dacă ajung a fi desemnaţi, (dar cari, odată arătate rubedenia sau diferendul avut cândva pot fi menţinuţi şi cererea de recuzare respinsă, în cazul când martorii şi adversarul respectiv cred potrivit), precum şi toţi cei prevăzuţi în categoria incapabililor şi nedemnilor.

5. — In materie de arbitraj şi jurii de onoare cel mai scurt şi cuprinzător autor e *Rosetti:* care explică astfel chestiunea: Tranşarea chestiunilor asupra cărora martorii au făcut divergință, se vor deferi: *arbitragiului,* atunci când neînţelegerea este relativă la chestiuni de fapt cari nu ating cinsteapersoanelor angajate, — şi *juriului de onoare,* atunci când punctul discutat este relativ la moralitatea, demnitatea sau onorabilitatea unuia din persoanele angajate.

§ 8

Procese-verbale

Proces-Verbal e actul dresat de martorii unei afaceri de onoare spre a fixa în relatări şi hotărîri luate în legătură cu rezolvarea diferendului dedus în judecată lor, o oarecare formă de autenticitate.

z.— Procesul verbal al unei afaceri de onoare complect încheiate în mod normal cuprinde doua părţi, mai mult sau mai puţin distincte:

PARTEA I:

Preliminariile martorilor (se mai numeşte şi preambul) şi anume: Data, locul întâlnirii „subsemnaţilor" martori ai (X. şi Y.) întruniţi spre a cerceta (examina, vida) incidentul (diferendul, cearta) după ce ne-am verificat reciproc împuternicirile clienţilor noştri definite în scrisorile dela (data; e bine să se reţină copie la dosarul afacerii); am constatat următoarele (faptul constatat din recunoaşterile părţilor şi ale martorilor); Impăcarea părţilor nefiind posibilă faţă de gravitatea ofensei (sau fiind respinsă de părţi, am recunoscut inevitabilă ieşirea pe teren şi am statornicit următoarele condiţiuni: (v. art. 26, § IV şi V);

www.dacoromanica.ro

aceste condițiuni fiind supuse părților, au fost acceptate și ratificate și în consecință le-au devenit obligatorii conform codului de onoare.
Drept care s'a încheiat acest proces verbal în 4 exemplare dintre cari câte un exemplar se va încredința fiecărui adversar, câte un exemplar se va preda primului martor al fiecărei părți.
Urmează semnăturile martorilor, pentru clienții respectivi.

PARTEA II:

Ieșirea pe teren a (X. și Y.) hotărîtă în procesul verbal din (data) a avut loc azi (data și locul); după (reprizele de luptă sau schimbul de gloanțe), X. sau Y. primind o rană (natura exactă a rănii), noi martorii am declarat incidentul închis. Adversarii s'au (or, nu s'au) împăcat pe teren. Urmează semnăturile martorilor pentru clienții respectivi precum și semnătura directorului luptei.

§ 9

Note:

1. — E de recomandat ca și medicul asistent să semneze procesul verbal al luptei.
2.— *Tavernier* e de părere că trebuie să se evite mențiunile obișnuite dela o vreme încoace: „onoarea satisfăcută" ,curajul desfășurat de adversari" etc.
3.— Ambele recomandațiuni sunt trase din caracterul ce cată a se impune procesului verbal: concis, corect, obiectiv, imparțial și urban.
4.— In ce privește publicitatea proceselor verbale, ultimul cuvânt îl va avea cel ofensat (sau martorii lui) care se poate opune oricărei publicități.
5.— Tot *Tavernier* furnizează în această direcție un criteriu interesant: „E de ajuns ca cei cari au aflat despre „ofensă să afle că s'a dat o completă reparațiune de o„noare — pentru ca orice fel de altă publicitate să se facă „absolut inutilă".
6.— Iar dacă publicarea proceselor verbale face obiectul vreunei convențiuni speciale — scrise sau nescrise — această convențiune va trebui să fie definitiv statornicită înainte de a se începe lupta. *Opunerea ofensatului*, la publicare, nu va putea fi primită, în acest caz, decât tot în acest termen.

www.dacoromanica.ro

§ 10

Impăcare

7.— *Procesele verbale de împăcare* trebuiesc să ia act de declaraţiunile adversarilor („sau ale martorilor") de primirea concesiunilor ce li s'a făcut pentru ştergerea ofensei. Rostul acestei prescripţiuni e acela de a chezăşui închiderea incidentului şi înlesnirea reluărei relaţiilor între cei doui vremelnici adversari.

8.— S'a statornicit însă obiceiul ca între foştii adversari pe temeiuri de onoare să fie evitate pe viitor orice relaţii de societate. Ba chiar se recomandă că, în cazul când se reîntâlnesc în viaţă, nici să nu se mai salute.

9.— Iată un exemplu de proces verbal de împăcare:

Noi (A. şi B. reprezentând pe X. şi C. şi D reprezentând pe Y.), întruniţi azi (data şi locul) spre a vida diferendul dintre clienţii noştrii petrecut (în împrejurările...); după ce am ascultat toate explicaţiile date de părţi, am constatat că în realitate n'a fost de cât un malantandu. De altfel, martorii d-lui X. ne-au declarat că clientul lor n'a avut nici o clipă intenţiune să jignească pe d. Y.

In aceste condiţiuni declarăm că incidentul este definitiv închis. Făcut în două exemplare, pentru fiecare dintre părţi câte unul.

Art. 27. — **Martorii nu sunt secundanţi; fiecare secundant trebue să'şi aibe martorii lui dacă a fost ales, de cel pe care îl asistă, în această calitate.**

Textul de mai sus e singurul vestigiu „legalizat" al vechilor reguli ale duelului, după care osebit de lupta ce se angaja între doui adversari — pentru aceiaşi ofensă şi în acelaş timp — se pornia o nouă luptă între secundanţii adversarilor. Această regulă a căzut în desuetudine cu vremea, şi s'a „abrogat" din ceasul când s'a hotărît că ofensa are un caracter strict personal şi că reparaţia are uuul strict unic.

Art. 28. — **Martorii provocaţi în exerciţiul mandatului lor nu pot primi un duel imediat, oricât de strânse ar fi legăturile dintre afacerea de onoare în care au funcţionat ca martori şi cea în care vor funcţionà ca adversari.**

www.dacoromanica.ro

a.— E vorba de provocarea martorilor ca atare.
b.— De recomandat ar fi ca martorii să procedeze în tot timpul exercitării mandatului lor cu cea mai atentă prevenire și cel mai desăvârșit tact spre a evita posibilitatea vreunui nou incident în cursul aceleiași afaceri.
c.— Dacă faptul se produce totuși, martorii cari vor soluționa această afacere de onoare trebuie să pună în îndeplinirea mandatului lor deosebită scrupulozitate și asprime. Ei vor feri cu orice preț o nouă ieșire pe teren, dar își vor încheia cercetările lor preliminarii cu un proces verbal — ratificat, de va fi nevoie, până la arbitrii sau juriu de onoare—, în care vor reprima până la descalificare pe fostul martor ce s'a făcut vinovat de agresiune asupra martorului advers.

Art. 29. — **Martorii au datoria să reguleze lucrurile astfel încât să asigure cât mai puțin desavantaj pentru clientul lor, dovedindu-se însă până la sfârșit riguros drepți, echitabili și politicoși.**

Art. 30. — **Dacă afacerea se prezintă într'o formă într'adevăr gravă; dacă ofensă este neîndoelnică, atât ca fapt cât și ca intenție; dacă fiecare adversar este apt să se servească de armele ce s'au hotărât; dacă întâlnirea a fost decisă și aceptată; și dacă condițiile duelului au fost definitiv fixate între cei doi adversari; martorii sunt chemați numai să avizeze dacă pot primi condițiunile de luptă deja statornicite și de a veghia apoi la executarea lor, întrucât sunt în conformitate cu regulile prescrise la capitolul prim al fiecărei arme.**

a.— A se vedea și art. 17 precum și nota.
b.— *Rosetti* e contra acestui sistem — și suntem de aceiași parere—pentruca, în primul rând, rolul martorilor e tocmai acela de a cerceta seriozitatea temeiurilor duelului și de a însenina negura primei enervari; apoi, e acela de a aprecia asupra ofensei și a gravității ei; și însfârșit, e acela de a proporționaliza condițiunile duelului cu gravi-

www.dacoromanica.ro

tatea circumstanţelor în cari s'a produs ofensa. Adversarii pot stipula condiţii de luptă, adevărate aberaţii, în cari martorii sunt reduşi a rămâne simpli spectatori; orişicum, pentru nici un motiv, martorii nu pot să abdice dela drepturile lor, cari în regulile acestui cod sunt chiar datoriile lor.

Art. 31. — **Martorii trebuesc să evite prelungirea repaosului (sau a'aşteptării începerei luptei), peste 10 minute.**

Rosetti atribuie acestui articol interesul de a se feri de formalităţi lungi, discuţii inutile şi tergiversări plicticoase, de natură a enerva pe adversari, cari au nevoie de tot sângele lor rece.

Art. 32. — **Martorii trebuiesc să declare dintru'început cari sunt armele pe cari le aleg, şi să se conformeze art. 9, 10 şi 11.**

a.— Noi recomandăm ca directorul luptei să citească în întregime procesul verbal preliminar şi să dispuie a se lua act în procesul verbal al duelului de orice incident, obiecţiune, sau observaţiune s'ar face pe teren de către adversari sau de către martorii lor.

b.— Tot acum, dacă martorii au avut grija, din toate punctele de vedere recomandabilă, de a aduce un armurier (în lupta cu pistolul) sau medici pentru fiecare parte, se fac încunoştiinţările şi prezentările de rigoare.

Art. 33. — **Martorii ofensatului, dacă s'a admis duelul cu spada, pot cere ca fierul spadei să poată fi înlăturat cu mâna stângă.**

Martorii agresorului au facultatea să admită sau să respingă această cerere.

a.— In principiu, *întrebuinţarea mâinei stângi e în afară de regulile duelului.*

b.— In ce ne priveşte, suntem în contra acestui sistem pentrucа constituie o agravare a condiţiunilor luptei şi inutilă şi primejdioasă, mai ales în duelurile dintre diletanţi.

www.dacoromanica.ro

c.— S'a scris o întreagă literatură asupra acestei chestiuni asupra căreia nu insistăm deocamdată.
d.— *Contravenienții* — aceia cari, fără vină (intențiune rea) vor fi înlăturat cu mâna stângă ferul adversarului, vor fi sever mustrați de către directorul luptei și obligați a li se lega brațul stâng cu un cordon spre a nu recidiva.
e.— *Refuzul de a se lăsa legat echivalează cu refuzul de a se bate.*
Observațiune:
Legătura trebuie să împiedece folosirea mânei stânge, dar nu să incomodeze mișcările penitentului.
f.— *Stângacii:*
Se pot folosi de mâna stângă? Desigur.
g.— *Dar ambii dextrii* (cei cari se pot folosi de ambele mâini)? Noi credem că ambiidextrii nu se pot folosi decât de un singur braț, pentrucă indiferent de rangul și calitatea ce o au într'o afacere de onoare, nu li se poate face o avantajare în tratament.

Conductorul luptei e dator ca la oprirea luptei să se îngrijească a nu „frânge", a nu întrerupe brusc, o „frază" angajată (chiar dacă ar fi ca sfârșitul de fapt al frazei să se producă după trecerea câtorva secunde dela scurgerea duratei reprizei).

h.— Orișice s'ar decide în această privință, martorii vor fi ținuți să ia act de aceste anormale folosiri de mâini (stângaci și ambiidextrii) încă din procesul verbal preliminar; să stabilească definitiv de care mână se va folosi luptatorul; și să amintească cele hotărîte în această chestiune și în procesul verbal al luptei.
i.— Incheind acest paragraf citez opiniunea lui *Vigeant*, asupra problemei puse aci, (*Vigeant* e președintele Academiei de arme din Paris):
„Hors le cas d'un duel à outrance pour le quel une clause spéciale établirait que le combattant blésé au gras, par exemple, pourra changer son arme de main, — il ne peut jamais être permis de se servir des deux mains sur le terrain".

www.dacoromanica.ro

Art. 34. — **Martorii agresorului pot refuza—dacă este vorba de pistol —duelul la semnal, dacă acest luptător n'a comis către protivnicul său nici un act de violență.**

Art. 35. — **Martorii trebuesc să convină între ei dacă şi când vor opri pe combatanţi spre a le permite „să răsufle".**

a — *De recomandat* este ca aceste opriri pentru repaos să fie fixate chiar prin procesul verbal preliminar.
b. *Durata* reprizelor ca şi a repausului, se recomandă să fie egală.
c.— In orice caz, atât repriza cât şi repaosul nu vor putea fi mai mari de 10 minute, — şi nici mai mici de trei minute.
Excepţional, prima repriză poate fi chiar de două minute.
d.— In aceste limite, martorii vor fixa durata reprizelor şi a a repaosului, în raport cu vârsta adversarilor, cu starea timpului şi a anotimpului.
e.— *Când şi cine fixează încetarea luptei în vederea repaosului?* Martorul cronometor sau directorul luptei; sau adversarul obosit, când nu s'a stabilit altfel; în acest caz însă se va conveni la un semnal anume încredinţat adversarilor.
f.— *Recomandam* şi aci ca momentul şi durata reprizelor şi repausului să fie trecute în seama directorului luptei.
g.— Şi în totdeauna, dinainte fixate în procesul verbal preliminar.

Art. 36. — **Martorii trebuesc să convină între ei — fără a comunica nimic în această privinţă clientului lor — dacă lupta se va sfârşi la prima rană primită sau dacă se va sfârşi la scoaterea din luptă a unuia din combatanţi; criteriul după care se va statornici încetarea luptei îl fixează gravitatea sau mai puţină gravitate a afacerei.**

Art. 37. — **Martorii trebuesc să convină, deasemenea, dacă se vor pune mănuşi de armă sau orice alt fel de învelitoare a mâinii, afară de cordon.**

www.dacoromanica.ro

Mănuşa obişnuită este totdeauna permisă, fără nici o convenţiune prealabilă.

a. *Cordonul a căzut în desuetudine;* aparţinea mai mult fastului străvechiu al luptelor de onoare decât vreunei necesităţi reale a dueluli.

b.— In cazul când duelul — prin gravitatea însuşi a ofensei — cată a fi foarte serios, se recomandă spade cu gardă mare (largă de 14 cm., şi adâncă de 5—8 cm.) şi mânuşi cu crispin foarte lung.

c.— *Crispinul* este o manşetă de piele groasă, ce prelungeşte mănuşa propriu zisă dela încheietura pumnului până la cot.

d.— *Mănuşa* obişnuită poate fi de mătase, de aţă sau de piele.

e.— *De recomandat* este ca mănuşa obişnuită întrebuinţată să fie veche, moale, largă, fără lustru (spre a nu servi de ţinta) şi bine înbutonată.

f.— *Rolul* manuşei este numai acela de a fixa arma în mână şi de a înlesni mănuirea sigură a ei.

g.— In ce priveşte îmbrăcămintea, martorii trebuiesc să recomande combatanţilor a se prezenta învestmântaţi în raport cu terenul, locul şi starea timpului. Dacă duelul se face într'o sală de arme, combatanţii vor purta costumele — mai mult or mai puţin speciale — de scrimă. Iar dacă se face „afară", în aer liber, luptătorii vor purta vestmintele anotimpului.

In toate cazurile se recomandă flanelul de lână — gros, după vreme — îmbrăcat peste cămaşe, fără bretele ci numai incins.

Art. 38. — **Martorii nu pot declara — nici admite — duel până la moartea unuia din adversari; în cazuri deosebit de grave martorii au însă facultatea de a încuviinţa reînceperea luptei, dacă în prima serie de reprize nu s'a înregistrat nici un rezultat; dacă ofensatul se află în categoria art. 11 şi dacă cererea va fi din parte-i, martorii vor putea admite chiar duel mixt.**

Art. 39. — **Martorii pot refuza duelul cu spada dacă clientul lor e schilod (invalid) neînstare de a se**

www.dacoromanica.ro

folosi de această armă, afară numai de cazurile în care ofensatul va fi din categoria art. 11 şi va fi cerut expres această luptă.

In general, adversarii vor fi îndemnaţi de martorii lor să propună, să impună şi să se fixeze la arme cari răspund în totul posibilităţilor de ale folosi ale combatanţilor, fiindcă principiul general al luptei de onoare e acela al supremei lealităţei pe teren.

Art. 40. — **Martorii unui chior pot refuza duelul cu pistolul dacă clientul lor n'a proferat o ofensă din categoria art. 11.**

Regula de mai sus se aplică în toate cazurile în cari adversarul-agresor e suferind de ochi, e miop, etc.

Art. 41. — **Martorii unui combatant invalid de un picior pot refuza duelul cu spada sau cu sabia, afară numai de cazul în care clientul lor nu va fi agresorul şi ofensa comisă din categoria art. 11.**

Dacă martorii au ridicat această obiecţiune şi le-a fost admisă, martorii ofensatului, din orice categorie ar fi el, au dreptul de a'şi alege printre duelurile cu pistolul, duelul şi distanţele ce vor voi.

Ca *memento* în apresierea excepţiilor sus enumerate fixăm următoarele reguli:

1.— Schilodul nu va putea refuza o armă (un duel) decât numai atunci când nu se va putea servi de ea.

2.— Prin mână „dreaptă" se înţelege aceea de care combatantul se foloseşte în mod obicinuit.

3.— Stângacii se pot lupta deci numai cu mâna stânga.

4.— Ambii dextrii vor fi obligaţi însă să se folosească numai de o singură mână, pe care o vor declara dela începutul luptei.

5.— Invalizilor nu li se va putea impune duel cu armă albă decât dacă vor fi consideraţi agresori de rangul art. 11.

6.— *Logica:* să nu se încurajeze profesionismul insultelor

www.dacoromanica.ro

la cei lipsiți de posibilitățile fisice de a li da reparații.
7.— *Principiul:* Insulta, calomnia și ofensa, au aceleași consecințe asupra onoarei, dela oricine ar veni.

Art. 42. — **Martorii sunt datori să împiedice duelul între un bătrân, de aproape 60 de ani cu un tânăr, afară dė cazul în care tânărul va fi ofensat în categoria art. 11.**

In toate aceste cazuri însă — când afacerea de onoare s'a produs între un bătrân și un tânăr, sau viceversa — bătrânul este dator să trimită în scris cartelul său precum și acceptațiunea cartelului celui care îl provoacă.

Refuzul de a scrie, echivalează cu refuzul de a se bate — și toți martorii întruniți vor dresa despre aceasta proces verbal, care constitue suficientă reparațiune de onoare pentru cel ofensat.

In privința vârstei de 60 ani martorii vor avea în vedere notele și observațiunile noastre dela art. 1 (privitoare la incapacitate).

Art. 43. — **Dacă afacerea nu se desfășoară după regulile statornicite, martorii sunt datori să facă imediat proces verbal și să urmărească pe autorul abaterii în fața justiției.**

a.— In primul rând și în toate cazurile vizate de art. 43 martorii vor suspenda orice desbateri și discuții privitoare la soluționarea diferendului de onoare; apoi vor dresa proces verbal de exactă constatare a celor petrecute, făcut în atâtea exemplare câte părți sunt: cu asentimentul unanim al martorilor sau potrivit convenției prealabile dintre părți, se va da procesului verbal publicitatea trebuitoare (în raport cu gravitatea cazului); și numai după aceasta, și doar dacă se va fi produs moarte sau rănire, se va sesiza autoritatea.

b.— In fața justiției martorii unei afaceri de onoare sunt deslegați de îndatorirea discrețiunei precum și de orice angajament de onoare luat în acest sens.

www.dacoromanica.ro

Art. 44. — **Martorii părţei în contra căreia s'a pornit plângerea în justiţie, sunt datori să declare tot adevărul. Căci sancţiunea faptei deferite judecăţei de drept comun nu poate cădea asupra lor decât în cazul când îi vor fi dat concursul lor, ceeace nu e de crezut.**

Art. 45. — **Martorii sunt datorii să oprească lupta chiar cu riscul vieţii lor de îndată ce vor observa că s'a produs vr'o rană sau că s'a săvârşit vr'o abatere dela regulile stabilite.**

Art. 46. — **Martorii de comun acord — chiar dacă nu s'a făcut vre-o convenţiune specială în acest sens — pot opri lupta şi declara incidentul vidat, când ambii adversari s'au luptat, până la sfârşit, viteješte.**

Art. 47. — **Martorul provocat de alt martor, cu prilejul şi în timpul desfăşurării formalităţilor la cari au luat parte în această calitate amândoi, dacă se va dovedi că a avut dreptate în discuţiunea ce a dat loc chemării noui, va lua, de plin drept, rang de ofensat din categoria art. 11.**

Art. 48. — **Tatăl, fratele, fiul, nu poate fi martor într'o afacere de onoare rudei sale şi nici contra rudei sale.**

Observaţiuni comune:

a.— Prohibiţiunea din art. 48 izvorăşte din nevoia de a se asigura atât cea mai perfectă imparţialitate, cât şi ferirea de tulburări intestine a familiilor.

b. Credem că oprelişteа de mai sus trebuie să se întindă şi la cumnaţi.

c.— Prinţul *Bibescu* şi ducele *Fery d'Esclands* opinează că un duel cu spada sau cu sabia nu poate înceta fără o rănire.

d.— In cazul duelurilor mixte, după prima luptă şi înainte de a se porni cea de a doua, martorii adversarului victorios au datoria să ia contact cu martorii părţei adverse în vederea unei împăcări.

e.— Iar când prima luptă s'a încheiat fără rezultat, martorii celui care a ofensat (agresorului) au datoria să facă această demarşă.

www.dacoromanica.ro

Deviza societăţei pentru încurajarea scrimei, din Paris, este: „Nu trage spada fără dreptate, dar n'o pleca fără onoare".

CAPITOLUL V

DESPRE DUELUL CU SPADA

Art. 49. — **Sosiţi pe teren adversarii nu trebuiesc să aibe între ei nici o explicaţiune, martorii fiind împuterniciţii lor, — dar dacă totuşi, din ignorarea celor ce trebuie să facă, se vor întruni şi vor lua vreo decizie, ea va fi considerată de martori ca nulă şi neavenită.**

a. Spada este compusă din: lamă, gardă şi mâner.

Lama este de oţel, are o lungime de 86—87 cm. şi trebuie să întrunească condiţiunile de a fi perfect dreaptă, triunghiulară şi rigidă.

Garda este de asemenea de oţel, rotundă, convexă, având un diametru de 12—14 cm., bine fixată şi bronzată (sau lăcuită) spre a feri refractarea razelor de lumină.

Mânerul cată a fi bine înşurubat în spirale de sfoară spre a fixa arma în mână.

Greutatea armei, în totul, nu poate trece de 550 grame.

b.— In clipa când sosesc pe teren adversarii, martorii şi medicii sunt datori să-şi aducă salut respectiv; deasemenea la plecarea depe teren, indiferent ce rezultat ar avea lupta.

c.— *Intârzierea peste ora hotarîta* este din toate punctele de vedere regretabilă.

d.— Codul lui *Chatauvillard* nu prevede nimic cu privire la întârzierile ce s'ar produce.

e.— Uzanţele au fixat însă îndatorirea ca primii sosiţi să aştepte cel mult 30 minute, peste ceasul fixat în procesul verbal, sosirea celorlalţi.

www.dacoromanica.ro

f.— In cazul când vremea este foarte rea (ploaie, vânt, ninsoare) răgazul de 30 minute se reduce la 15 minute.

g.— Odată trecut termenul de grație, martorii prezenți dresează proces verbal de închiderea incidentului, constatându-se că nevenirea adversarului (chiar și a martorilor lui numai) înseamnează refuzul de a se bate.

h.— Spre a se evita orice discuțiune cu privire la nepotrivirea ceasornicelor, se recomanda cronometrarea prealabila a lor, menționându-se și în procesul verbal preliminar despre aceasta.

i.— Neprezentarea adversarului pe teren la ora hotărîtă nu e scuzata decât de cazuri de forță majoră, serioasa, ce s'ar ivi.

j.— De se va întâmpla aceasta, întârziatul sau martorii lui sunt datori să notifice cât mai grabnic împrejurarea de forță majoră ce i-au împedecat să fie punctuali și să solicite o nouă ieșire pe teren la o dată pe care o fixează partea care a respectat procesul verbal în ce privește ora luptei.

k.— In cazul când se ivesc divergințe asupra temeiniciei „forței majore" ce a impus întârzierea, se va recurge la avizul unui arbitru.

l.— *Dacă se va dovedi însa cea mai mica vina, neglijență, sau ușurința, pe seama întârziatului, el va pierde beneficiul cazului de forță majora.*

m.— In toate cazurile în cari se produc asemenea întârzieri, partea care a încheiat proces verbal e îndatorata sa trimita un exemplar (și numai unul) părței care a suferit sancțiunea (personal combatantului întârziat. deci).

Art. 50. — **Martorii — după ce s'au înțeles asupra terenului celui mai egal pentru combatanți și celui mai propriu pentru luptă —, vor însemna locurile luptătorilor la o distanță de două picioare (2 X O m., 324879) mai mult decât trebuie spre a împreuna vârfurile spadelor, adversarii stând fandați.**

a.— *Terenul* de luptă trebuie să fie situat cât mai la umbră (în raport cu bătaia luminei soarelui), și să întrunească condițiunile următoare: egal (neaccidentat), neted, negloduros, nealunecos, nelipicios, larg (de 4—5 metri și

www.dacoromanica.ro

lung de cel puţin 20; ar trebui să fie de 34 b., conform regulilor scrimei, spre a îngădui retrageri în adâncime).
b.— Se poate stipula în procesul verbal că terenul pierdut de un adversar, e definitiv câştigat de celalt.
c.— In caz de nestipulare, terenul pierdut va fi înapoiat adversarului şi la reluarea reprizei ,combatanţii vor fi aşezaţi la locurile lor iniţiale.
d.— In aceste ipoteze, lungimea maximă a terenului va fi de 15 m. şi minimă de 12 m.
e.— Ce se întâmplă dacu unul din adversari ajunge - la limită?

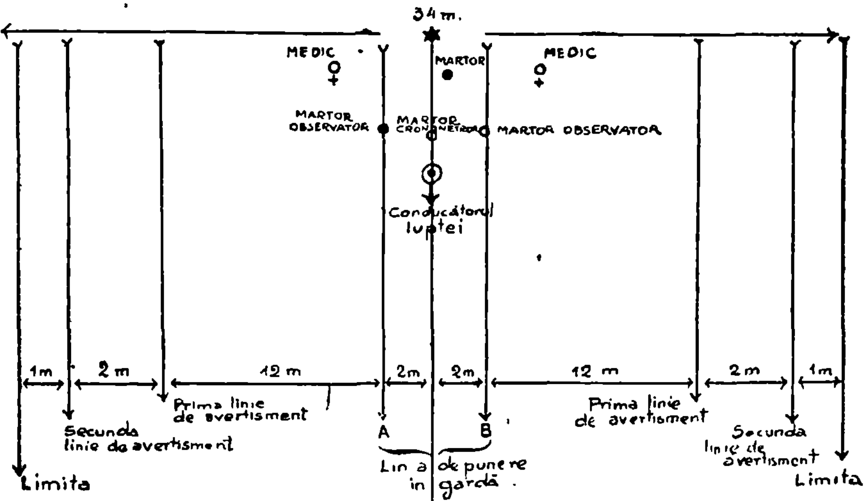

E vorba de marginea prescrisă pentru retragere de unde adversarul e considerat înghesuit.
Poate fi lovit?
Asupra acestei chestiuni au fost întotdeauna discuţiuni şi controverse, unii autori considerând că o lovire a adversarului astfel ajuns e un asasinat — iar alţi autori susţinând că lovirea adversarului astfel adus este perfect admisibilă, fiind un beneficiu al riscului pus pentru câştigarea terenului şi asigurarea unei astfel de situaţiuni de superioritate asupra celui „înghesuit".
f.— Ne raliem la prima părere; suntem pentru restituirea terenului pierdut, după fiecare repriză; şi la limitarea reprizelor, la 3 sau 5.

www.dacoromanica.ro

h.— La prima abatere i se va atrage sever atențiunea asupra acestei fapte și i se va fixa locul la cel puțin 12 metri de limita terenului.

i.— La a doua abatere se va opri lupta; se va menționa în procesul verbal fapta contravenientului; și i se va fixa locul la punctul unde a ajuns din nou prin retragerea-i voita, indiferent la ce distanță va fi el de limita definitivă a terenului.

j.— La a treia abatere, se va opri lupta și se va considera procedeul adversarului contravenient ca un refuz categoric de a se bate. In acest sens se va dresa și procesul verbal al duelului.

k.— S'a pus uneori chestiunea: Când este acculé (înghesuit) un combatant? Când ajunge efectiv la limită?

Nu; precizam; ci când este pe punctul să ajungă la aceasta limita.

l.— Atunci intervine directorul luptei, oprește lupta și se restituie terenul pierdut.

Art. 51. — **Locurile după ce au fost desemnate de martori, vor fi trase în toate cazurile la sorți.**

In unele dueluri s'a obșinuit chiar ca după fiecare repriza combatanții să-și schimbe locurile (pentru ca șansele sa fie cu adevarat egale).

Art. 52. — **Când luptătorii sunt la locurile lor, martorii măsoară încodată armele, cari trebuiesc să fie egale.**

a.— De fapt, masurarea armelor precum și inspectarea lor amanunțită se face înainte de a se păși pe teren.

b.— Micile deosebiri de lungimi, detalii, greutăți, nu sunt luate în seama.

Art. 53. — **Lamele spadelor nu pot fi — în nici un caz — nici ascuțite și nici știrbite.**

Art. 54. — **Luptătorii sunt invitați să se desbrace de hainele lor și să'și descopere pieptul spre a fi constatați de martori că nu au asupră-le nici un corp străin menit a-i feri de efectul loviturilor de spadă.**

Refuzul de a se supune acestei prescripțiuni echivalează cu refuzul de a se bate.

www.dacoromanica.ro

a.— *Constatarea* se va face de către martorii agresorului asupra persoanei ofensatului; şi de către martorii ofensatului asupra persoanei agresorului.

b.— Rosetti recomandă ca această vizită să fie făcută de către un martor adversar asistat de unul amic.

c.— *Nu se vor admite:* medalii, bretele catarame, centuri largi şi nici un fel de podoabă sau accesoriu de îmbrăcăminte capabil să opuie rezistenţă lamei.

Art. 55. — **Ofensatul se poate servi de armele sale, numai dacă sunt proprii luptei şi se găseşte el însuşi în categoria art. 11.**

Art. 56. — **Dacă se întâmplă ca armele să nu fie absolut identice, sorţii vor hotărî alegerea lor — afară de cazul în care diferenţa ar fi prea mare şi arma neadmisibilă în o luptă de felul acesta.**

Accidente şi defectări:

a.— *In caz de ruperea lamei* unei arme se vor înlocui ambele arme cu perechea de rezervă.

b.— Dacă faptul e observat de către directorul luptei acesta ordonă încetarea reprizei şi ia măsura indicată de împrejurare.

c.— In toate cazurile însă cel care a suferit accidentul, rompează imediat şi anunţă despre aceasta pe director.

d.— Adversarul deasemenea rompează şi el şi se opreşte cu arma în aşteptare, în linie.

e.— *In caz de îndoirea* lamei unei arme, se va proceda în mod identic ca mai sus.

f.— *In cazul unei încovoieri uşoare* a lamei armei, se va îndrepta, pur şi simplu lama, şi lupta se va relua de îndată.

g.— Deaşijderea, în caz de defectări uşoare ale armelor, lupta se va relua imediat după ce se vor face reparaţiile trebuitoare şi de pe loc.

h.— In toate cazurile însă reparaţiunile nu pot să dureze mai mult de cinci minute (două minute crede *Rosetti).*

i.— *Recomandabil* e ca în toate duelurile, martorii să se îngrijească de perechi de arme de rezerve.

j.— *Niciodată* şi sub nici un motiv nu se vor admite amânări „momentare“ spre a se aduce alte arme „de acasă“

www.dacoromanica.ro

sau din oraş; ci întotdeauna, martorii vor fi îndatoraţi să amâne pe a doua zi lupta, în cazul când în aceiaşi zi nu au putut sau nu au prevăzut împrejurările ce au impus schimbarea instrumentelor de duel.

Art. 57. — **Batista cu care luptătorii obişnuiesc să'şi înfăşoare mâna ce mânuieşte spada, nu trebuie să atârne, nici să fâlfâie. Martorii adversarului după ce şi dacă au observat faptul, în caz de abatere, pot cere directorului luptei să oblige pe contravenient să o scoată definitiv şi să se servească numai de un cordon.**

a.— In unele lupte se permite ca combatanţii să-şi poată fixa armele în mână cu un dragon sau cu un cordon, ale cărui capete nu pot însă — sub nici un motiv — atârna în jos.

b.— Batista, în general, nu mai este folosită în duelurile actuale. In deobşte, în prezent, se pune mănuşă spre a feri mâna — şi martingala spre a feri scăparea armei din mână.

Art. 58. — **Dacă s'a convenit să se pună mănuşe, chiar numai unul dintre combatanţi se poate servi de mănuşa sa, în cazul când celalt se răsgândeşte şi refuză să se folosească de acest avantaj.**

Dar dacă nu s'a adus decât o singură mănuşă, ca pentru o singură persoană, nici unul dintre adversari nu mai poate beneficia de această dispoziţie.

a.— Prinţul *Bibescu* şi ducele *Fery d'Esclands* cred că mănuşile revin în grija şi sarcina fiecăruia dintre luptători, şi deci fiecare cată să şi le aducă.

b.— In consecinţă, după menţionaţii autori, e indiferent dacă sunt mănuşi pentru ambele părţi; cine posedă mănuşă o poate purta, cine nu posedă mănuşă nu poate obliga pe celalt să renunţe la a lui.

c.— Mănuşa ca şi garda feresc nu atât de împunsături cât de „coups de fouet".

www.dacoromanica.ro

Art. 59. — **Când luptătorii sunt față în față, arbitrul ales sau tras la sorți trebue să declare cari sunt condițiunile luptei, astfel ca nici unul să nu se poată depărta dela ele sub pretextul neștiinței.**

După aceasta numai, tot el dă semnalul începerei luptei, cu cuvântul: Allez! („începeți").

a.— *Du Verger* (art. 6 cap. IV) e mai precis, căci pune în gura directorului luptei următoarele: Domnilor, vă avertizez că nu veți putea încrucișa spadele și nici înainta la luptă, înainte de a se da comanda — allez! și că regulile onoarei vă obligă să vă opriți imediat ce auziți comanda: opriți!

b.— Conducatorul luptei (sau cum i se mai zice, greșit, arbitrul) va putea fi desemnat chiar dintre martorii afacerii (de preferință dintre martorii ofensatului) fie prin avizul majorității martorilor, fie prin voia sorților.

c.— Acest rol și sarcină, deosebit de importantă, va putea fi încredințată chiar unei persoane din afară, indicată ca potrivită ca atare.

d.— Ceeace trebuie avut în vedere e însă ca acest conducator al luptei să fie o persoană dotată cu multă autoritate în materie și în societate, experimentată și dibace.

e.— Toți ceilalți martori își pastrează deplinătatea drepturilor lor afară numai de acela de director a luptei.

f.— Martor sau nu al afacerii, directorul luptei e dator să semneze în toate cazurile, și în această calitate, procesul verbal al duelului.

g.— Când medicii nu sunt de acord asupra gravității rănei primite de unul dintre adversari, martorii decid cu majoritate de păreri dacă lupta trebuie să înceteze conform celor stipulate în procesul verbal preliminar, — iar dacă și aceștia vor fi de pareri contrarii, directorul luptei decide cu vot definitiv pentru continuarea sau pentru curmarea luptei.

Art. 60. — **Dacă spadele s'au încrucișat înainte de a se fi dat semnalul de începerea luptei — și numai prin voința adversarilor — această demonstrație echivalează cu un semnal valabil.**

www.dacoromanica.ro

Dar dacă se înaintează înainte de a se fi dat semnalul, fapta este blamabilă şi martorii (desigur că în primul rând directorul luptei), fără osebire, sunt datori să atragă atenţiunea contravenientului, să oprească lupta şi să repună la locurile lor pe combatanţi spre a se da un nou semnal.

Art. 61. — **Fiecare martor va fi înarmat cu o spadă sau cu un baston, al căror vârf îl ţin plecat în jos; martorii se rânduesc de o parte şi de alta a combatanţilor, privesc cu băgare de seamă desfăşurarea luptei şi intervin imediat — putând să oprească lupta — dacă se contravine regulilor sau dacă vor observa că s'a produs vre'o rană.**

a.— In nici o împrejurare şi sub nici un pretext martorii nu pot sta în spatele luptătorilor.

b.— *Toată răspunderea* actelor izvorîte din neatenţiunea şi lipsa de diligenţă a martorilor (şi a conducătorului luptei) în egală măsură trece în vina acestora.

c.— De aceea, în caz de rănirea, căderea sau desarmarea unuia dintre adversari, atât martorii cât şi directorul luptei, sunt datori să intervie imediat, adică la timp, chiar de ar fi cu preţul vieţei lor.

d.— Este absolut interzis martorilor şi directorului luptei de a admite, tolera sau trece cu vederea într'un duel, lupta corp la corp; (adică cu spadele sau săbiile gardă la garda).

e.— E bine sa se aibe in vedere la alegerea locului unei lupte de onoare şi departarea terenului de vr'un adăpost pentru raniţi sau de vreo casă de spitalizare imediată.

f.— *Abaterile* ce se pot inregistra şi sancţiona pe teren sunt de trei categorii:

I.— *Abaterile marunte*, ca: vorbirea pe teren, a martorilor între ei şi a adversarilor; neexecutarea indicaţiilor şi sarcinilor diverse ce s'ar da; începerea sau neînceperea luptei la comanda (fără ca din aceasta sa fi rezultat vre-o ranire) etc., în general contravenţiile la regulele generale sau convenţionale ale duelului din care nu s'a produs nici un rău disciplinei şi efectelor luptei, nu sunt de natură să împiedice lupta şi sunt reprimate (sancţionate) numai prin simpla observaţie a directorului.

www.dacoromanica.ro

II.— *Abaterile grave* dela prescripțiunile regulilor duelului, ca: insulta pe teren a martorilor sau a adversarului; lovirea pe teren a martorilor sau a adversarului etc. sunt de natură să împiedice continuarea luptei și *impun dresarea unui proces verbal* contra contravenienților cu desavuarea lor, dacă vor fi fost martori, și cu descalificarea lor dacă vor fi fost adversari.

III.— *Abateri foarte grave* ca: rănirea sau uciderea adversarului, comise cu călcarea regulilor acestui cod (neoprirea la semnalul dat, începerea luptei înainte de semnal, înlăturarea armei adversarului cu mână stângă spre a-l lovi cu dreapta înarmată, etc.) sunt de natură să curme imediat duelul. Martorii toți vor fi datori să dreseze proces verbal de cele petrecute și să sesizeze justiția indicând fără nici o reticență pe cel vinovat și depunând toate marturiile în contra lui.

Art. 62. — **In duelurile cu spada este oprită pârârea cu mâna stângă, afară de cazurile în cari s'a făcut vr'o convențiune expresă contrarie. Aceasta spre a se evita ca unul din adversari să înlăture cu mâna stângă arma celuilalt.**

Art. 63. — **Dacă totuși unul dintre luptători va înlătura cu mâna stânga ferul adversarului său, fără să fi existat vre'o înțelegere în acest sens, martorii părței interesate pot cere ca mâna adversarului să fie legată spre a nu se mai repeta abaterea.**

Art. 64. — **Este în regulile acestui cod ca în luptele cu spada și cu sabia luptătorii să se poată lăsa în jos sau înălța pe vârful picioarelor, a se zvârli în dreapta și în stânga, a se da înapoi sau a se arunca înainte și a se învârti în jurul adversarului.**

Nu este însă în regulile duelului a se rezema cu mâna de pământ. Precum nu este în regulile duelului— ba chiar sunt strict oprite — lovirea adversarului care a fost desarmat, lovirea adversarului căzut, apucarea adversarului de mâna, de picior sau de orice parte a corpului sau a vestmintelor, în toiul luptei.

www.dacoromanica.ro

Art. 65. — Nu este în regulile acestui cod ca în luptele cu spada sau cu sabia să fie lovit adversarul atunci când e desarmat sau când e căzut la pământ, — şi a-i prinde arma cu mâna.

a.— Când se poate considera un adversar „desarmat"?
b.— Atunci când pe teren, şi prin orice împrejurare spada va fi părăsit mâna luptătorului.
b.— In aceste cazuri: combatantul desarmat va face imediat un pas înapoi spre a semnala martorilor şi directorului luptei accidentul şi a da astfel posibilitatea intervenţiei oportune a acestora; .
combatantul care a desarmat dator e să oprească, chiar dela sine, lupta, şi să aştepte comanda reînceperei.
c.— De recomandat e ca totdeauna, după ce se restituie arma unui adversar desarmat vremelnic, sa se lase combatanţilor câteva minute de repaos.
d.— Când se poate considera un adversar „căzut"?
Atunci când pe teren şi prin orice împrejurări (pierderea echilibrului, lunecare, împedecare etc.) luptătorul va fi căzut la pământ şi se va găsi în neputinţă de a se apăra
e.— In aceste cazuri martorii vor opri imediat lupta.
f.— In sarcina lor (ca şi a directorului luptei) e chiar de a opri lupta din clipa când au observat preludiile accidentului, prevenind astfel eventualitatea ca unul din adversari să se bată cu un om nesigur pe picioarele lui şi în preajma căderei.
g.— In toate cazurile, două principii de onoare trebuesc ţinute în seamă: *luptatorul căzut nu va putea ataca, de jos, prin surprindere pe adversarul său;* dar nici acesta nu va putea ataca pe cel căzut.
h.— Ba, din contra, moravurile cavalereşti statornicesc ca însuşi combatantul rămas pe picioare să dea mână de ajutor celui căzut.
i.— Simularile de orice soi, spre a se prevala de dispoziţiile de mai sus—, precum şi orice contraveniri la regulile de sub art. 65—, vor fi de natură să oprească continuarea luptei, în orice stadiu ar fi ea, şi indiferent de cine se va arata contravenientul.
j.— Martorii vor dresa proces verbal de constatarea abaterii, vor desemna pe vinovat şi vor conchide ca în aceste condiţiuni nu mai poate fi aplicabil codul onoarei.

www.dacoromanica.ro

Art. 66. — **Se consideră că un luptător este desarmat atunci când spada (sau sabia) i-a ieşit visibil din mână.**

Art. 67. — **Când unul dintre luptători se declară rănit sau când unul dintre martori (sau chiar directorul luptei) observă aceasta, lupta trebuie să fie oprită de îndată, până ce — verificându-se rana şi gravitatea ei — martorii rănitului, cu consimţământul acestuia, vor încuviinţa reînceperea.**

a.— In clipa în care unul din combatanţi se simte ranit, chiar el e dator să vestească despre aceasta pe martori sărind câţiva paşi înapoi (spre a se feri astfel din „bataia" spadei adversarului) şi strigând: *Atins!*

b.— Celalt combatant va face, deasemenea, şi el un pas înapoi şi va aştepta, în tăcere, hotărîrea martorilor după avizul medicului şi comanda directorului luptei.

c.— In toate cazurile, medicul n'are decât vot consultativ asupra stărei rănitului, seriozităţei rănilor primite şi consecinţelor lor; martorii şi directorul luptei vor aprecia dacă lupta poate continua sau dacă rezultatul ei e hotărîtor conform celor stipulate în procesul verbal.

d.— Chiar dacă rănitul va pretinde continuarea cu orice preţ a duelului, martorii — cu avizul profesional al medicului — şi cu votul decisiv al directorului luptei, vor putea să oprească lupta sau să îngăduie relnarea ei cu suverană putere şi făra a da socoteala nimănui de hotărîrea lor.

e.— *Tavernier* recomandă ca duelul să fie oprit oridecâteori se constată că lupta s'a încrâncenat, în chipul acesta se evită rănile neobservabile din cauza „înfierbântarei" luptatorilor — şi impune celor cari au impresiunea ca au atins să facă imediat câţiva paşi înapoi (să rompeze) şi fără a se adresa adversarului să vestească pe martori: „Domnilor, cred că am atins".

Art. 68. — **Dacă luptătorul rănit după ce lupta a fost oprită, continuă încă să încrucişeze fierul cu al adversarului său sau încearcă să se arunce asupră-i, aceasta echivalează cu consimţământul său de a urma mai departe, lupta; martorii sunt**

www.dacoromanica.ro

însă în drept să intervie cu energie, să oprească învălmăşeala astfel angajată şi să dojenească pe contravenient.

Dacă după încetarea luptei şi după ce s'a declarat că este rană, luptătorul sănătos se aruncă asupra celui rănit, toţi martorii trebuesc să-l oprească şi să-l considere ca pe unul ce s'a condus contra regulilor onoarei.

Art. 69. — **Dacă unul din martori, în cazurile sus citate sau în cazul când observă că luptătorii sunt obosiţi, ridică spada sa (sau bastonul său), aceasta echivalează cu voinţa şi consimţământul său de a se opri lupta.**

Directorul duelului va putea comanda în aceste cazuri (chiar şi din propria sa iniţiativă, atunci când personal observă că e locul să suspende desbaterea): OPRIŢI! şi combatanţi datori sunt să se oprească imediat şi să „rompeze" câţiva paşi înapoi. Vor rămâne însă mereu în gardă, chiar dacă unul dintrânşii credea-va că a rănit pe celalt luptător.

a.— *Oprirea luptei* trebuie să se facă printr'o simultană despărţire a spadelor (săbiilor).

b.— *Principiul opririi* stă în regula că niciodată suspendarea luptei să nu se înfăptuiască cu împedecarea unuia dintre luptători în dauna celuilalt.

c.— Cea mai bună soluţie pentru curmarea „dreapta" a duelului cu spada-şi sabia, e interpunerea martorilor între luptători în clipa când se hotăraşte aceasta.

d.— *Se recomandă* că martorii să convie dela început — şi fără a încunoştiinţa despre aceasta pe adversari — care să fie semnul vizibil şi înţeles al opririi luptei.

Art. 70. — **Dacă unul din combatanţi este rănit sau ucis, cu călcarea regulilor duelului, martorii sunt datori să se conformeze dispoziţiunilor coprinse în art. 43, 44, 45.**

www.dacoromanica.ro

„După credinţa mea, codul contelui de Chatauvillard, este făcut să stea la loc de onoare atât în bibliotecile magistraţilor şi avocaţilor, cât şi în acelea ale militarilor şi ale tuturor oamenilor de lume.

Căci care este scopul acestei cutume scrise de Chatauvillard?

Să reglementeze duelul, trasând drepturi şi datorii pentru toţi aceia cari sunt chemaţi să-l privigheze şi să-l săvârşească: combatanţi şi martori.

Această reglementare nu numai că împedică duelurile inutile, dar atenuiază consecintele duelurilor inevitabile şi — mai ales — furnizează o excelentă bază de represiune contra abaterilor dela legile onoarei ce se pot comite".

ALEXANDRE DUMAS

CAPITOLUL VI

DESPRE DUELUL CU PISTOLUL [1]

Enumerăm mai jos toate duelurile cu pistolul admisibile după codul contelui du Verger St. Thomas. Au interes mai mult istoric, decât practic.

Noi recomandăm însă numai duelul cu foc rapid (v. art. 113 şi următoarele).

Din prevederile articolelor enumerate până aclo, nu sunt de reţinut decât regulile cu caracter general.

Art. 71. — **Sosiţi pe teren adversarii se salută curtenitor (deaşişderea şi martorii, precum şi medicii lor respectivi) şi păstrează perfectă tăcere.**

Nu le este îngăduit să aibe între ei nici un fel de explicaţie ori discuţiune căci orice hotărâre sau convenţie ar face, poate fi considerată de martori ca nulă şi neavenită.

---

1) In acest capitol am adoptat regulile prescrise de contele du VERGER SAINT THOMAS în al său «Nouveau code du duel» (cap. VII, pag. 366 şi urm.), pe cari le-am încadrat în acest cod al onoarei fiindcă le-am găsit mai explicite şi mai categorice de cât cele cuprinse în mai vechiul cod al lui CHATAUVILLARD. Dealtfel, chiar contele Du VERGER n'a făcut altceva în al său «Nou cod al duelului» decât să desvolte, să limpezească în înţeles şi să puie în pas cu evoluţia concepţiunilor despre onoare ale societăţei moderne ideile fixate în textele codului lui CHATAUVILLARD, spre a-l face utilisabil de toată lumea şi accesibil fiecăruia. N. A.

www.dacoromanica.ro

a.— Sunt numeroase modurile de duel cu pistolul (de pe loc, cu tragere pe voie, din mers, din mers întrerupt, pe linii paralele, la semnal, etc.), *cel mai simplu însa e cel cu tragerea de pe loc şi duelul cu pistolul, la comandă.*

b.— Cel mai uzitat — şi recomandat de Laborie e cel cu tragerea simultană, la comanda conducătorului luptei.

c.— In duelurile cu pistolul nu se regulamentează vr'un costum special ci se recomandă numai, ca adversarii să se bată cu gulerul hainei, redingotei, pardesiului (după timp) *ridicat*, spre a nu oferi punct de ochire albeaţa gulerului cămăşii sau pieptului cămăşii.

Art. 72. — **Şi în acest duel lupta este condusă de un martor ales, tras la sorţi sau de un specialist particular, considerat director al luptei. In primele două cazuri martorul conducător al luptei va fi asistat în îndeplinirea atribuţiunilor sale de un martor al părţei adverse, tras la sorţi. Ceilalţi martori ajută pe primii doui şi împlinesc sarcinile ce li vor încredinţa de către directorul luptei.**

Observaţiuni:

a.— Remiterea armelor se va face de către martorul adversar respectiv (se va evita întotdeauna ca martorii să încredinţeze chiar ei arma clientului lor).

b.— Pistoalele să fie gata înarmate când sunt remise luptatorilor.

c.— Se va veghia ca combatanţii să nu scoboare cocoşul pistolului spre a încerca tăria trăgaciului (contravenienţii vor fi admonestaţi, armele retrase şi înlocuite, sau trase din nou la sorţi).

d.— In duelul cu pistolul lupta va fi oprită la primul pic de sânge, sau — în cazul când lupta nu va da nici un rezultat—după ce se va fi schimbat numărul de focuri convenit.

Art. 73. — **Martorii după ce au ales terenul cel mai potrivit luptei, marchează locurile trăgătorilor la distanţă de 15-35 paşi (12-27 metri).**

Art. 74. — **Locurile trăgătorilor trebuesc trase la sorţi.**

www.dacoromanica.ro

a.— In ce priveşte condiţiunile ce trebuie să întrunească un teren de luptă cu pistolul, martorii vor ţine de seamă de prescripţiunile menţionate sub art. 30.

b.— *Nota Bene:* Se va căuta ca lumina să nu defavorizeze pe unul dintre combatanţi; terenul să nu fie jalonat cu pomi sau copaci, nici pe laturi şi nici în adâncime; şi, mai ales, ca cei doi trăgători să n'aibepuncte de repert în spate.

Art. 75 — **Armele trebuiesc să se prezinte în condiţiuni absolut egale şi să facă parte din aceiaşi pereche.**

Pistoalele trebuiesc să fie necunoscute luptătorilor atât ca proprietăţi de tragere, cât şi ca arme însuşi (adică din punct de vedere al feluritelor însuşiri de greutate, tir, defecte etc).

a.— N. B. Textul original al art. 75 în codul lui *Du Verger Saint Thomas* mai cuprindea un aliniat:

„Totuşi, părţile pot deroga şi martorii pot permite, în anumite cazuri (?!) ca fiecare adversar să se servească de armele lui proprii".

b.— Am suprimat acest text socotind că nu poate fi în spiritul acestei lucrări.

c.— Fără îndoiala însă, liber va fi lectorul lucrării mele să utilizeze îngăduinţa Contelui *Du Verger*, oricând va crede de cuviinţă, în acest caz însă duelul angajat în atari condiţiuni ia caracterul unui duel excepţional, pe care legile onoarei îl interzic şi pe care legile de drept comun îl urmăresc şi sancţionează chiar şi în persoana martorilor lui.

Art. 76. — **Ofensatul din categoria art. 11 are dreptul să se folosească de propriile lui arme cu condiţiunea însă de a-i oferi adversarului său arma pereche; iar acesta liber este în acest caz, la rândul său, să o refuze, să ceară o altă armă sau să se folosească de una proprie.**

a.— In primul caz armele ofensatului vor fi atribuite după indicaţiunile sorţilor.

b.— In cazul al doilea, martorii vor verifica în amănun-

www.dacoromanica.ro

ţime pistolul propriu sau ales al agresorului şi nu vor admite folosirea-i decât dacă vor găsi că ambele arme sunt în riguroase condiţiuni de identitate ca proprietaţi de tragere, ochire, etc.

Art. 77. — **Dacă se vor ivi neînţelegeri, în cazul art. 76 sau în orice alte cazuri, cu privire la alegerea armelor şi când se va renunţa la beneficiile regulilor duelului, sorţii decid.**

Art. 78. — **In toate cazurile însă, armele vor fi predate mai întâi martorilor, spre a fi inspectate, verificate amănunţit de aceştia şi admise pe a lor răspundere ca proprii luptei.**

a.— Inspecţia şi verificarea armelor o va face martorii şi numai ei;

b.— Este cu desăvârşire interzis ca adversarii (unul sau amândoi) să se amestece în această operaţiune.

Ce se inspectează şi se verifică?

c.— Cătarea pistoalelor; forţa trăgacelor (ce trebuie să fie de un kgr. în mediu); încărcătura perfect egală (de aceea se recomandă, pentru ca seriozitatea şi cinstea luptei să fie mai presus de orice bănuieli, a se însărcina cu operaţia încărcării, un specialist armurier), pulberea cată a fi foarte uscată, fină, minuţios proporţionată cu calibrul armei (pentru bătaia de 20 m. la glonţ de un gram, se va pune 2—2 jum. centigrame de pulbere, iar pentru această bătaie, normală, la glonţ de 20 grame, cum se obişnuieşte încă, se va pune 40—45 centigrame pulbere); glonţul, ce trebuie să fie perfect sferic şi calibrat; Capsa bine aleasă, cu fulminat adecuat; etc.

d.— Principiul ce trebuie să călăuzească pe inspectorii armelor e acela tras din chiar rostul inspecţiunei şi verificărei armelor: ***a se asigura şi garanta luptătorilor absolut egale şanse de tragere şi luptă, în faţa ţevii adversarului.***

Art. 79. — **Dacă părţile au avut prevederea să aducă un armurier-încărcător, acesta îşi va îndeplini sarcina, mai departe de locul luptei şi în prezenţa a câte unuia dintre martorii fiecărei părţi.**

www.dacoromanica.ro

Noi recomandăm ca şi în acest caz inspectarea armelor şi încărcarea lor, să se facă tot de faţă cu toţi martorii părţilor şi în vederea armurierului care îşi va da avizul său profesional la cererea lor.

Art. 80. — **In cazul când nu s'a putut aduce un armurier, martorii după ce au inspectat armele conform prevederilor de mai sus — au datoria să încarce armele succesiv şi unii în faţa celorlalţi, fără grabă şi cu cea mai mare scrupulozitate şi băgare de seamă.**

Dacă se întrebuinţează arme din aceiaşi pereche, fiecare încărcător trebue să arate celuilalt măsura exactă de încărcătură folosită.

Art. 81. — **Dacă distanţa a fost fixată la 33 paşi (27 m.) şi dacă ofensatul se găseşte în categoria art. 10 sau 11, el are dreptul să tragă cel dintâi.**

Dacă încă distanţele sunt mai apropiate, întâietatea focului e lăsată la voia sorţilor.

Art. 82. — **Trăgătorii sunt mai întâi invitaţi să-şi desbrace vestmintele şi cercetaţi de martorii dacă nu cumva poartă asupra lor vr'un corp străin spre a-l feri de glonţ.**

Refuzul de a se supune acestei vizite, echivalează cu refuzul de a se bate.

In duelurile cu pistolul a permis — mai ales pe timp friguros — ca trăgătorii să poarte chiar paltoane subţiri asupră-le, fără a se excepta însă prin aceasta dela prescripţiunea vizitei şi contravizitei corporale.

Regula din art. 82 e aplicabilă absolut în toate duelurile cu pistolul.

Art. 83. — **Martorul care conduce duelul — directorul luptei — invită apoi pe martorul care îl asistă (după ce toate preparativele s'au terminat şi adversarii stau faţă în faţă) să citească**

www.dacoromanica.ro

cu glas tare trăgătorilor condiţiunile stabilite în procesul verbal preliminar, — după care le spune; „Domnilor, aţi auzit citindu-vi-se condiţiunile adoptate de martorii dvs. şi ratificate de dvs. Făgăduiţi să vă conformaţi întocmai şi în chip onorabil acestor condiţiuni?“ La răspunsul afirmativ al celor doi adversari, directorul luptei continuă: „Vă atrag atenţiunea că la comanda prevestitoare: ARMAŢI! trebue să armaţi, — şi că onoarea vă obligă să nu trageţi până ce nu vi se dă a doua comandă: FOC!“.

Art. 84. — **Martorii însărcinaţi cu aceasta conduc apoi pe clienţii respectivi pe locurile lor şi acolo le încredinţează armele.**

Este în uz pe alocurea ca formalitatea prescrisă la art. 83 să se facă abia aci — în momentul când cu arma în mână trăgătorii adastă ordinul de tragere. Suntem împotriva acestui sistem ca fiind foarte dăunător calmului si sângelui rece ce se cere luptătorului pe teren.

Art. 85. — **Toţi martorii, în duelul cu pistolul se aşează în linie şi pe o aceiaşi parte, având grijă ca fiecare luptător să aibe de vecin pe martorii adversarului său, sau cel puţin pe unul din martorii adversarului.**

Art. 86. — **După ce trăgătorii şi martorii şi-au ocupat locurile şi toate formalităţile prescrise în articolele precedente au fost îndeplinite, cel care conduce duelul dă comanda prevestitoare: ARMAŢI! şi la câteva secunde după aceasta, comanda săvârşitoare: FOC!**

Poziţia adversarilor, pe teren, la comanda de tragere e aceea de „drepţi“. dar cu picioarele uşor depărtate unul de altul, cam la 30—40 cm. spre a da corpului stabilitate şi „ţinută“.

Art. 87. — **Orice lovitură ratată (în înţelesul dea fi fost scăpată din greşeală de trăgător) se**

www.dacoromanica.ro

va considera ca trasă din numărul gloanţelor convenite a fi schimbate; afară de cazurile în cari s'a convenit altfel.

Observaţiunile de sub acest articol sunt aplicabile absolut în toate duelurile cu pistolul.

a.— Inţelesul exact, în terminologia armelor, al cuvântului, foc ratat este acela de „nedescărcarea armei"; cauzele sunt multiple, dar consecinţa e totdeauna aceiaşi: percuţiunea se face, dar capsa neluând foc, nici glonţul nu porneşte din ţeavă spre ţintă.

b.— Fară să stăruim asupra teoriei fatalităţei, socotim că cel mai recomandabil şi în spiritul duelului, este ca focurile ratate să fie considerate — fără nici o excepţie şi nici convenţiune contrară — ca focuri trase din numărul convenit.

Excepţiuni:

c.— „Coup laché" sunt focurile trase din greşală, înainte de a se da comanda de „Foc" sau după ce s'a tras numărul de focuri hotărâte şi a încetat de drept duelul.

d.— In toate cazurile aceste „focuri scăpate" constituiesc gravă vină din partea celui care le comite.

e.— Dacă n'au nici o urmare, martorii sunt datori să admonesteze sever pe vinovat; dacă se vor fi produs numai printr'o simplă întâmplare, incidentul se va trece numai sub o observaţiune; dacă se vor fi produs din neglijenţă, martorii vor înregistra fapta contravenientului chiar în procesul verbal, de vor fi de această părere trei dintre ei.

f.— Dacă se vor fi produs însă din voinţa rău intenţionată sau numai din vina unuia din trăgători, acela va fi descalificat.

g.— In cel din urmă caz, duelul nici nu mai poate avea loc.

h.— Iar procesul verbal al luptei va menţiona abaterea săvârşită şi descalificare pronunţată.

i.— Şi în sfârşit, dacă din cauza focului scăpat în astfel de condiţiuni, va fi fost rănit sau chiar ucis unul din factorii duelului (adversar sau martor), toţi martorii vor semna procesul verbal de constatare acelor petrecute şi vor sesiza autorităţile contra contravenientului.

j.— In cazul când s'a stabilit că descărcarea armei a fost din întâmplare şi fără nici o vină, se va trece peste aceasta.

k.— Dar directorul luptei va invita şi pe celalt trăgător să-şi descarce pistolul în aer spre a pune astfel pe adver-

www.dacoromanica.ro

sari în condițiuni de perfectă egalitate în ce privește cunoașterea armelor.

l.— După aceasta, armele sunt din nou încărcate și tragerea se reia dela început

m.— Deci focurile „lachés" nu sunt considerate în numărul celor frase.

§ 3.— Tragerea în sus.

n.— Codul italian — de altfel și obiceiurile statornicite între timp și alături de celelalte coduri — socotesc blamabilă tragerea în sus, sau așa cum se zice de obiceiu: tragerea în vânt.

o.— Dacă unul din adversari trage focul prim în aer, martorii pot considera aceasta drept o demonstrație de desistare și dresa proces verbal în consecință în contra lui.

p.— In toate cazurile însă se pun trei ipoteze pe care martorii trebuiesc să le aibe în vedere:

1.— Intrebat dacă și pe al 2-lea foc îl va trage tot în vânt, adversarul răspunde că Nu. In acest caz, duelul continuă și focul prim e considerat ratat (deci se considera ca tras).

2.— Intrebat dacă și pe al 2-lea foc îl va trage tot în vânt, adversarul răspunde că Da. In acest caz martorii stăruesc a convinge pe celalt să nu tragă asupra unui om care nu se apără. Iar dacă acesta refuză să le urmeze stăruința, atunci duelul continuă în condițiunile impuse de împrejurări și de procesul verbal preliminar care face lege între părți.

3.— Celalt cedează stăruințelor martorilor. In acest caz toți martorii dresează proces verbal de cele constatate iar cel care a adoptat acest sistem de a se pune sub scutul legilor onoarei primește descalificarea celor care refuză lupta.

Art. 88. — **După ce s'a dat semnalul „FOC" cei doi adversari trebuie să tragă unul după altul, în ordinea întâietății convenite și după cum urmează:**

Art. 89. — **Primul trăgător trebuie să tragă într'un minut dela darea comandei.**

Art. 90. — **Trăgătorul care trage al doilea, trebuie să tragă într'un minut dela focul adversarului.**

www.dacoromanica.ro

Trecut acest timp el nu mai poate trage.

Spre a se evita orice eroare de timp, în plus sau în minus, e bine ca directorii luptei să fie înarmaţi cu cronometre:

Art. 91. — **Trăgătorul rănit are dreptul să tragă asupra adversarului său în două minute dela focul acestuia. Dacă a tras după ce trecuseră cele două minute a călcat regulile duelului.**

Art. 92. — **Dacă ambii adversari au tras fără să fi rezultat vre-o rănire, se reîncepe tragerea în aceleaşi condiţiuni mai sus arătate.**

Tot astfel se procede şi dacă la prima repriză de focuri n'au rezultat decât răniri neînsemnate.

Art. 93. — **Dacă unul dintre adversari a fost rănit sau ucis cu călcarea regulilor duelului sau a convenţiunilor stabilite, martorii sunt datori să dreseze proces verbal şi să se conformeze fără întârziere dispoziţiunilor art. 43, 44 şi 45.**

Prescripţiunile cuprinse în articolele de sub acest capitol sunt aplicabile la toate duelurile cu pistolul.

§ 2 **FOC DE VOIE.**

Repetăm şi aci menţiunea din capul capitolului VI că acest duel n'are decât un interes istoric: e scos cu totul din uz, şi din el, n'au mai rămas în fiinţă decât numai regulile cu caracter general.

Art. 94. — **In acest duel se procedează conform dispoziţiunilor prevăzute la duelul „de pe loc", acolo unde nu s'a derogat expres în articolele de mai jos.**

Distanţa dintre trăgători este de 25 paşi (19-20 metrii).

Art. 95. — **Trăgătorii sunt aşezaţi spate în spate.**

Art. 96. — **La comanda săvârşitoare: „FOC",**

www.dacoromanica.ro

ambii trăgători se întorc deodată faţă în faţă, şi trag după voie.

a.— Numărul gloanţelor ce se pot schimba, în general, în duelurile cu pistolul, va fi în legatura cu gravitatea afacerii de onoare supusă luptei.

b.— Erarchia gravităţei se poate statornici la trei grade:

b.— Gradul I, la ofensele de prima categorie, se va schimba câte un glonţ de fiecare tragător.

c.— Gradul II, la ofensele de categoria doua, se vor schimba câte doua gloanţe de fiecare trăgator.

d.— Gradul III, la ofensele de categoria treia, se vor schimbá câte trei gloanţe de fiecare tragător.

e.— Martorii pot determina numărul gloanţelor de tras şi dupa criterii proprii: vârsta adversarilor, starea timpului, circumstanţele în cari s'á produs ofensa etc. desigur însă că toate acestea se orânduiesc prin procesul verbal preliminar şi nu pe teren.

f.— Cel mai bun lucru ar fi însă că să nu se tragă mai mult de două gloanţe, caci chiar dupa cel dintâi schimb de focuri adversarii ajung să-şi cunoască armele; ci, în cazul când primele două reprise nu vor fi dat rezultat, să se treacă la alt duel.

§ 3. LA SEMNAL.

Art. 97. — **In acest duel se procedează conform dispoziţiunilor prescrise la duelul de pe loc, acolo unde nu s'a derogat expres în articolele de mai jos.**

Distanţa dintre trăgători este de 25—35 paşi (16—17 metrii).

Art. 98. — **Locurile se trag la soţi.**

Art. 99. — **Armele trebuiesc să fie absolut necunoscute trăgătorilor şi să facă parte din aceiaşi pereche.**

Art. 100. — **Ofensatul din categoria art. 11 se va putea servi de armele lui proprii, conformându-se însă dispoziţiunilor art. 76 şi 77.**

Art. 101. — **Afară de cazurile în cari combatanţii prin convenţiune reciprocă obţin — cu consimţământul martorilor lor — dreptul de a se servi de proprii arme**

www.dacoromanica.ro

alegerea pistoalelor, chiar de vor face parte din aceiaşi pereche, va fi supusă întotdeauna sorţilor.

Art. 102. — Dreptul de a da semnalul va fi statornicit deasemenea de sorţi afară de cazul în care directorul luptei n'a fost desemnat mai dinainte în procesul verbal preliminar după regulile mai sus pomenite).

Art. 103. — Prin derogare dela articolul precedent, dreptul de a da semnalul e încredinţat martorului celui ofensat dacă acesta se află în categoria art. 11.

Art. 104. — Semnalul se dă din trei lovituri în palme, bătute la egală distanţă unele de altele.

Intervalul dintre lovituri e statornicit în două chipuri diferite:

I. din trei în trei secunde, adică nouă secunde toate trei loviturile;

sau II. din două în două secunde, adică în şase secunde toate trei loviturile.

Alegerea unuia dintre aceste chipuri de a da semnalul aparţine martorilor picaţi la sorţi (sau desemnaţi) ca directori ai luptelor (sau conf. art. 103 aleş) fără ca aceştia să fie ţinuţi a lua şi avizul martorilor adversari.

Art. 105. — In a acest duel, martorul ales de sorţi să facă citirea prescrisă în art. 83 la duelul de pe loc, adaugă: „Amintiţivă domnilor că supt pedeapsa ruşinei, legile onoarei cer să vă conformaţi semnalului, care este din trei lovituri; fiecare dintre dvs. nu va trage decât la a treia lovitură şi nu va ridica arma înainte de a se da prima lovitură. Şi acum atenţiune la semnal!

Art. 106. — Trăgătorii după ce şi au primit armele trebuie să şi le armeze şi să le ţină apoi cu ţeava plecate spre pământ până ce aud semnalul.

Art. 107. — La prima lovitură din comandă tră-

www.dacoromanica.ro

gătorii trebuesc să-şi ridice armele vertical, să ochiască apoi până la „trei“ şi la a treia să tragă simultan.

Art. 108. —Dacă unul din trăgători trage înainte de a treia lovitură sau cu o jumătate de secundă după a treia lovitură, săvârşeşte un act de necinste iar dacă prin aceasta răneşte sau ucide pe adversarul său, se face vinovat de omor sau rănire cu voinţă.

Adversarul care a primit focul advers înainte de a treia lovitură, are dreptul să'şi tragă focul său pe voie.

Art. 109. — Dacă unul dintre trăgători a tras la a treia lovitură, dar adversarul său continuă să ochiască, martorii sunt datori să'l oprească chiar cu preţul vieţei lor, sărind între cei doi combatanţi.

Art. 110. — In acest caz martorii luptătorului care a luptat leal pot şi trebuiesc chiar să refuze continuarea acestui duel; dacă clientul lor acceptă se poate continua afacerea de onoare cu alt duel, iar dacă acesta nu acceptă, şi este în drept s'o facă martorii pot înceta orice întâlnire cu adversarul neleal şi dresează proces verbal în acest sens.

Art. 112. — Chiar în cazul unei simple răniri martorii trebuiesc să se conformeze dispoziţiunilor art. 43, 44 şi 45.

§ 4. DUELUL CU FOC RAPID

Art. 113. — In acest duel se procedează conform dispoziţiunilor prescrise la duelul la semnal (§ 3), acolo unde nu s'a derogat expres în articolele de mai jos.

Art. 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104 se aplică întocmai.

Art. 114. — Martorul ales de sorţi să facă citirea prescrisă în art. 83 adaugă: „Domnilor“, sub pedeapsa ruşinei, legile onoarei cer să vă conformaţi semna-

www.dacoromanica.ro

lului care este din trei lovituri; la comanda „FOC“ veţi ridica arma şi veţi ochi. După ce se va comanda prima lovitură şi până se va da a treia lovitură, veţi trage. Şi acum atenţiune la comandă!

Art. 115. — **După aceasta, conducătorul luptei dă comanda prevestitoare: „ARMAŢI“. Apoi întreabă: „SUNTEŢI GATA?“ La această comandă adversarii păstrând perfectă nemişcare, răspund numai: „DA sau NU“.**

Art. 116. — **Când ambii adversari au răspuns „DA“ conducătorul luptei dă comanda: „FOC“ şi apoi bate din palme cele trei lovituri, pronunţând cu glas tare: „UNA, DOUĂ, TREI!“**

Art. 117. — **Cine a tras înainte de a se da comanda „FOC“ sau după comanda „TREI“ a comis o violare a legilor onoarei ce trebueşte menţionată în procesul verbal ca felonie sau tentativă de asasinat**

Două note la cap. 4:

a.— Când s'a comandat: *„sunteţi gata?“* şi unul din trăgători tace sau răspunde *„nu“* — directorul luptei opreşte numărătoarea comenzei şi stabileşte pricina acestui fapt. Apoi reia comanda dela început.

b.— La art. 117, sancţiunea gravă ce s'a prevăzut nu va fi desigur aplicabilă dacă fapta contravenientului va fi o simplă întâmplare şi nu va întruni nici un fel de vină, neglijenţă sau intenţie rea.

§. 5. CU REVOLVERUL.

Art. 118. — **Toate dispoziţiunile privitoare la duelul cu pistolul se aplică şi la cel cu revolverul, cu restricţia numai ca armele să aparţină aceluiaş tip şi să întrunească identice calităţi de calibru, tir, tragere, funcţionare, etc. şi ca încărcătorul să nu conţină decât un singur cartuş (care este schimbat după fiecare tragere).**

Intrebuinţarea revolverului ca armă de duel a fost impusă în vremea din urmă din cauza lipsei de pistoale speciale şi mai ales din cauza dificultăţei de a se procura cât mai bune pistoale de acest soiu.

Duelul cu revolverul nu este în regulile acestui cod. Il considerăm — alături de numeroşi autori — ca un duel excepţional.

www.dacoromanica.ro

Duelul se pune în slujba dreptăţei, din momentul în care o părăseşte legea. Singur el, duelul, pedepseşte cea ce legea nu poate să pedepsească: ruşinea şi ofensa.

CAPITOLUL VII.

DESPRE DUELUL CU SABIA

Art. 119. — **Toate dispoziţiunile privitoare la duelul cu spada se aplică şi la duelul cu sabia, cu excepţia numai a regulilor speciale de mai jos.**

Locurile luptătorilor se fixează la un metru distanţă între vârfurile săbiilor, combatanţii stând fandaţi.

Art. 120. — **Locurile vor fi întotdeauna trase la sorţi.**

Art. 121. — **Ofensatul are dreptul să se folosească de armele sale proprii (când se găseşte în categoria art. 11) şi dacă oferă adversarului arma pereche; acesta, la rândul său, poate primi sau refuza arma oferită în care caz se poate servi de arma proprie.**

Art. 122. — **Dacă ambii adversari sunt ofiţeri în acelaş regiment se pot servi de săbiile d-lor proprii (de serviciu). In toate cazurile însă armele trebuiesc să fie mai întâi încredinţate martorilor spre a fi recunoscute proprii pentru luptă, acceptate ca atare şi numai după aceasta aduse pe teren.**

Art. 123. — **Combatanţii au drept să'şi înfăşoare mâna ce luptă cu o batistă, dar este cu desăvârşire oprit ca marginile să atârne. In caz contrar martorii adversarului interesat sunt în drept să ceară suprimarea batistei şi să impuie întrebuinţarea numai a unui cordon.**

Art. 124. — **Dacă săbiile s'au încrucişat din iniţiativa luptătorilor şi înainte să se dea comanda, martorii trebuesc să oprească imediat lupta, să a-**

www.dacoromanica.ro

tragă sever atenţiunea asupra acestei contravenţiuni celui care a înaintat primul şi să reînceapă apoi lupta conform regulilor.

In toate cazurile, civilul, ofiţerul în retragere, ofiţerul de rezervă (chiar dacă aparţinut-a cândva infanteriei sau cavaleriei) pot refuza sabia .ca armă de duel. Evident că în acest caz ofensatul va avea dreptul să ceară orice altă armă.

a.— Sunt de făcut aci patru observaţiuni ce trebuiesc avute în vedere la orice duel cu sabia:

1.— Forma săbiei trebuie să fie dreaptă, spre a răspunde menirei ei de a tăia şi împunge. Numai când vor lipsi astfel de arme sau când părţile vor conveni expres să deroage dela dispoziţiunile de sub cap. VII, vor putea fi admise chiar şi săbii curbe.

2.— Greutatea săbiei în nici un caz nu poate fi mai mare de 550 gr. Ambele săbii trebuiesc să fie perfect echilibrate şi această îndatorire de a verifica revine martorilor. De aceea se recomandă ca în duelurile cu sabia să se întrebuinţeze săbii model italian, subţiri, înguste şi cu garda mare. Rostul acestor scrupuloase exigenţe e cel tras din principiul egalizărei şanselor adversarilor. Pe acest temei, martorii ca şi combatanţii pot refuza să se bată cu săbii rău echilibrate şi mai grele decât maximul (de 550 gr.) sus arătat.

3.— Adversarii se pot bate şi cu săbii proprii când sunt din acelaş regiment, dar cu condiţiunea ca ambele săbii să aibe tip şi monturi, asemănătoare.

4.— Caracterul ostăşesc al săbiei fiind atât de taiere cât şi de împungere, acelaşi va fi şi în duel. Regula este deci de împungere şi numai prin convenţiune anume convenită de părţi chiar de tăiere.

b.— Portul măscei în duelurile cu sabia (ca şi cu spada de altfel) e admisibil numai pe baza convenţiunei părţilor

c.— Pe alocurea se mai obişnueşte încă duelul cu săbii fără vârf.

Acestea au avantajul că înlesnesc răniri imediate şi neprimejdioase în majoritatea cazurilor; prin această calitate se fac recomandabile în duelurile pentru spălarea unor ofense dar se fac inadmisibile în duelurile de răzbunare.

d.— Pomenim în treacă despre acest duel; noi suntem contra lui şi îl considerăm printre duelurile excepţionale.

---

www.dacoromanica.ro

„Retragerea nu este fugă, — şi apoi, e de o sută de ori mai bine să parezi cu picioarele de cât cu pielea“!

TAVERNIER

CAPITOLUL VIII.

DESPRE DUELURILE EXCEPŢIONALE

Art. 125. — **Sunt declarate dueluri excepţionale orice întâlniri pe teren ce se vor conveni sau săvârşi în condiţiuni sau cu arme necoprinse în regulile acestui cod.**

Art. 126. — **Duelurile excepţionale, în orice împrejurări s'ar produce, trebuesc categoric refuzate atât de martori—când sunt propuse de adversari— cât şi de adversari, când sunt propuse de martorii lor.**

Art. 127. — **Dacă şi când adversarii înşuşi vor refuza propunerea unui duel excepţional, ei nu se vor face susceptibili de nici un fel de blam sub raportul legilor onoarei, ci blamul întreg va cădea asupra celor cari au propus lupta streină de codul onoarei.**

Art. 128. — **In cazul art. 127—şi dacă se revine cu alt duel „legal“—ofensatul pierde rangul său faţă de agresor, chiar de va fi fost în categoria art. 11, şi toate condiţiunile luptei se regulează prin sorţi.**

Art. 129. — **Dacă duelurile excepţionale au fost propuse sau încuviinţate—chiar tacit—de către martori, toate urmările faţă de legea penală a ţărei vor cădea în răspunderea acestora precum şi a combatantului ucigaş sau a ambilor combatanţi supravieţuitori.**

Art. 130. — **Sunt declarate dueluri excepţionale şi sunt deci cu desăvârşire interzise oamenilor de onoare ce vor utiliza acest cod:**

N. A. Toate regulile finale aparţin acestui cod.

www.dacoromanica.ro

1. — Orice întâlnire pe teren la distanţe mai mici decât cele prescrise la capitolele respective ale codului;

2. — Orice întâlniri pe teren, cu pistolul, spre a se schimba mai multe focuri decât numărul maxim de trei, de fiecare trăgător;

3. — Orice întâlniri pe teren, spre a se lupta cu spada, pistolul sau sabia de pe cal;

4. — Orice întâlniri pe teren, spre a se lupta cu carabina sau cu puşca de orice fel şi dela orice distanţă;

5. — Orice întâlniri pe teren, spre a se lupta cu cuţitul, pumnalul sau cu sabia fără vârf;

6. — Orice întâlniri pe teren, spre a se lupta cu o singură armă încărcată;

7. — Duelul cu pistolul pe linii paralele, cu paşi isohroni, sau cu paşi intrerupţi, cu aşteptarea sau fără aşteptarea adversarului;

8. — Şi în general, orice ieşiri pe teren textual oprite prin regulile menţionate în acest cod.

www.dacoromanica.ro

GLOSSE

www.dacoromanica.ro

REZUMATUL UNEI AFACERI DE ONOARE
IN ORDINE CRONOLOGICĂ

După codul onoarei al d-lui Ion I. Nedelescu.

de general G. CANTACUZINO.

Incidentul:

Intre două persoane: altercaţie prin grai, gesturi sau lovire, (vorbe grele, tiflă, ameninţări cu degetul, palme, loviri, îmbrânceli, un bobârnac, o lovire sau o atingere cu un baston subţire sau o cravaşe).

Injurăturile grosolane dela o persoană grosolană nu constituesc o ofensă. Cel mult, dacă nu te sperie grosolănia, să răspunzi la fel; şi mai bine însă e să nu răspunzi nimica. Poţi însă da, totdeauna în judecată, pe grosolan.

Atacuri, bătaie în regulă cu un ciomag sau altă armă, (box, cauciuc) se tranşează la parchet şi nu pe calea onoarei.

Dacă adversarii nu se cunosc, pentru a curma incidentul, îşi dau reciproc cărţile de vizită şi dacă nu au cărţi de vizită îşi spun numele şi adresa.

Refuzul de a primi sau de a da cartea de vizită, sau de a-şi da reciproc numele şi adresa, agravează situaţia celui ce refuză, fiind aceasta un început de a refuza cartelul şi reparaţia, adică, refuzul de a recunoaşte codul onoarei. ceeace înclină spre descalificare celui ce refuză.

Dacă adversarii se cunosc, nu mai este nevoie de cărţi de vizită.

www.dacoromanica.ro

Incidentul naşte şi dintr'un articol de ziar, o broşură, o scrisoare citită, primită sau auzită de adversarul căruia se adresează.

Sunt deci trei cazuri: 1. ofense pe loc dela om la om; 2. ofense dela distanţă, dar în acelaş oraş şi 3. ofense dela distanţă şi din oraşe sau ţări diferite.

Trimiterea şi contactul martorilor.

Unul din adversari, de obiceiu cel ce se crede ofensat, alege doi prieteni le expune cazul şi le dă scrisoarea următoare, sau cel puţin o scrisoare care să se apropie ca fond de cele scrise mai la vale:

«Scumpi prieteni,

Vă mulţumesc că aţi binevoit să mă reprezentaţi. Cunoaşteţi cazul. Imi las onoarea în mâinile voastre».

Sau: vă rog să dobândiţi reparaţia prin explicaţiuni suficiente; sau prin retractări formale; sau prin retractări şi scuze; şi în caz că se refuză aceste satisfacţii, eşire pe teren, alegând, eu, ca afensat, arma, (sabia, spada, sau. pistolul). Se poate adăoga: «Cer condiţiuni severe».

Celuia care dă explicaţiuni suficiente, face retractări şi chiar scuze, nu i se poate impune de nimenea şi mai cu seamă de martori, eşirea pe teren.

Dacă martorii aleşi primesc condiţiunile de mai sus (de preferinţă înainte să treacă 24 de ore, dar ori ce întârziere trebuieşte justificată), se prezintă la domiciliul sau la locul unde pot atinge pe adversarul clientului lor, şi îşi depun cărţile de vizită. Dacă sunt primiţi, spun că sunt martorii Domnului A. şi cer fără altă convorbire a fi puşi în legătură cu doi prieteni ai adversarului, şi stabilesc, *stante pede,* locul şi ora primei întâlniri.

Martorii trebuesc să fie de o politeţă desăvârşită,

www.dacoromanica.ro

(chiar dacă adversarul clientului lor nu întrebuinţează reciprocitatea), aceasta pentru că ei reprezintă interesele şi onoarea clientului lor şi dacă ar avea vre-o ofensă de ridicat făcută din partea unui adversar grosolan, vor face-o dupe vidarea incidentului pe care au primit să-l rezolve. Aceiaşi linie de conduită, se va păstra şi faţă de ceilalţi martori în tot timpul dezbaterilor.

Dacă adeversarul nu e acasă, cei doi martori — aducătorii cartelului — au grije să pregătească următoarea scrisoare pe care o lasă împreună cu cărţile lor de vizită:

«Domnule, ca mandatari ai d-lui A. am venit să va rugăm a ne pune in contact cu doi prieteni ai dvs. Pentru simplificarea primei noastre întâlniri, vă aducem la cunoştinţă că vom aştepta pe prietenii ce veţi bine voi a-i desemna, în cutare loc, în ziua de cutare, dela orele atât, până la orele atât. Bine voiţi a primi, asigurarea deosebitei noastre consideraţii».

Dela data şi ora depunerei acestei scrisori, până la data şi ora primei întâlniri proiectată mai sus, trebuie să se lase de către martori, cel puţin 24 ore pentru ca adversarul să aibă vreme să'şi constituie martorii săi.

Dacă adversarul solicitat, refuză, fie verbal (în primul caz) fie în scris (în al doilea caz) să-şi constituie martori, cei doi dintâiu martori cari au venit să-l solicite, dresează un proces-verbal ce relatează faptul, piesă pe care o dau fără alt comentar, clientului lor.

Acest proces-verbal ia numele de proces-verbal de «carence» şi are ca efect descalificarea celui ce a refuzat constituirea; adică, pe viitor, orişicine îi poate refuza satisfacţie (chiar dacă ar fi pălmuit) şi aceasta până îşi va plăti datoria din trecut; şi ce este mai trist pentru refuzant, este că se află la cheremul celui pe care l'a refuzat, pentru că acest din urmă nu este obligat să-l scoată din situaţia în care singur s'a băgat.

www.dacoromanica.ro

Un atàre proces-verbal poate fi publicat, dacă dorește ofensatul.

Dela distanțe, dela oraș la oraș și dela țări la țări, toate aceste formalități ale primului contact, se fac de către cel ce se crede ofensat, în modul următor:

Trimete doi prieteni sau scrie unor prieteni din localitate să se prezinte adversarului, conformându-se celor de mai sus.

Odată stabilită calitatea de ofensat, martorii acestuia pot cere strămutarea conversațiunilor în localitatea ofensatului pentru o eventuală eșire pe teren. Curtoasia cere ca martorii adverși să admită aceasta. Dar dacă nu vor; li se poate impune? Nu! Pentru că în definitiv cei dintâiu au ceva de cerut și ceva de primit și au tot interesul, ei ofensații, să capete «ori și cum» satisfacția pe care un adeversar șiret ar putea s'o eludeze pretextând că nu are a se deranja; și atunci cei ce cer satisfacție, vor avea aerul că și ei la rândul lor, au prins ocazia să scape de o eventuală întâlnire periculoasă.

Ridicoli în acest caz ar fi desigur tot cei ofensați, pentru că nu fac și imposibilul spre a căpăta satisfacția pe care tot ei au cerut-o.

Desbaterile martorilor.

Dupe ce își arată împuternicirile, câte și patru martori în desbaterile lor au două căi de procedare:

Una: de a discuta afacerea începând cu expunerea faptelor; stabilirea calității de ofensat; cererea reparației; darea din partea celor cari au ofensat a reparației, prin explicații suficiente sau retractări și scuze; sau, în fine, în extremis, dacă nu se ajunge la nici un rezultat, eșirea pe teren, cu alegerea armelor, condițiilor de luptă, etc.

Toate aceste desbateri se consemnează într'un proces-verbal.

www.dacoromanica.ro

Alta: pe măsură ce se discută se scrie procesul-verbal.

Procedarea dintâiu ca şi cea de-a doua, duc la acelaşi rezultat, adică:

1. Un proces-verbal în care se constată că nu încape a se grefa pe această afacere, o afacere de onoare.

2. Sau, un proces-verbal, în care unul din adversari dă explicaţiuni suficiente sau retractează şi face scuze.

3. Sau, în fine, un proces-verbal de eşire pe teren.

Iată mai la vale un proces-verbal tip, cu toate, sau cu aproape toate incidentele ce se pot ivi. Luăm cazul când pe măsură ce se discută se aşterne în procesul-verbal.

După constatarea împuternicirilor, se scrie:

Proces-Verbal

Azi (data)..... Noi: (se începe cu partea care are martorul cel mai în vârstă) X (domiciliat) şi Y (domiciliat) martorii d-lui. A. (domiciliat).

Şi Noi, V. (domiciliat) şi Z. (domiciliat) martorii d-lui B. (domiciliat) ne-am întrunit în (cutare loc) spre a rezolva, conform codului de onoare, diferendul ivit între clienţii noştrii.

In caz de divergenţă, ne vom referi la (cutare autor); iar la arbitrii sau juriu de onoare ne vom adresa numai în cazul când în nici un cod şi nicăeri nu vom găsi soluţia divirgenţei (aci este vorba de codul sau autorii ce nu au eşit din prescripţiunile lui Chatauvillard).

Să luăm primul caz, când martorii nu găsesc materie de litigiu.

Se va scrie:

Noi câte şi patru martori, cercetând faptele şi negăsind nici o vină, nici dintr'o parte, nici dintr'alta, declarăm că nu a fost nimenea ofensat şi că deci nu este loc a se grefa aci o afacere de onoare. Urmează iscăliturile câtor patru martorii.

www.dacoromanica.ro

De multe ori atare proces-verbal nu e primit de adversari, mai cu seamă de cel ce s'a crezut ofensat, care, în mod politicos, îşi dezavuează martorii cu formele ce le arăt la sfârşitul acestui rezumat.

*

Cazul al doilea când unul din adversari dă explicaţiuni suficiente, sau retractări, şi scuze.

Mai întâiu se stabilesc faptele, din care reiese calitatea de ofensat. In caz de neînţelegere sau din lipsă de informaţii, pentru stabilirea faptelor se poate suspenda şedinţa, consemnându-se însă în modul următor:

Fiind divergenţă în stabilirea faptelor sau în stabilirea calităţei de ofensat sau eventuale recuzări sau în eventuale incapacităţi morale, suspendăm dezbaterile pentru a lămuri, hotărând şedinţa viitoare în cutare zi la cutare oră în cutare loc. (Iscălesc câte şi patru martorii).

Prin lămuriri, se înţelege a culege informaţii, a consulta clienţii, a aduce dovezi sau acte, sau a ruga pe D-l X sau D-l Y să vie să lumineze situaţia.

Dacă divergenţa isvorăşte din chestie de fapt sau de formă, calitatea de ofensat sau de recuzabilitate şi nici de cum de onorabilitate, arbitragiul decide. Fiecare parte alege un arbitru şi dacă aceştia nu se înţeleg, aleg un al treilea numit supra-arbitru. Hotărârile, fie ale arbitrilor fie ale supra-arbitrului, sunt fără apel şi executorii. Se poate alege de a dreptul de câte şi patru martori, chiar un singur arbitru care face funcţie şi de arbitru şi de supra-arbitru.

Câte şi patru martorii fac o întrebare înscrisă, cam în sensul umător:

Noi X şi Y, martorii D-lui. A., arătăm că: cutare şi cutare. Noi V Z. martorii D-lui. B., susţinem cutare şi cutare. Cu toţi intrebăm arbitrajul: «cine are calitatea de ofensat»? sau, «D-l. cutare este recuzabil», sau «D-l. A poate fi substituit», sau «tardivitatea este de admis sau de respins» etc.

www.dacoromanica.ro

Dacă divergenţa isvorăşte dintr'o eventuală părere de capacitate a onorabilităţei cuiva, câte şi patru martorii, în cazul când este vorba de un client şi aceiaşi martorii cu eventualul martor vizat, înlocuit vremelnic, se adresează în scris unui juriu de onoare, numind fie care parte câte unul, doi sau trei personagii, carî la un loc vor numi încă unul ca numărul să nu fie pereche. Toţi aceştia, îşi vor numi preşedintele, de obicei pe cel mai în vârstă.

Ambele părţi îşi exprimă şi verbal — peste cele scrise sumar — tema, dacă n'au găsit de cuviinţă a face această expunerea colectivă, ceia ce este mai bine.

Expunerea este urmată de o întrebare scrisă şi precisă, spre pildă: D-l A este alături de cod?, sau D-l. B. a pierdut dreptul de a se crede ofensat? Sau D-l. A. a pierdut capacitatea de a da satisfacţie, sau D-l. Z. nu are capacitate de a reprezenta.

Separaţi, martorii îşi desvoltă teza în faţa juriului şi o mai desvoltă încă o dată cu toţii la un loc în şedinţă plenară. Afară de o scrisoare precisă, în care clienţii spun că nu doresc a se prezenta în faţa juriului, sau dacă martorii respectivi îşi iau răspunderea şi nu cer ca clientul lor să vie să-şi expună afacerea în faţa juriului, întotdeauna adversarii vor fi ascultaţi de juriu separaţi (tot astfel va fi ascultat un martor vizat).

Cei vizaţi, când sunt recunoscuţi capabili, nu au drept să se ofenseze pentru că au fost vizaţi, ci, din contra, trebuiesc să fie mulţumiţi că, cu consimţământul lor s'a elucidat o chestiune. Se pot ampara numai dacă părerea a fost formulată în mod jignitor, deci numai de forma ei şi aceasta numai după vidarea incidentului pe care sunt chemaţi a-l rezolva.

Dacă cei vizaţi sunt găsiţi vinovaţi, ei rămân în întuneric, consideraţi de la început şi de plin derept descalificaţi, pentru că au fost recunoscuţi alături de cod.

www.dacoromanica.ro

Toate aceste eventuale incidente, fac obiectul unor procese verbale separate.

Să presupune că, fie de la început (cum este de dorit) fie prin suspendare, arbitraj sau juriu de onoare, s'a ajuns la un acord, asupra faptelor, asupra calităţei de ofensat, asupra recuzaţiunilor şi asupra capacităţilor morale; atunci urmează:

Noi X şi Y, martorii D-lui. A., pentru motivele cutare şi cutare (aci se relatează foarte pe scurte şi succint obiectul ofensei) *cerem reparaţie.*

Noi V şi Z, martorii D-lui. B. găsim că este locul la reparaţii, şi vă dăm explicaţiile cutare şi cutare (scurte şi coprinzătoare), pe cari le credem suficiente.

Noi X şi Y, martorii D-lui. A., nu găsim suficiente explicaţiunile şi cerem să bine voiţi a retracta (sau a regreta) sau a rectracta şi face scuze formale.

Noi V şi Z martorii D-lui. B., declarăm în numele clientului nostru că D-sa. nu a avut intenţia să ofenseze pe D-l. A. şi că, bine înţeles, regretă incidentul ivit.

Şi aşà, dintr'una într'alta, se ajunge la o formulă asupra căreia câte şi patru martori cad de acord şi scriu:

De comun acord, câte şi patru martorii declarăm incidentul complect şi definitiv închis.

Pe urmă se specifică:

Nu se va publica nimic (sau se va publica: Prezentul proces verbal în extenso, sau într'un rezumat ce-l vom formula consultând pe clienţii noştri sau se va publica arătându-se numai iniţialele adversarilor, sau lăsăm la latitudinea celui care a avut culitatea de ofensat, etc.)

In principiu ese bine să nu se publice nimica, o afacere de onoare fiind eminamente o afacere intimă.

Făcut în dublu.

Pentru D-l A.	Pentru D-l B.
(ss) X (ss) Y	(ss) V. (ss) Z.

www.dacoromanica.ro

In fine al treilea caz, când, după ce au epuizat toate argumentele posibile şi imposibile, câte şi patru martorii se văd siliţi a recurge la teren.

In caz de lovire, sau ofensă ireparabilă, în persoana soţiei, mamei, surorei, ficei sau logodnicei, pentru care s'au făcut primele strigări (aci nu se înţeleg numai chestiunile amoroase, ci ofensele grave şi colportagiile murdare), nu încape nici o discuţie (ar fi şi ridicol ca unii să dea şi alţii să primească scuze); încape numai eşirea *pe teren* şi lupta.

Pentru toate cazurile celelalte, luăm afacerea din punctul unde ofensaţii cer retractări şi scuze şi ofensatorii refuză, dar primesc a da satisfacţie pe calea armelor.

Noi, X şi Y, martorii D-lui. A. cerem reparaţie prin retractări şi scuze formale.

Noi V şi Z martorii D-lui. B., nu avem mandat sa facem retractări şi scuze, dar stam la dispoziţia D-vs. cu clientul nostru pentru a da reparaţie pe calea armelor.

Noi X şi Y, martorii D-lui A., cerem...

Aci, cererea trebuie să fie în raport cu ofensa.

Duelul cel mai sever este pistolul ghintuit, cu cătare, 6 gloanţe, adică trei de fiecare; 15 metri între adversari, mai puţin nu!; O secundă şi jumătate interval între comenzile de: foc! ($1\frac{1}{2}$ secundă) una! ($\frac{1}{2}$ secundă) două!! ($\frac{1}{2}$ secundă) trei!

In mod cu totul excepţional *şi cu specificaţiune expresă în procesul-verbal* şi numai în caz de lovire cu premeditare şi în scop de a înjosi (nu o palmă scăpată dintr'o impulsivitate regretabilă, sau între cheflii la 4 dimineaţa) sau insulta ireparabilă în persoana soţiei, mamei, surorei, ficei sau logodnicei, ofensatul va cere prin martorii săi să i se admită pistoalele lui proprii.

Dacă nu este nici un rezultat la pistol, lupta se continuă imediat sau a doua zi la spadă, cu garda apără-

www.dacoromanica.ro

toare a mâinei cât de mare, mănuşi «crispin» adică cu carâmbi tare, pân la cot; reprize lungi (maximum 5 minute) cu repauze mici (minimum 1 minut;) terenul pierdut prin retragerea unuia dintre combatanţi, nu se redă; lupta durează până ce unul din adversari, rănit, va fi pus în imposibilitate de a continua lupta, imposibilitate constatată avizul cu medicilor, de martorii ofensatului sau ai rănitului, (acesta din urmă având dreptul a cere continuarea luptei chiar dacă martorii lui au constatat imposibilitatea).

*

Mai sever decât în codiţiile de mai sus duel nu se poate admite, şi orice alt duel ar depăşi aceste grave condiţiuni, va fi prohibit; iar dacă totuşi se va întâmpla, justiţia trebue să pedepsească exemplar atât pe adversar cât şi pe martorii complici (şi când zic adversar înţeleg şi pe cel rănit uşor, căci rănit grav este destul de pedepsit).

*

Duel mai puţin sever: pistoale fără ghivinturi, (sunt de părere ca pistoalele cu ghivint să fie scoase din uz) fără cătare, 4 sau 2 gloanţe, adică 2 sau unul de fiecare; distanţa între adversari să măreşte până la maximum 35 metri; cadenţa, $^1/_2$ secundă între cuvintele: foc! una! doi! trei!, sau ceia ce este şi mai puţin sever, cadenţa ne precizată, care surprinde pe adversar, conducătorul dând-o repede, dar atunci trebuie specificat în procesul verbal că, conducătorul luptei va da comanda de tragere prin surprindere şi cu cadenţa repede.

La spadă, gardă cât de mică, mănuşi de oraş fără crispin; reprize scurte, minimum 2 minute, repause mari, maximum 2 minute; terenul redat de 2 cel mult de 3 ori; lupta sfârşită la primul sânge, adică fie şi o zgârietură, fără a se ţine socoteală că adversarul ar putea continua lupta.

*

Duelul cel mai puţin sever este cel cu sabia, luându-se

www.dacoromanica.ro

condiţiunile cele mai blajine din cele arătate mai sus la spadă şi în extremis (căci dupe mine este ridicol) cu cu gâtul bandajat cu o fâşie de mătase albă ca o cravată pentru a feri carotida şi cu aceiaşi fâşie deasupra mâinei, acolo unde se ia pulsaţia, spre a se feri arterele.

Revenim unde o lăsasem mai sus:

Noi X şi Y martorii D-lui. A. cerem.... (una din armele sau amândouă arătate mai sus).

De comun acord câte şi patru martori stabilim condiţiţiunile..... (din cele arătate mai sus).

Conducătorul luptei va fi cutare.

Este bine ca conducătorul să fie unul din cei patru martori; (dacă nu se pricepe nici unul, să fie rugat un domn priceput; şi numai dacă nu s'a găsit, să fie adus un maestru de armă, de profesie).

Alegerea conducătorului luptei este de cea mai mare importanţă, căci el aduce la îndeplinire, conform codului, uzanţelor şi logicei. procesul verbal de întâlnire de dinainte de luptă. Trebuie să fie foarte priceput, căci pe lângă o nenorocire, poate să ducă întreaga asistenţă la puşcărie, sau la cel mai profund ridicol

Conducătorul luptei ar trebui să fie osândit de justiţie în caz de nenorocire: dacă a acceptat să conducă un duel excepţional în afară de duelurile şi condiţiile arătate mai sus: dacă n'a adus la îndeplinire cu sfinţenie procesul verbal de întâlnire; dacă a uitat să numească martorii ce urmează să facă vizita corporală; dacă a uitat ceva din technica terenului, dacă n'a oprit lupta «corp la corp» dacă n'a băgat de seamă că unul dintre combatanţi este rănit; dacă n'a avertizat la vreme pe luptătorul ajuns la limita de retragere; dacă n'a oprit lupta la vreme când o armă a atins pământul ca să fie iarăşi desinfectată etc.

www.dacoromanica.ro

Intotdeauna conducătorul iscăleşte procesul verbal de după luptă.

In urmă se scrie, *despre ţinută:*

La pistol fără palton gros şi în momentul tragerei; combatanţii descoperiţii.

La spadă sau *sabie* în cămăşi, de preferinţă cu braţul mănuitor, fără mânecă, adică descusută şi braţul până la umăr gol. In orice caz nu este permis ca stofa cămăşei să fie astfel ridicată încât să facă sul în dreptul muşchiului braţului. Se permit flanele de piele şi iarna chiar o flanea mai groasă. Se va face vizita corporală; să nu se uite niciodată această importantă formalitate. — Lăsând la o parte crima ce ar comite-o un adversar care ar veni căptuşit, — faptă care ar împiedeca orice luptă şi ar curma-o dacă a fost începută şi pentru care s'ar face proces-verbal de descalificare de către cei patru martori —, dar se poate ca un combatant să aibe o icoană pe piept, lucruri tari în buzunalrul pantalonilor, sau la pistol portofele sau hârtii în haină (un teanc de hârtii de 20 lei împiedecă glonţul) sau cingătoare, brâuri româneşti; toate acestea sunt absolut interzise. Se va permite numai bandaj de hernie sau bandaj medical subţire abdominal şi în care pot pătrunde vârful spadei sau săbiei.

Procesul verbal de întâlnire se sfârşeşte cu cuvintele: *ora şi locul intâlnirei, cum s'a înţeles.* Se ţine secretul orei şi locului spre a nu se comite vre-o indiscreţie, care ar aduce curioşi sau invitaţi nepoftiţi pe teren (ceeace este cu totul oprit) sau ceeace este mai grav ar aduce autorităţile să împiedece duelul... în numele legei!

Ora cea mai bună de luptă este 10—11 dimineaţa, sau 4 după dejun; iarna ora 3. d. a.

Se scrie în fine.

Făcut în dublu exemplar.

Pentru D-l. A.	Pentru D-l. B.
(ss) X (ss) Y	(ss) 7 (ss) Z

www.dacoromanica.ro

Inainte de luptă.

Martorii vor opri din vreme *trăsuri*, de preferinţă închise, ca în caz de ploaie să aibe unde să-şi încarce pistoalele şi în caz de rănire, rănitul să fie la adăpost de intemperie şi de vedere. Martorii vin cu bastoane ca să însemneze distanţele şi să oprească pe adversarii cari n'ar asculta de comanda conducătorului, ridicându-le armele. Vor veni cu ceasornice ca să cronometreze, hârtii şi creioane chimice ca să dreseze procese-verbale pe loc.

Este bine să se prevadă în procesul-verbal chiar dacă ar fi mai multe focuri de tras să se încarce armele mai din 'nainte de către conducătorul luptei, asistat eventual de un armurier, în faţa celor patru martori, sigilându-se cutia sau pachetul cu pistoale, aşa ca să scurteze timpul penibil pe teren înainte de luptă,

Conducătorului luptei i se arată dinainte armele ca să vadă de sunt reglementare. Are grijă să ia o ruletă pentru a delimita (distanţele în metri). O umbrelă ca să apere de ploaie pistoalele încărcate dela trăsura închisă la locul de luptă, o mică nicovală, un ciocan şi o pilă ca să îndrepteze şi să ascută vârfurile spedelor sau săbiilor.

Spada reglementară, are o greutate maximă de 500 grame, cu garda mare în dueluri severe şi garda mică în dueluri mai puţin severe. Se găseşte la amatori, la armurieri, de cumpărat sau cu chirie şi în fine la toate sălile de arme.

Dacă armele nu sunt foarte bine ascuţite sau foarte tăioase, se vor da la tocilar.

Sabia, zisă italienească, reglementară; aceleaşi detalii ca la spadă.

Cel ofensat va putea impune armele lui (armă albă, pistoale în mod cu totul excepţional) în marginele armelor reglementare şi condiţiunilor procesului verbal de întâlnire.

www.dacoromanica.ro

Armele trebuesc să fie perechi, deci identice, afară de cazul când s'ar prevede altfel în procesul verbal.

Pe teren se vor aduce cel puţin 2 perechi de fiecare adversar.

Dacă ofensatul nu şi-a adus armele, va avea dreptul să-şi aleagă el perechia.

Din perechia aleasă, tot ofensatul va alege arma cu care va lupta, conducătorul luptei ţinând ambele arme la spate îl va întreba: pe care o alegi pe aceia din dreapta sau pe aceia din stânga?

Pistolul: chestie foarte delicată, căci nu se prea găsesc pistoale şi este oprit să se lupte cu arme cunoscute. Deci chiar la ofense grave, sunt de părere ca ofensatul să nu poată impune pistoalele lui, afară numai dacă s'ar specifica în procesul verbal şi numai pentru cazuri extrem de grave pe cari le-am arătat mai sus. Se consideră armă cunoscută dacă spre pildă a tras unul din adversari o singură dată cu acea armă, ba mai mult, dacă din întâmplare, înainte de comandă unul din adversari scapă focul în pământ, pentru a egaliza forţele se dă imediat şi celuilalt voie să tragă în vânt pentru ca ambii, astfel, să cunoască tăria trăgacelor. Dacă însă şi spre pildă unul din luptători, acum un an a tras cu o armă care revine azi pe teren şi acest luptător nu ştie şi nu recunoaşte arma, acea armă se poate considera necunoscută. Trebue absolut să fie perechi, afară de cazul când s'ar specifica altfel în procesul verbal şi să fie arme care să se încarce pe la gură şi cu capsă, iar nu revolvere sau pistoale cu cartuşe gata, căci principiul este să se ştie ce s'a băgat în armă şi să se încarce armele absolut la fel. Pistoalele, de obiceiu, se află pereche într'o cutie cu toate anexele şi linguriţa dozată de încărcare a pulberei, conform cu socoteala balistică a armei. Pistoalele de duel se găsesc la amatori sau la armurieri, de vânzare sau cu chirie.

Dacă pistoalele nu sunt în cutia lor şi n'au linguriţă

www.dacoromanica.ro

pentru dozajul pulberei, conducătorul luptei, care el însu-şi trebuie să încarce armele, îşi alipeşte eventual un armurier priceput, cu care să se consfătuiască.

Praful trebuie să fie bine uscat, capsele asemenea; şi trebuie verificat fulminatul. Glontele trebuie să fie pe calibrul armei şi să intre uşor în ţeavă, pentru că, întroducându-se cu deasila, s'ar putea diforma şi îmbucătaţi, ceia ce nu este de admis, căci glonţul trebuie, să fie unul şi numai unul.

Pe teren [1]) Este bine ca — cu o jumătate de ceas înainte — conducătorul luptei cu armurierul lui şi asistat de un singur martor să fie prezenţi pe teren ca să aleagă şi să pregătească locul luptei.

La pistol: adversarii la acelaşi nivel, cu soarele dintr'o parte şi deopotrivă pentru amândoi; nu pe o aleie eşalonată de pomi; adversarii să nu aibe vre-un punct de repert în preajma lor; adversarii să nu se desprindă mai bine unul decât altul pe un fond, perete, stufiş, gard, or unul să se desprindă bine în zare şi altul să nu se vadă; unul să fie în bălărie, deci ţintă mai mică, altul pe pământ neted, deci ţintă mai mare, etc.

La spadă sau la sabie [2]): loc în aer liber, chiar dacă plouă puţin; Teren mai mult nisipos de cât argilos, ca să nu alunece. Să nu fie în pantă. Soarele dintr'o parte pentru ambii adversari deopotrivă.

După fie care repriză conducătorul face semnul de oprire exact pe locul şi poziţia în care adversarii iar la reîncepere îi pune identic în aceiaşi poziţie.

Cel care rompează (se retrage) este avertizat de conducător când ajunge cu piciorul dinapoi peste liniile 1 şi 2 de avertisment; când trece cu ambele picioare peste «limită», conducătorul opreşte lupta şi repune pe

1) Vezi dispoziţiunea factorilor într'un duel cu pistolul pe teren în corpul „Codului" la capitalul special.

2) Vezi dispoziţiunea factorilor într'un duel cu spada (ca şi cu sabia) în corpul „Codului" la capitolul „Duelul cu spada".

www.dacoromanica.ro

adversari de atâtea ori ori câte s'a prescris în procesul-verbal, cu cel care s'a retras, la 1 metru de I-a linie de avertisment.

Dacă s'a epuizat dreptul de retragere, conform procesului verbal şi dacă luptătorul trece încă odată peste limita, este considerat că fuge, se opreşte deci lupta şi se face proces-verbal iscălit de către patru martori (contrasemnat şi de conducătorul luptei), care proces-verbal are ca efect: *descalificarea.*

Când eventual nu se găseşte teren în lungime necesară, se redă terenul pierdut, ţinându-se cont de lipsa lungimei necesare, adică dacă terenul în loc de 34 metrii reglementari are numai 30, la reîncepere adversarul care a rompat, se pune la 5 metri de I-a linie de avertisment, în loc de 1 metru, aceasta pentru ca să beneficieze de cei patru metri lipsă în lungimea totală a terenului.

Sosesc adversarii la ora fixată: Se tolerează întârzierea de un sfert de oră, peste această întârziere partea prezentată dresează proces-verbal şi pleacă. Dacă partea adversă care a întârziat se scuză în scris şi aduce pe deasupra argumente plauzibile în descărcare, după o scurtă concertare se admite o altă întâlnire. Dacă nu se fac scuze în scris şi nu se aduc argumente absolut plauzibile pentru incalificabila lipsă pe teren, partea care a ofensat este considerată că a dat reparaţii. Dacă partea ofensatoare este aceia care a întârziat şi pe deasupra nu face scuze cu argumente plauzibile pentru întârziere, partea cealaltă, ofensată şi care pe deasupra în zadar s'a prezentat pe teren, poate cere un juriu de onoare spre descalificare, ca refuz de a se bate şi de a da satisfacţie.

La sosire pe teren, părţile se salută în modul cel mai solemn.

Dacă autorităţile vin să împiedece lupta în numele legei, când se poate doi martori ţin în mod dibaciu

www.dacoromanica.ro

autoritățile de vorbă și restul operează. Dacă nu se nimerește, după o prealabilă și discretă înțelegere, asistența se retrage, se împrăștie ca să se adune în altă parte. Dacă urmărirea continuă se remite întâlnirea pe altă zi și dacă sistematic autoritățile află locul și ora, este că cineva are frică de luptă și anunță la timp autoritățile. In acest caz se suspendă lupta pentru mai mult timp, în care timp sunt una și o mie de feluri pentru a prinde pe cel care împiedică lupta. Dacă este martor se exclude și se cere pentru dânsul o sentință a unui juriu de onoare. Dacă este adversar însă i se face de câte și patru martori, proces-verbal de rigoare, care are valoare de descalificare. Când în fine, cât de târziu s'a ajuns să se deruteze autoritățile, lupta trebuie să aibă loc, ori ce s'ar întâmpla.

Dacă lupta este cu pistolul, se procede în fața martorilor de către conducătorul, asistat eventual de armurier la încărcare. Se flambează armele adică se trage cu pistoalele numai cu capsa, pentru a curăți detunătorul și țeava. Conducătorul sufla în țeavă ținând degetul pe detunător, ca să vadă, ridicând degetul, că aerul iese, adică este comunicație intre țeavă și detunător.

Se toarnă pulbere, pe urmă hârtie și se bate acelaș număr de ori și într'un pistol ca și în celalt. Se introduce glonțul verificat și iarăși hârtie bătută cu acelaș număr de lovituri de baghetă și la un pistol și la celalt. Se pune apoi capsa și se lasă jos cocoșul.

Dacă pe teren înainte de luptă, fie unii martori, fie chiar un abversar, caută să prezinte retractări, scuze sau explicație sau încercări de împăcare rușinoase, sunt găsite tardive și trebuesc refuzate de partea cealaltă. Dacă totuși se insistă și se refuză lupta, partea adversă dresează proces-verbal și cere unui juriu de onoare sentință de descalificare, care poate atinge și pe adversari și pe martorii refuzanți (și care atinge numai pe adversarul refuzant, în cazul când cererea de juriu este

www.dacoromanica.ro

făcută de câte şi patru martori). Dacă însă, după două gloanţe trase — şi nu în vânt, în mod ostentativ — sau după câteva reprize la spadă, sabie, dacă o parte vine şi dă explicaţi demne sau retractări şi scuze, stând gata a le formula în scris pe loc, partea cealaltă le poate primi, lupta luând sfârşit, fără rezultat; dar acest fapt produce un proces verbal de scuze şi nu un proces-verbal de după luptă. căci procesul-verbal dinainte de luptă n'a fost îndeplinit.

Dacă în timpul tragerei, unul din adversari trage în vânt, este întrebat de conducătorul luptei dacă are de gând să tragă la fel şi celelalte gloanţe. La răspuns afirmativ se curmă lupta şi se dresează proces-varbal în acest sens, cu care proces-verbal se poate cere sentinţa unui juriu, care, dupe cum se prezintă cazul, poate descalifica pe motiv de refuz de a da satisfacţie cu agravare de încercare de ridiculizare.

In orice caz şi într'adevăr este ridicol să faci atâta tărăboi, să deranjezi atâtea persoane ca la urmă să vii să tragi în vânt. Eu găsesc aceasta profund ridicol şi când ambii adversari trag în vânt, opinia publică poate prea bine să-i acuze că au vrut să facă pe grozavii şi că la urma urmei s'au înţeles fie chiar prin martori pentru a-şi pune ambii pielea la adăpost.

Să revenim de unde lăsasem: *pistoalele încărcate.*

Terenul este ales şi cele două locuri însemnate cu câte un baston. Se dă pistoalele la doi martori adverşi clientului lângă care se aşează. Cei lalţi doi martori procedează la inspecţia corporală. Adversarii sunt inspectaţi de un martor advers. Conducătorul strigă: *D-lor martori ridicaţi cocoaşele şi daţi pistoalele aşa armate adversarilor. «Domnilor adversari ţineţi vă rog pistoalele în jos, cu gura spre pământ». «Domnilor martori, medici, armurier, ocupaţi-vă locurile».*

Conducătorul aminteşte urmatoarele luptătorilor: «Domnilor, conform codului de onoare, am să comand foc, una,

www.dacoromanica.ro

două, trei; D-v. aveţi să trageţi la foc sau între foc şi unu, sau la unu sau între unu şi două, sau la două, sau între două şi trei, sau la trei. Nu veţi trage înainte de comanda foc şi după cuvântul trei, căci aşa faptă este considerată asasinat».

Am sa vă întreb dacă sunteţi gata, la care-mi veţi răspunde «da», sau «nu». Dacă adversarii răspund *da,* conducătorul strigă tuturora să se descopere; adversarii s'au descoperit mai dinainte; şi procedează cum am spus mai sus, conformându-se cadenţei specificate în procesul verbal.

Dacă unul din adversari este atins, medici se reped şi fac cele necesare. Dacă rana este gravă, rănitul este dus la un sanatoriu, la un spital sau la un prieten şi numai când în mod expres s'a stabilit de martori: este dus acasă.

După ce i s'au dat rănitului primele îngrijiri, se face procesul-verbal următor şi dacă se poate chiar pe aceiaşi hârtie a procesului-verbal dinainte de luptă.

Fie pe teren, fie la sanatoriu, eventualul gest de împăcare, (de care nu este nevoie căci nimenea nu este silit să se împace) porneşte din partea acelora cari au rănit, fie că au fost ofensaţi fie că au fost ofensatori,

Proces-Verbal

Consequenţi procesului-verbal din 2 Septembrie 192.., lupta a avut loc azi 3 Septembrie 192.., orele cutare, în locul cutare.

La primul glonţ schimbat (sau la al doilea, sau la al treilea) D-l. A. a fost atins în regiunea cutare, rană care interesează....

Aci urmează precis, dar pe scurt părerea medicilor ce de obiceiu este aceiaşi. Dacă prin extraordinar medicii n'ar fi de aceiaşi părere, se scrie părerea fie căruia,

www.dacoromanica.ro

specificându-se că d-l Medic F. spune cutare, iar d-l medic G. spune cutare,

Sau:

S'au schimbat 2 sau 4 sau 6 gloanțe fară rezultat.

Sau:

Schimbând-use 2 sau 4 sau 6 gloanțe fără rezultat, s'a trecut la spadă.

După 1-a, a 2-a sau a câtea repriză, d-l A. a fost atins... şi deci, ca mai sus, se scrie părerea medicilor asupra ranei.

Or care ar fi rezultatul, dacă n'a fost nici un incident, care să modifice cum am arătat mai sus, formele de descalificare, se scrie: *de comun acord «declarăm incidentul închis».*

Dacă adversarii se împacă, se scrie: *«adversarii s'au împăcat».* Dacă nu s'au împăcat, nu se scrie nimica.

In fine se sfârşeşte prin: *făcut în dublu.*

Pentru d-l A	Pentru d-l B
(ss) X (ss) Y	(ss) V (ss) Z
Asistat de d-l Medic	Asistat de d-l Medic

Conducătorul luptei
(ss)

De notat e că chiar dacă unul din martori este medic trebuesc doi medici asistenți.

In lupta cu spada sau sabia, conducătorul luptei pregăteşte terenul tot cum s'a arătat mai sus. Doi martori fac vizita corporală. Aşează luptătorii şi întreaga asistență la locurile respective. Dă luptătorilor armele desinfectate şi le recomandă textual următoarele: *«am să vă întreb dacă sunteți gata, la răspunsul dvs. afirmativ, am să vă strig începeți»! Atunci puteți ataca cum vreți şi unde vreți; puteți înainta sau rompa* (retrage). *Dacă unul din dvs., trece de una, două, trei ori* (cât este stipulat

www.dacoromanica.ro

în procesul verbal) *peste limită, va fi descalificat. «Corp la corp» nu este permis. Asemenea nu este permis a vă sluji de mâna stângă* (cea dreaptă pentru stângaci). *La comanda mea de «halt»!* (opriţi), *trebuie să vă retrageţi fie care, cu doi paşi. Dacă în timpul luptei, aveţi vre-unul din dvs. o cauză bine cuvântată de încetarea momentană a luptei, veţi sări doi paşi înapoi şi-mi veţi cere oprirea.* Aceste spuse, conducătorul întreabă dacă adversarii sunt gata şi la răspunsul lor «da», strigă *«începeţi d-lor»!*

In timpul luptei martorul cu cronometrul, ce stă în spatele conducătorului, îl loveşte pe umăr când s'a ajuns la timp de repaus, iar conducătorul care are un baston sau o spadă în mână, opreşte lupta ridicând spadele adversarilor, strigând «opriţi» şi intercalându-se între luptători. *Nu opreşte însă în timpul unei fraze, adică în toiul când adversarii sunt în acţiune.* Trecut timpul de repauz, repune pe adversar în gardă, în locul unde încetase lupta la repriza trecută.

Când se sfârşeşte lupta, la prima rană cât de mică, în caz de duel obişnuit, sau când unul din adversari este în vădită stare de inferioritate, în cazul duelului zis «sever», se procedează cum am arătat mai sus, la ciorna de proces-verbal de după luptă.

Situaţia după închiderea incidentului.

In urma unui proces verbal cu explicaţii suficiente, retractări sau scuze din partea unuia dintre adversari (şi mai cu seamă) în urma unei lupte, incidentul declarat închis de către martori, este şi rămâne complect închis.

Este o mare ruşine pentru cel care redeschide o afacere de onoare închisă; şi vinovatul este pasibil de a fi tradus de către câte şi patru martorii în faţa unui juriu de onoare. Acest gest din partea martorilor isvorăşte din principiul fundamental că cei cari au iscălit un proces-verbal, sunt păzitorii acestui document pentru ca el să nu fie atacat de nimenea nici odată.

www.dacoromanica.ro

Chiar dacă foştii adversari nu s'au împăcat, ei vor avea unul faţă de altul o conduită demnă, evitându-se, dar salutându-se când se întâlnesc.

Nu încape deci, după vidarea unui incident, ca unul din foştii adversari să reînceapă pe aceiaşi chestie ofense, aluziuni, gesturi, intrigi, polemică etc. Dacă însă a fost o clauză, fie şi numai verbal, dar cunoscută de martori care trebuia îndeplinită de unul din foştii adversari şi n'a fost îndeplinită, celalt fost adversar are dreptul să redeschidă acea chestiune fără ca foştii martori să poată interveni.

Spre pildă: se luase înţelegerea ca unul din foştii adversari să scrie o scrisoare, celuilalt fost adversar sau unei terţe persoane, (sau să nu mai frequenteze cutare persoane sau cutare cerc) sau în chiar incidentul ivit unul din foştii adversari, dupe terminarea afacerei, continue să sfideze pe celalt adversar cu aceiaşi conduită anterioară, în aceiaşi chestie etc. Asemenea fapte îndreptăţesc pe celalt fost adversar, creind chiar, de este trebuinţă, o nouă afacere pe acelaş litigiu.

Dupe rezolvarea unei afaceri de onoare, oricare ar fi felul rezolvărei, este bine ca martorii să-şi depună reciproc cărţile de vizită de asemenea foştii adversari între ei, dacă s'au împăcat şi tutulor martorilor, fie că s'au împăcat fie că nu s'au împăcat.

In semn de mulţumire şi deferenţă, atât adversarii cât şi martorii, vor depune cărţile lor de vizită arbitrilor şi membrilor juriului de onoare, la care eventual s'au adresat.

Despre dezavuare.

O afacere de onoare este definitiv terminată dacă trecând 48 de ore de la remiterea procesului-verbal, nici unul din foştii adversari ce au primit acest document, nu-l dezavuează.

Dezavuarea este: *nerecunoaşterea procesului-verbal, prin*

www.dacoromanica.ro

faptul că unul din adversari nu este de părerea martorilor lui, sau îi acuză că interesele lui n'au fost bine apărate.

Dezavuarea nu constitue o ofensă la adresa martorilor dacă este făcută în baza unei divergenţe de păreri, formulată în termeni şi amicali şi politicoşi, spre pildă: *Scumpi prieteni, Vă mulţumesc din suflet pentru serviciile aduse, nu sunt însă de părerea D-v. în cutare punct, vă rog deci să nu vă supăraţi că redeschid afacerea şi spre acest sfârşit am scris martorilor adverşi.*

Iar mortorilor adverşi le va scrie... *Domnilor martori, Am scris bunilor mei prieteni, cutare şi cutare, ca redeschid chestiunea ne fiind de parerea d-lor. Aşa stând lucrurile, voi avea onoarea a trimite un nou cartel adversarului meu, d-l. cutare. Binevoiţi a primi, etc.*

Dacă însă martorii n'au eşit din prescripţiunile date de la început când au fost solicitaţi de clientul lor (şi de aceia este de mare importanţă ca clientul să-şi solicite martorii în scris) şi dacă primesc din partea lui o dezavuare desbrăcată de cea mai perfectă formă amicală şi politicoasă, fără a putea opri trimiterea unui nou cartel, ei pot cere socoteală fostului client şi pot face eventual cauză comună cu fosta parte adversă (ceeace nu vine în favoarea celui ce dezavuează alandala şi nu mai vorbesc că este chiar ridicolă o a doua dezavuare cu un al doilea rând de martori, care desigur face ca partea adversă să se poată considera degajată de orice răspundere şi în perfectă regulă faţă de cod, pe baza celor scrise în primul proces-verbal).

Dacă un client care a dat mandat nelimitat sau a specificat în scris că lasă la aprecierea martorilor lui o eventuală eşire pe teren: şi după ce această eşire a fost verbalizată, o dezavuează; această atitudine trebuie considerată ca un refuz de a se bate, pentru care câte şi patru martorii pot dresa proces-verbal şi cere sentinţa unuui juriu de onoare, ce desigur va da descalificarea afară de cazul unei greşeli vădite din partea martorilor

www.dacoromanica.ro

(cum ar fi spre pildă o exagerare din partea lor. ce ar împinge pe un om căruia îi lipseşte un picior, să se bată la spadă).

* * *

Concluzie.

Martorii într'o afacere pot lua din expunerea de mai sus redacţia ce le convine cazului lor, producând procese-verbale cât de scurte, afară de cel de dinainte de luptă, care trebuieşte detaliat.

General G. Cantacuzino

www.dacoromanica.ro

MILITARII ŞI CODUL DE ONOARE

M'am adresat d-lui general Cantacuzino ca să-i cunosc părerea în materie.

Prefer să redau mai la vale, în extenso, scrisoarea ce d-sa a bine voit a-mi trimite, cu credinţa că chestiunea este complet tratată — şi încă bine tratată — şi că, a schimba, a şterge sau a adăoga, ar fi de prisos.

Autorul.

Bucureşti 24 Maiu 19.6.

D-lui Avocat I. Nedelescu

Stimate Domn,

Intrebărei dvs. cu privire la „militarii faţă de codul de onoare", *am deosebita cinste a vă arăta aci părerile mele.*

1. Faţă de cod, militar ori, civil, sunt şi trebuesc trataţi la fel.

Căci, de bună seamă, nu există şi nu poate exista o onoare militară şi o onoare civilă. Nu există decât „onoarea" pur şi simplu.

2. Carevasăzică, greşală face militarul care a ofensat sau a fost ofensat de un civil şi se adresează comandamentului spre a cere o învoire pentru a-şi constitui martorii, învoire de care nu are nevoie şi aşteptare sau a-

www.dacoromanica.ro

mânare zadarnică, pe care o poate refuza civilul, diriguit numai de cod.

3. De altmintrelea Regulamentul Serviciului Interior, ultima ediţie din 1922, la art. 5, este categoric şi logic, onoarea neputându-se apăra prin procură. Iată cum sună acest articol: „Militarul aflat într'o asemenea împrejurare este dator a destăinui faptul Comandantului Corpului şi a-i cere sfaturi“. *Nicăeri nu scrie că militarul are îndatorirea de a cere autorizarea să'şi constituie martori sau autorizare de a se bate; — şi nu ştiu de unde a pornit acest obiceiu dezastruos pentru ostaş, obiceiu care regulat pune militarii într'o tristă lumină.*

4. Comandantul militarului este pus de acesta în cunoştinţă; şi militarul, eventual, cere sfaturi; iar comandantul nu are a aproba sau a dezaproba, chipul cum înţelege militarul să-şi apere onoarea; dar are a sancţiona, în cazul când nu şi-o apără cum trebuie, făcându-se de râs şi pe el şi instituţia (dacă se pune alături de cod).

Un exemplu va ilustra mai bine situaţia:

Un militar, la o staţiune balneară, a fost grav ofensat de un civil. Să admitem că a fost lovit. Atunci, după o ideie greşită, militarul ar trebui să spuie agresorului său: „Stai d-le, să scriu sau să mă duc să cer comandantului meu voie să-mi apăr onoarea“.

Cred că ori şi cine va vedea ridicolul situaţiei.

5. Militarul într'o asemenea situaţie trebuie să riposteze de îndată la lovire, dacă poate; şi fiind primul lovit, în cel mult 24 ore, martorii lui să atingă pe agresor, urmându-se afacerea după preceptele codului.

6. Concomitent — şi fără a avea vre-o legătură cu afacerea în sine, — militarul este dator a scrie sub plic recomandat comandantului său şi a-l ţine în curent cu afacerea.

Acest caz grav se adaptă lesne la toate celelalte cazuri mai uşoare, când militarul, spre pildă, este într'o garnizoană sau în garnizoana sa şi are la îndemână pe Comandantul său şi pe camarazii lui.

www.dacoromanica.ro

7. Iată deci litigiul între un militar şi un civil, — fie acest civil sau nu ofiţer de rezervă; litigiu care se rezolvă întocmai ca o afacere între doi civili.

8. Cu totul altfel este cazul a doi militari activi sau a doi militari de rezervă în timpul chemărei lor sub drapel sau a unui militar activ cu unul de rezervă chemat sub drapel.

9. In nici un caz, aceşti militari nu pot avea o chestiune de onoare de rezolvat între domniile-lor, fără aprobarea comandamentului.

10. Principiul de mai sus isvorăşte din necesitatea imperioasa a disciplinei, fără de care nu poate exista o oştire, principiu ce se poate întinde şi la orice corp constituit în Administraţia civilă, unde este stabilită o erarhie şi unde membrii acestui corp, ca funcţionari, au legi şi obiceiuri stabilite.

11. Dacă doi militari, de acelaş grad, au un diferend de tranşat, comandamentul decide constituirea martorilor şi în urmă o eventuală eşire pe teren, sau rezolvarea chestiunei printr'un tribunal de onoare sau o comisie de disciplină.

12. Un militar de grad mai mic nu poate constitui martori în contra unui superior; şi superiorul este dator să refuze un astfel de cartel.

13. In cazuri extreme, un superior, în urma unei aprobări exprese, poate constitui martori şi în urmă eşi pe teren cu un inferior.

14. In cazuri extreme, cu aprobarea comandamentului şi în urma demisiei inferiorului — şi dacă n'a fost litigiu din pricina serviciului, — poate inferiorul trimite martori şi în urmă eşi pe teren cu fostul său superior; iar dacă acest fost superior a fost silit să demisioneze din oştire din cauza litigiului, inferiorul, evident, nu mai are nevoie să demisioneze şi dânsul ci-l tratează pe fostul său şef ca pe o persoană streină de oştire.

15. In general, o repet, ori care ar fi natura diferen-

www.dacoromanica.ro

dului, când nu se hotărăşte de comandament, pur şi simplu, o eşire pe teren, intervenţia tribunalelor de onoare sau a unei comisii ad-hoc constituită, este de recomandat.

16. Militarii, în diferitele afaceri de onoare cu alţi militari, sunt totdeauna acoperiţi faţă de codul de onoare, de dispoziţiunile luate de comandamente.

17. Aceleaşi dispoziţii s'ar putea aplica, eventual, la funcţionarii civili şi în corpurile constituite, dispoziţii ce ar rezolva, menţinând disciplina, orice litigiu şi ar îndepărta abuzul întâlnirilor. Numai că, trebuie atunci ca adversarii să se supună regulamentului corpului constituit sau eventual . dispoziţiunilor înaltelor direcţii şi mulţi, din nenorocire, preferă să dea dimisia din corpul constituit, pentru a avea liberă acţiune, conform cu codul de onoare.

18. Sub nici un pretext însă, nu poate fi loc la rezolvarea litigiilor, conform codului de onoare, între un inferior fost sub ordinele directe sau indirecte, ale unui superior, după eşirea inferiorului din oştire sau încetarea lui de a fi sub drapel (desconcentrat[1]*).*

19. Un superior care primeşte un cartel dela un fost subaltern, fie activ demisionat, fie de rezervă desconcentrat, este dator să refuze cartelul şi să raporteze cazul comandamentului.

20. Militarul superior, aflat într'un astfel de caz, faţă de codul onoarei este perfect acoperit, prin deciziunea comandamentului.

21. Dacă însă comandamentul constată că, cu toate că inferiorul eşit din oştire a fost sub ordinele superiorului pe care-l provoacă, afacerea nu are nici pe departe legături cu serviciul ci este o chestiune pur personală, cu totul în afară de treburile ostăşeşti ,acest comandament lasă superiorului provocat sarcina să rezolve chestiunea, conform cu codul, tradiţiile şi onoarea militară

1) E vorba desigur de ofensele făcute în timpul şi cu ocazia serviciului, în sub ordine.

www.dacoromanica.ro

şi-şi rezervă numai dreptul de a interveni şi a sancţiona, fie pe unul, fie pe altul, când prestigiul instituţiei militare ar fi fost cât de puţin ştirbit.

22. In orice conflict cu militarii, civilii chiar de sunt ofiţeri de rezervă, pot refuza sabia, fie că au fost ofensaţi, fie că au fost ofensatori, adică, nu se poate impune unui civil sabia, rămânând militarului ofensat a alege pistolul sau spada, sau amândouă, — lucru ce-l vor decide martorii.

23. Intre militari, cel care nu poarta sabie are totdeauna dreptul s'o refuze, spre pildă: un soldat, un gradat, un tânăr cu termen redus din infanterie, chiar dacă este ofensatorul, are dreptul să refuze sabia, într'o întâlnire cu un alt militar din cavalerie sau artilerie, ce poartă sabie. Ofiţerul de infanterie deci, fie activ, fie de rezervă, dar chemat sub drapel, prin faptul că poartă sabie, nu o poate refuza ca armă de luptă (? N. A.).

24. Cu toate cele spuse mai sus, pentrucă sabia este o armă mai puţin periculoasă ca spada, şi încă mai puţin periculoasă ca pistolul, o recomand călduros când înţelegerea părţilor, care face putere de lege, o va alege în mod special.

Aceste sunt părerile mele, păreri de cari vă veţi sluji cum veţi crede autorizându-vă chiar ca aceste rânduri, eventual, să vadă lumina tiparului.

Bine voiţi a primi, vă rog, Stimate Domn, expresiunea sentimentelor mele cele mai alese.

General GH. CANTACUZINO.

www.dacoromanica.ro

SCHEMA I

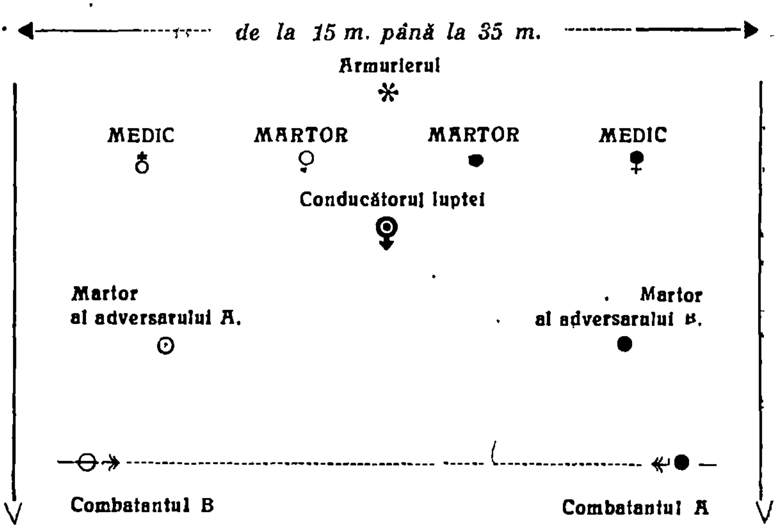

www.dacoromanica.ro

TREI AFACERI DE ONOARE

— Trei procese verbale „tip“ —

I

Cazul { **Avocat Al. I. Negrileşti**
General Mărdărescu

Proces-Verbal

Azi, 1 Aprilie 1926.

Subsemnaţii general Lupescu Alexandru şi general Munteanu Alexandru, martorii d-lui general Mărdărescu Gheorghe şi Nicolae Polizu Micşuneşti şi Constantin R. Sturdza, martorii d-lui Alexandru Jurgea-Negrileşti, întrunindu-ne azi la ora 10 jum. a. m. în localul Jockey-Clubului pentru a tranşa diferendul ivit între clienţii noştri, am hotărît următoarele:

1. Noi, martorii d-lui Alexandru Jurgea-Negrileşti cerem explicaţiuni d-lui general Mărdărăscu, prin martorii d-sale, asupra declaraţiunilor facute de d-sa, ca ministru, în camera deputaţilor, în şedinţa dela 15 Martie 1926, şi anume: „mai pot adăoga ca parte hazlie că pe urma lui luam mereu pedepse din cauză că nu-şi făcea datoria“ şi mai departe: „admit că am prieteni, până la proba con-

www.dacoromanica.ro

trarie trebue să crezi pe toată lumea cinstită", declarațiuni cari le interpretă ca ofensătoare.

2. Noi martorii d-lui general Mărdărescu declarăm în numele clientului nostru că prin cuvintele „că nu își făcea datoria" nu se atingea întru nimic onorabilitatea d-lui Jurgea, de oarece ele se refereau la mici greșeli de școlar; iar prin fraza: „până la proba contrarie trebue să crezi pe toată lumea cinstită", d. general Mărdărescu nu a înțeles de asemenea a se atinge de onorabilitatea d-lui Jurgea, ci pur și simplu expune o chestiune de principiu și anume că nu se poate cere cuiva de a întrerupe eventuale relațiuni de prietenie pe simple bănueli și că „până la proba contrarie" prietenia trebue să dureze, fără ca prin aceste cuvinte să se fi referit la cinstea d-lui Alexandru Jurgea-Negrilești de care nu se îndoește.

3. Față de aceăstă explicațiune noi câteși patru martori declarăm diferendul definitiv închis.

Făcut în București în ziua de 1 Aprilie 1926 în două exemplare, fiecare parte luând câte unul.

Martorii d-lui general Mărdărescu:

(ss) **General LUPESCU.**

(ss) **General MUNTEANU.**

Martorii d-lui Alexandru Jurgea-Negrilești:

(ss) **N. POLIZU MICȘUNEȘTI.**

(ss) **C. R. STURDZA.**

www.dacoromanica.ro

II

Cazul { **Em. Ciomac**
M. Munteanu

Proces-Verbal

Noi, C. Gongopol, directorul ziarului „Cuvântul“ şi Grigore Gafencu, directorul ziarului „Argus“ *însărcinaţi de d. Em. Ciomac pentru a cere satisfacţie autorului a două notiţe apărute în* „Epoca“ *şi considerate de clientul nostru ca ofensătoare, — prezentându-ne la redacţiunea ziarului* „Epoca“, *am luat cunoştinţă de faptul că autorul notiţelor este d. M. Munteanu, care asumându-şi răspunderea lor, ne-a pus în contact cu martorii d-sale, d-nii Raul Crăciun şi Alexandru Casimir.*

Noi martorii ambelor părţi, întrunindu-ne, în ziua de 26 Februarie, ora 6 p. m. la redacţia ziarului „Argus“, *am căzut de acord asupra următoarelor:*

Noi, Raul Crăciun şi Al. Casimir, martorii d-lui Munteanu, declarăm în mod categoric că clientul nostru nu a înţeles să se atingă de cinstea d-lui Ciomac şi mai declarăm că d. Munteanu regretă interpretarea ofensătoare ce s'a dat notiţelor apărute în „Epoca“.

In urma acestor declaraţii noi martorii ambelor părţi socotim incidentul închis.

(ss) **C. CONGOPOL.**
(ss) **G. GAFENCU.**

(ss) **RAUL CRĂCIUN.**
(ss) **AL. CASIMIR.**

www.dacoromanica.ro

III

Duelul { **Locot. GH. R.**
I. N. GH.

Proces-Verbal

In urma incidentului ivit între d-nii locot. Gh. R. şi I. N. Gh. în localul Tea-Room-Taina în ziua de 6 Ianuarie 1926, şi în urma proceselor-verbale din 7 Ianuarie, din 13 Ianuarie şi a sentinţei juriului de onoare compus din d-nii general de divizie E. Broşteanu, Eug. Sandy Tack şi Dinu C. Arion, din ziua de 18 Ianuarie 1926, urmat de procesul nostru verbal din aceiaşi zi, s'a decis eşirea pe teren.

Arma aleasă a fost spada. Directorul luptei a fost d. profesor Gh. Nicolau.

Lupta a decurs conform condiţiunilor prevăzute în ultimul proces-verbal.

In prima repriză de un minut şi un sfert d. I. N. Gh. a fost rănit la antebraţul drept.

In a doua repriză de un minut şi jumătate d. lt. R. fiind rănit la antebraţul drept cu o plagă penetrantă care îl pune în inferioritate de a continua, subsemnaţii, în

www.dacoromanica.ro

urma avizului d-lor medici am încetat lupta şi am considerat incidentul închis.

Adversarii nu s'au împăcat pe teren.

Făcut în dublu exemplar.

Martorii d-lui lt. Gh. R.:

(ss) **Maior P. BOERESCU.**
(ss) **Căpitan C. KIRICUTZĂ.**

Martorii d-lui I. N. Gh.:

(ss) **Maior M. TOMIDE**
(ss) **C. CARAGIA.**

Directorul luptei:

(ss) **Profesor G. NICOLAU.**

www.dacoromanica.ro

BIBLIOGRAFII

Nouveau code du duel (histoire, législation, droit contemporain) par le comte DU VERGER ST.-THOMAS, officier supérieur de cavalerie, ancien député, edition 1887. Dentru & Co. Paris.

Teoria sau alfabetul scrimei şi codul duelului de HORIA C. A. ROSETTI, cu prefaţa principelui BIBESCU, lucrare aprobată de ministerul de război (Marele Stât Major).

L'art du duel par ADOLPHE TAVERNIER, préface par AURÉLIEN SCHOLL, edition 1885. Marpon & Flammarion, Paris.

Les Lois du duel par BRUNEAU de LABORIE, edition de la revue „Les sports modernes", edition 1906. Manzi, Joyant Co. Paris.

Le point d'honneur et le duel par GEORGE DUBOIS, dispositions spéciales d'après guerre, réglements modernes et opinions autorisées du XIV-e siècle à nos jours, édition 1918. Albin Michel, Paris.

Conseils pour les duels par BIBESCO (prince de) et FERY d'Esclands (duc de) edition 1900. Paris.

Duelul. ofensele şi reparaţiunea lor de VICTOR PARHON, ediţia 1899. „Speranţa" Bucureşti.

Duelul de I. TANOVICEANU, prof. universitar, ediţia 1915. „Curierul Judiciar" Bucureşti.

Duelul, din punct de vedere juridic şi sociologic de N. N. BOTEZ, ediţia 1899. „Minerva" Bucureşti.

*

Codul penal adnotat de PAUL PASTION şi M. IONESCU-PAPADOPOLU, ediţia 1922. Socec Bucureşti.

Codul penal rus tradus de d. IOAN NĂDEJDE, jurisconsult la Inalta Curte de Casaţie, ediţia 1919. Ministerul de justiţie, Bucureşti.

Code pénal belge collationné sur le texte officiel par J. B. HOFFMANN, procureur du Roi à Malines, sixième édition. Librairies Polytechniques Bruxelles et Liège.

www.dacoromanica.ro

Codul justiţiei militare adnotat de colonelul N. C. HOMORICEANU, ediţia 3-a 1922. Tip. Profesionala Bucureşti.

Théorie du Code Pénal par EDMOND VILLEY et augmentée par E. MESNARD, édition 1908 Paris, Marchal & Billard.

Traité théorique et pratique du droit penal, par R. GARRAUD, edit. 1907. Paris, Sirey.

Buletinul decisiilor Curţii de Casaţie şi Justiţie, date la s. I şi II, dela 1 Ianuarie până la 1 Septembrie 1900, tipărit sub îngrijirea lui A. NENOVEANU prim grefier al Inaltei Curţi, în Bucureşti, 1901, Imprimeria Statului. Vol. XXXIX.

Buletinul decisiilor Curţii de Casaţie şi Justiţie. date la s. II şi I, dela 1 Ianuarie până la 1 Septembrie 1894, tipărit sub îngrijirea lui C. CRISTESCU prim grefier al Inaltei Curţi, în Bucureşti, 1895, Imprimeria Statului. Vol. XXXIII.

*

Citate după DUBOIS:

Almbert (de) Phisiologie du Duel, 1867.
André Emile. Trucs du duel, vers 1908.
Angelo. L'Ecole des armes, 1763.

*

Basnage. Dissertation sur les duels, 1720.
Bataillard. Du duel, 1829.
Beaufort (de). Recueil, Tribunal des maréchaux, 1784.
Beauvoir (Roger de). Duels et duellistes, 1864.
Bibesco (de) *et Fery d'Esclands*. Conseils pour les duels, 1900.
Brantome. Discours sur les duels, fin du XVI-è siecle.
Breittmeiyer (Georges). Code de l'honneur et du duel, 1918.
Brillat de Savarin. Essais, 1819.
Bruneau de Laborie. Lois du duel, 1906.

Champdevaux (de). L'honneur, 1752.
Chatauvillard (de). Code du duel, 1836.
Colombey Histoire anécdotique du Duel, vers 1860.
Congres contre du duel, Budapest, 1908.
„*Contre de Quarte*", Code du duel, 1897.

*

Danet. Réfutation, 1766.
Daressy (*Henri*). Archives des maîtres d'armes, 1888.
Demeuse. Traité de l'art des armes, 1778.

*

Embry. L'escrime et le duel, 1856.

*

www.dacoromanica.ro

Franklin Alfred. Le coup de Jarnac, 1909.

*

Girard. Traité des armes, 1736.
Grisier. Les armes et le duel, 1847.

*

Hugues (d'). Sur le duel, 1905.

*

Labat. L'art en fait d'armes, 1690.
La Boessière. Traité de l'art des armes, 1818.
Las Cases (de). Mémoriale de Saint-Hélène, 1816.
Lafaugere. L'esprit de l'escrime, 1841.
Ltainturier-Fradin. Divers ouvrages, 1897, etc.
Lhomandie. La Xiphonomie, 1840.
Liancour. Le maître d'armes. 1692.

*

Mabre Cramoisy. Recueils d'edits, 1679.
Mendez. Essais sur le duel, 1854.
Moskowa (prince de la). Revue des deux mondes, 1845.
Murena. Traité des violences, 1769.

*

Nougarède de Fayet. Du duel, 1838.

*

Pinet. Le duel en jurisprudence, 1829.
Prevost et Joltivet. L'escrime et le duel, 1891.

*

Rouzier-Dorcières (Eugène). „Sur le pré", 1908.

*

Saint-Didier (*Henri* de). Traité d'epée, 1573.
Salaville (*J.-B.*). Essais sur le duel, 1810.

*

Tavernier. L'art du duel, 1884.
Thibault d'Anvers. Académie de l'espée, 1628.

*

Vallée. Le duel, 1877.
Verger de Saint-Thomas (du). Code du duel, 1887.
Vidal de Saint-Urbain. Discours sur le duel, 1892.
Vigeant. Duels des maîtres d'armes, 1884.

www.dacoromanica.ro

CODUL ONOAREI
şi
REGULILE DUELULUI

TABLA DE MATERII

PARTEA I

	Pag.
Nota autorului	4
Prefaţă de d-l General Gh. Cantacuzino	5
Scrisoarea d-lui V. Bilciurescu	7
„ d-lui Radu D. Rosetti	9
„ d-lui M. Mora	10
Câteva cuvinte despre duel de d. Mihail Negru	11
Câteva lămuriri prealabile despre: ***Codul onoarei şi regulile duelului***	17
Legea şi duelul	21
Franţa	24
Anglia	27
Germania	29
Prusia	32
Austria	34
Belgia	35
Suedia, Norvegia, Danemarca	37
Olanda	37
Spania	38
Portugalia	40
Rusia	41
Elveţia	42
Luxemburg	42
Bosnia şi Herzegovina	43
Italia	43
Ungaria	45
Romania	46
Cazul Medwag	47
Cazul Lahovary-Filipescu	49
Cazul L. Zamfirescu — D. Maican	53
Alte jurisprudenţe	56

www.dacoromanica.ro

PARTEA II

Pag.

Codul onoarei și regulile duelului 57
Cap. I. Despre ofensă 59
Cap. II. Despre felul armelor 71
Cap. III. Despre duel și despre chemare 73
§ 1. Procesul verbal de carence 75
§ 2. Ofense prin pressă 81
Cap. IV. Despre martori 85
Despre arbitrage și despre jurii de onoare . 91
Procese-verbale 93
Impăcare 95
Cap. V.. Despre duelul cu spada 105
Cap. VI. Despre duelul cu pistolul 117
Tragerea în sus 124
Foc de voie 125
Foc la semnal 126
Duelul cu foc rapid 128
Cu revolverul 129
Cap. VII. Despre duelul cu sabia 131
Cap. VIII. Despre duelurile excepționale 133

PARTEA III

Rezumatul unei afaceri de onoare în ordine cronologică, după codul d-lui I. Nedelescu, de General **CANTACUZINO** . 137
Incidentul 137
Trimiterea și contractul martorilor 138
Desbaterile martorilor 140
Proces-verbal 141
Inainte de luptă 149
Proces-verbal 155
Despre desavuare 158
Concluzie 160
Militarii și codul de onoare, de General **CANTACUZINO** . . 161
Trei afaceri de onoare (procese-verbale tip):
Afacerea d. Jurgea Negrilești — d. general Mărdărescu 157
„ d. Em. Ciomac — d. M. Munteanu 169
„ d. Locot. Gh. R. — d. I. N. Gh. 170
Bibliografii 173
Tabla de materii 177

---

www.dacoromanica.ro

INDEX ALFABETIC

A

Abateri, urmărirea în justiţie pentru . . Pag. 102—103 art. 43—44
pe teren . . . . „ 112—113 f. I II III
Accidente, (v. defectări) . . . . „ 109 art. 56 *a. b. c.*
Acculé, când este . . . . „ 108 *k. l.*
Adversari, îşi datoresc reciprocă deferenţă „ 74 *d.*
îndatoriri . . . . „ 101 art. 39 nota 88 *k. l.*
raporturi cu martorii . . . . „ 88 *l.*
Agresorul, nu se poate substitui . . . . „ 66 *j.*
Alegerea, armelor şi a duelului . . . . . „ 67—69
locurilor . . . . „ 108 art. 51
Amânarea, „momentană" a luptei, interzisă. „ 109 *j.*
ambidextrii . . . . „ 98 *g.* 101, 4
Angajament de onoare, ce este . . . . „ 67 art. 9 *b.*
sancţiunea călcării . . . . „ 67 *a.*
excepţii . . . . „ 102 *b.*
Anglia, (duelul în) . . . . „ 27
Arbitrii . . . . „ 91 § 6, 91 § 7
stabilesc rangul ofensei . . . . „ 67 *f.*
compunere . . . . „ 91 I—II
competinţă . . . . „ 91 *r. s. t.* 89 *k.*
nu sunt avocaţi ci judecători . . . . . „ 92 *v.*
supra arbitraj . . . . „ 92, 5
incapacităţi şi indemnităţi . . . . . . „ 93, 4
Armele, condiţiuni . . . . „ 71 c. II 71 art. 13—71 art. 14
măsurătoarea lor . . . . „ 108 art. 52
neidentice . . . . „ 109 art. 56
armurier . . . . „ 97 art. 32 *b.*
„Atins" . . . . „ 115 *a. l.*
a atinge e a lovi . . . . „ 59 art. 1
Austria, (duelul în) . . . . „ 34

www.dacoromanica.ro

B

Bătaia, (lovirea) în afacerile de onoare . Pag. 66 art. 7
Batista, intrebuinţare . . . . „ 111 art. 57 *a. b.*
Belgia, (duelul în) . . . . „ 35
Bosnia şi Herzegovina, (duelul în) . . „ 43

C

Căderea adversarului . . . . Pag. 112 *c.* 114 *d. e f. g.*
Carte de vizită, schimbul . . . . „ 73 art. 15 *a.*
refusul schimbului . . . . „ 73 *b. f. g.*
întârzierea schimbului . . . . „ 73 *c.*
forţă majoră . . . . „ 73 *c.*
Cartel, cum se trimite . . . . „ 85 art. 24—25 *a. b. c.*
refusul primirei . . . . „ 74 *e. f. g.*
termen şi intârzieri . . . . „ 83—85 art. 23
fără rost şi temei . . . . „ 92 III
în nume colectiv . . . . „ 80—81 art. 21 *a. b. c.*
insuficient motivat . . . . „ 64 art. 5
Ceartă . . . . „ 59 art. 1
Chiemare, (v. provocare) . . . . „ 73 cap. III
Civilii, pot refuza duelul cu sabia . . . . „ 71 art. 13
Clasificaţia ofenselor . . . . „ 66 art. 8
Codul Chatauvillard . . . . „ 59
onoarei şi regulile duelului . . . . „ 57
lămuriri prealabile despre . . . . . . „ 17
penal român faţă de duel . . . . . . „ 78 *c.*
legea şi duelul (vezi *l.*)
Condemnaţiuni, judecătoreşti, îndemnitate „ 62 (du Verger)
Conducătorul, luptei . . . . „ 111 art. 59 *a. b. c. d.*
cum opreşte lupta . . . . „ 98 nota
semnează procesul verbal . . . . . . „ 111 *f.*
Consideră-te pălmuit . . . . „ 68 *a.*
Convenţiunea, părţilor, nepermisă . . „ 77 art. 17
Cordonul, portul lui . . . . „ 99 art. 37—110 art. 57
Corp la corp, luptă interzisă . . . . . . „ 112 *d.*
Coup de fouet . . . . „ 110 *c.*
laché . . . . „ 123 *c.*
raté . . . . „ 122 art. 87
Crispin . . . . „ 100 *b. c.*
Cronometrarea ceasornicelor . . . . . „ 104 *h.*

www.dacoromanica.ro

D

Danemarca (duelul în) . . . . Pag. 37
Datornicii, (debitorii) nu se pot bate cu-
creditorii lor . . . . „ 60 *e.*
Decăderi, (vezi „non lieu“)
Defectări . . . . „ 109 art. 56 *a. b. c.*
Demență, (incapacitate) . . . . „ 60 *d*
Desarmarea . . . . „ 114 art. 65, 115 art. 66 *a. b. c.*
Desavuarea, martorilor . . . . „ 79 art. 20—158
cauze, consecințe, forme, apel . . . . „ art. 20 *a. b. c. d. e. f. g. h. i.*
Descalificare . . . . „ 61 *k.*
Diferende, dela distanță . . . . „ 91 *l.*
Directorul luptei, sarcini . . . . „ 97 art. 32—106, 107, 108—111 *e. f. g. b. c. d.*
Distanțe, scheme . . . . „ 107 și 166
Divergințe . . . . „ 89 § 2 *k.*
Dragon . . . . „ 108 art. 57 *a.*
Duelul, instituție creștină . . . . „ 12
ce este . . . . „ 18—20 și 69 *a. b.*
ora propice . . . . „ 89 V
excepțional . . . . „ 133 cap. VIII
alegerea . . . . „ 68 art. 12
și chemare (despre) . . . . „ 73 cap. III
provocarea . . . . „ 73 cap. III
are loc în 48 ore . . . . „ 83 art. 23 *a.*
are loc într'o lună (!) . . . . „ 84 *g.*
reguli . . . . „ 84 *b. c. d. e. f. g.*
până la moarte . . . . „ 90 *n.* 100 art 38
à outrance . . . . „ 90 *n.*
mixt . . . . „ 900 și 103 *d.*
între grade ierarhice . . . . „ 91 *p.*
Duelul, Medway-Brodski . . . . „ 47
Lahovary-Filipescu . . . . „ 49
Zamfirescu-Maican . . . . „ 53
Duelul, în Franța 24, Anglia 27, Germania 29, Prusia 32, Austria 34, Belgia 35, Suedia, Norvegia, Danemarca 37, Olanda 37, Spania 38, Portugalia 40, Rusia 41, Elveția 42, Luxemburg 42, Bosnia și Herzegovina 43, Italia 43, Ungaria 45 și România 46. . . . . „ 24—46

www.dacoromanica.ro

E

Elveţia, (duelul în) . . . . Pag. 42
Ellecta una via . . . . „ 63 *t*. 82, 4
Excepţiuni, la incapacităţi . . . . „ 61 *g*. *h*. *i*. N.B.
la cartel . . . . „ 75 § 4
ziarişti . . . . „ 82 *g*.

F

Femeile, nu pot fi nici adversari nici martori . . . . Pag. 60 § 2, 9
nu se pot substitui . . . . „ 66 *h*.
Fine de neprimire, (sau „non lieu“) . . „ 62 *n*.
cazuri dubioase . . . . „ 62 *p*.
în caz de refus al cartelului . . . . . „ 74 *g*.
în caz de întârzierea cartelului . . . . „ 83 *a*.
Floreta, (duelul cu) . . . . „ 71 *a*. *b*.
Foc, tras din greşeală (v. coup laché) . . „ 123 *c*.
ratat (v. coup raté) . . . . „ 122 art. 87
tras în vânt . . . . „ 124 § 3
Forţă majoră, (caz de...) întârzierea cartelului . . . . „ 73 *c*.—106 *j*. *k*. *l*. *m*.
întârzierea sosirei pe teren . . . . . . „ 106 *i*. *k*.
Franţa, (duelul în) . . . . „ 24
Frază, ce este . . . . „ 98 (nota)
cum se întrerupe . . . . „ 98—99 art. 35
la duelul cu sabia . . . . „ 116 *a*. *b*. *c*. *d*.

G

Gazde, ofensă în casa altuia (v. O.) . . . Pag. 66 *i*.
Germania, (duelul în) . . . . „ 29
Glosse, ... „ 135
Greutatea armelor, sabia . . . . „ 132 nota 2
spada . . . . „ 105 *a*.
floreta . . . . „ 71, 62 nota *b*.

I

Ierarchie . . . . Pag. 91 *p*.
Ieşirea pe teren, soluţie extremă . . . „ 105 cap. V —89 *i*.
procese verbale . . . . „ 93 § 8—115, 94 II
Imbrăcăminte (la duelul cu spada) . . . „ 100 *g*.
(la duelul cu pistolul) . . . . „ 118 *a*.
(la duelul cu spada) . . . . „ 100 *g*. *v*. 131 art. 119
Impăcarea . . . . „ 95 § 10

www.dacoromanica.ro

Impoliteţe . . . . Pag. 64 art. 3
Incapacitatea de a se bate (incapabili) . „ 60 § 10
de a intra în juri de onoare . . . . . „ 93, 14
vrâstei, relativă . . . . „ 61 N. B.
Inceperea luptei, (spadă) . . . . „ 111 art. 60
Incident de onoare . . . . „ 137
Indemnitate, (nedemnitate) . . . . „ 61 § 5—62 du verger
Infirmi, (duelul cu) . . . . „ 60 *d.*
Inghesuit, (v. acculé) . . . . „ 108 k. *l.*
Injuria . . . . „ 59 art. 1
colectivă (v. ofensa) . . . . „ 80 § 1
Inlocuiri . . . .
Inspecţiunea corporală . . . . „ 108 art. 54
armelor . . . . „ 121 art. 82 = 120c. *d.*
71 art. 14
Insulta e ofensă . . . . „ 63 art. 2
Invingători şi învinşi (nu pot repeta lupta) „ 82 art. 22
Intârzierea sosirii pe teren . . . . . . „ 105 *c. d. e.*—106 *f. g. h.*
cartelului . . . . „ 81 art. 23 *a.*
Istoric . . . . „ 11, 16
Italia, (duelul în) . . . . „ 73

J

Jurisprudenţe . . . . Pag. 55, 56
Jurnaliştii (v. ofense prin pressă) . . .
nu beneficiază de excepţia vrâstei . . „ 82 *g.*
Juriul de onoare, compunere . . . . . „ 10, 74 *e.*—91 § VI
reguli . . . . „ 91 *t.*—92 § VII
decizii definitive . . . . „ 76 *p.*
incapacităţi şi indemnităţ . . . . . . „ 93 § 7 art. 4

L

Lamele nu pot fi înlăturate cu mâna . . Pag. 97 art. 33
condiţiuni şi reguli . . . . „ 108 art. 53
ruperea, îndoirea, încovoierea . . . . „ 109 *a. b. c. f.*
Legea şi duelul în: Franţa (24), Anglia (27), Germania (29), Prusia (32), Austria (34), Belgia (35), Suedia, Norvegia, Danemarca (37), Olanda (37), Spania (38), Portugalia (40), Rusia (41), Elveţia (42), Luxemburg (42), Bosnia şi Herzegovina (43), Italia (43), Ungaria (45), România (46), codul penal român (47) . . . . . „ 24—47

www.dacoromanica.ro

Locurile, dispoziţiunea lor la duelul lor cu
spada şi sabia . . . . Pag. 107—131
dispoziţiunea lor la duelul cu pistolul . „ 118 art. 73
Lovirea adversarului—condiţiuni interzise. „ 107 *e. f.*—114 art. 65
în afaceri de onoare . . . . „ 66 art. 7
Lupta . . . . „ 111 art. 59 şi 60
corp. la corp . . . . „ 112 *d.*

M

Majoratul legal şi cel de fapt . . . . . . Pag. 61 *h. i.*
Mandatul „ad libitum" . . . . „ 88 *h.*
condiţional . . . . „ 88 *g.*
Mănuşi de arme cu crispin . . . . „ 100 *b. c. d.*—110 art. 58 *a. b. c.*
Martingala . . . . „ 110 *b.*
Martori, despre datoriile lor în general . „ 85 cap. IV
calităţi . . . . „ 76 *a. b. c.*
nu pot fi profesori de scrimă . . . . „ 76 *d.*
nu pot permite duelul până la moarte . „ 90 *n.*—100 art. 38
sunt datori să ia instrucţiuni formale . „ 87 *b.*
înlocuirea lor . . . . „ 88 *e. f.*
buni şi răi . . . . „ 89 *j.*
ce soluţii pot avea . . . . „ 89 cap. 3
în afaceri de erarhie . . . . „ 91 *p.*
martor cronometror . . . . „ 99 *e.*
desbateri . . . . „ 140
trimiterea martorilor şi contactul lor . „ 138
Maeştrii de arme nu se pot folosi de
arme profesionale . . . . „ 68 art. 11 *d.*
nu pot fi martori . . . . „ 76 *d.*
Măsurarea armelor şi distanţelor . . . „ 108 art. 52-106 art. 50
Medic nu poate fi un martor . . . . . . „ 76 *e.* — 111 *g.* 94 § 9, 1
Madway-Brodski (duelul) . . . . „ 47
Minorat . . . . „ 60 *c.*
Militarii minori se pot bate . . . . . . „ 61 *i.*
şi codul onoarei de d. general Cantacuzino . v. fine
de rezervă . . . . Pag. 9

N

Nedemnitate, (v. indemnitate) . . . . . Pag. 61 § 3
Nederland, (Olanda) duelul în . . . . . „ 37
Negăsirea adversarului şi a martorilor . „ 74 *f.* 86 *d.*

www.dacoromanica.ro

Neprezentarea pe teren (întârziere) . . Pag. 105 *e.*
Non bis in idem . . . . „ 81 *d.*—82 4
Non lieu . . . . „ 90/4
Norvegia (duelul în) . . . . „ 37

O

Oameni de onoare. . . . . Pag. 59 *a.*
Obosiţi, *combatanţi* . . . . „ 116 art. 69
Ocările, nu sunt ofense . . . . „ 64 art. 3 nota
Ofensele, ... „ 59 art. I, 109, 55—56
sunt strict personale . . . . „ 63 *s.*
aduse femeii . . . . „ 66 *h.*
prin presă . . . . „ 77 *a.*
in casa alt ia . . . . „ 76 *i.*
clasificare . . . . „ 66 a't. 8—67
Ofiţer în retragere . . . . „ 7
reservă . . . . „ 9
Olanda (duelul în) . . . . „ 37
Onoarea noţiuni . . . . „ 19
conjugală, ... „ 68 art. 11. *c.*
satisfăcută . . . . „ 94 § 9 al. 2
Oprirea luptei, frasă . . . . „ 98 nota
semn convenţional . . . . „ 99 art. 36 116 *a. b. c. d.*
condiţiuni . . . . „ 103 art. 45—46
Ora pripice duelului . . . . „ 89, V.

P

Pistolul (duel cu) . . . . Pag. 117 Cap. VI.
formalităţi . . . . „ 121—123
foc de voie . . . . „ 125 § 2
foc rapid . . . . „ 128
posiţia luptătorilor . . . . „ 166
Pituitera . . . . „ 7—8
Portugalia (duelul în) . . . . „ 40
Precepte . . . . „ 76 § 4—86 *e.*
Prefaţă . . . . „ 5—6
Pressă, (ofense prin) desminţiri . . . . . „ 77 art. 18 *a.* 87 § 2
faţă de codul penal . . . . „ 34 *b.* 1. 2. 3.
Proces verbal, preliminar . . . . „ 93 68—141
de împăcare . . . . „ 95 680
de carence . . . . „ 75 63
de luptă . . . . „ 94. II, 149—155
semnează directorul luptei . . . . „ 111 *f.*

www.dacoromanica.ro

publicitate . . . . Pag. 86 *g*. 34 § 9 4. 5. 6.
de urmărire în justiţie . . . . „ 102 art. 43
Profesori de scrimă nu pot fi martori . „ 76 *d*.
Provocare (cartel) . . . . „ 85 *a*. 73 Cap. III
între martori . . . . „ 103 art. 47
Prusia (duelul în) . . . . „ 32

R

Rănirea adversarului . . . . Pag. 115 art. 67
Răzbunarea contra „victoriosului" . . . „ 82 art. 22 *a*. *b*. *c*.
Recomandaţiuni, de Laborie . . . . . „ 76 § 4
Refusul, constituirei martorilor . . . . . „ 75 *p*.
de a se bate . . . . „ 79 *e*.
schimbului cărţilor de vizită . . . . . „ 73 art. 150
martorilor să semneze pr. verbal . . . „ 90 *m*.
constituirei arbitrajului sau juriului . „ 92 *u*.
legării braţului stg. . . . . „ 98 *e*.
inspecţiunei corporale . . . . „ 108 art. 53
Reparaţiunea de onoare . . . . „ 19—77 art. 18
in materie de presă . . . . „ 81 *e*. *f*. *g*. *h*. *i*.
Repauz durata . . . . „ 97 art. 31 şi 35
Replică . . . . „ 59 art. 1—67 *e*.
Reprize durata . . . . „ 99 art. 35 *b*. *c*. *d*. *e*. *f*. *g*.
Responsabilitatea martorilor (v. martori) „ 112 *b*.
Revolverul (duel cu) . . . . „ 129 § 5
Rezumatul unei afaceri de onoare de d. „
general Gh. Cantacuzino . . . . „ 137
România (duelul în) . . . . „ 46
Rudele, încapacităţi şi incompatibilităţi . „ 60 *d*. 103 art. 48
Rusia (duelul în) . . . . „ 41

S

Sabia, duelul cu . . . . Pag. 131 cap. VII
proprietăţi şi reguli . . . . „ 132
greutatea . . . . „ 132, 2
civili o pot refusa . . . . „ 71 art. 13
Salutul pe teren . . . . „ 105 *b*.
Satisfacţia, e unică şi imediată . . . . . „ 63 *t*. — 66 art. 7
Schimbul de ocări nu constituie ofensă „ 64 art. 3 nota
Scuze . . . . „ 77 art. 18, 78 art. 19, 79 art. 20
Secretul, desbaterilor . . . . „ 87 *a*. 102 *b*.
Secundanţii . . . . „ 95 art. 27

www.dacoromanica.ro

Simulaţiunea, caderii . . . . Pag. 114 *i*.
Soţ înşelat, categoria ofensei . . . . . . „ 68 *b*.
Spada, duelul cu . . . . „ 105 cap. V
Spania, (duelul în) . . . . „ 38
Spectatorii, pe teren . . . . „ 76 § 4, 4
Stânga, interzisă pàràrea cu stânga . . . „ 97 art. 33—113 art. 62—53
Substituţiunile legale . . . . „ 65 § 1
tatăl cu fiul — unchiul cu nepotul — frate minor cu frate major — ascendenţi — logodnic — bunicul cu nepotul — femeea? . . . . „ 66 *h*
nepermise — agresorul? . . . . „ 66 *j*.
Suedia, (duelul în) . . . . „ 37
Străinii, faţă de codul onoarei . . . . . „ 62 *g*.
Studenţii, se pot bat indiferent de majorat. „ 61 *h*.

T

Terenul, la duelul cu spada . . . . . . Pag. 107
la duelul cu pistolul . . . . „ 118 art. 73
abateri pe teren . . . . „ 112—113 *f*. I II III
Tragere, în sus (în vânt) . . . . „ 124 § 3

U

Ungaria, (duelul) în) . . . . Pag. 45
Urmărirea, în justiţie . . . . „ 102 art. 43

www.dacoromanica.ro

IMPRIMERIA
FUNDAŢIEI
CULTURALE
PRINCIPELE
C A R O L
BUCUREŞTI
Str. LATINA, 10

www.dacoromanica.ro